A TÖRVÉNYSZÉK ÍTÉLETE (kibővített hatodik tanács)

2011. június 16. *

A T-240/07. sz. ügyben,

a **Heineken Nederland BV** (székhelye: Zoeterwoude [Hollandia]),

a **Heineken NV** (székhelye: Amszterdam [Hollandia]),

(képviselik őket: T. Ottervanger és M. de Jong ügyvédek)

felpereseknek

az **Európai Bizottság** (képviselik kezdetben: A. Bouquet, S. Noë és A. Nijenhuis, később: A. Bouquet és S. Noë, meghatalmazotti minőségben, segítőjük: M. Slotboom ügyvéd)

alperes ellen,

* Az eljárás nyelve: holland.

az [EK] 81. cikk alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/B/37.766 – „holland sörpiac”-ügy) 2007. április 18-án hozott C (2007) 1697 bizottsági határozat részleges megsemmisítése iránti kérelme, másodlagosan pedig a felperesekkel szemben kiszabott bírság csökkentése iránti kérelme tárgyában,

A TÖRVÉNYSZÉK (kibővített hatodik tanács),

tagjai: V. Vadapalas (előadó), elnökként eljárva, A. Dittrich és L. Truchot bírák,

hivatalvezető: J. Plingers tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2010. március 25-i tárgyalásra,

meghozta a következő

Ítéletet

A jogvita alapjául szolgáló tényállás

1 A felperesek, a Heineken Nederland BV és a Heineken NV a Heineken-csoporthoz (továbbiakban: Heineken) tartoznak, amelynek tevékenysége a sörgyártásra és a sörforgalmazásra irányul. A Heineken NV látja el a csoport irányítását, míg a Heineken Nederland sörgyártással foglalkozó társaság. A Heineken NV a 100%-os tulajdonát képező Heineken Nederlands Beheer BV nevű leányvállalata révén a Heineken Nederland teljes részvényállományával rendelkezik.

2 A Heineken egyike a holland sörpiac négy fő szereplőjének. A piacon jelen lévő további jelentős söripari vállalkozás: először is az InBev-csoport (a továbbiakban: InBev), amely 2004-et megelőzően Interbrew néven volt ismert, és amelyet az InBev NV társaság irányít, a gyártásért pedig annak leányvállalata, az InBev Nederland NV felelős, másodszor a Grolsch-csoport (a továbbiakban: Grolsch), amelyet a Koninklijke Grolsch NV társaság irányít, harmadszor pedig a Bavaria NV társaság.

3 A felperesek és az ezen a piacon jelen lévő másik három fő söripari vállalkozás a végső fogyasztókhoz két forgalmazási csatornán keresztül juttatja el termékeit. Egyrészt meg kell különböztetni a „horeca"-láncban, vagyis létesítményeken (hoteleken, éttermeken, kávézókon) keresztül történő forgalmazást, amelyen belül a fogyasztás a helyszínen történik, másrészt a szupermarketek, valamint bort és tömény alkoholt árusító üzleteken keresztül a „food"-láncban történő forgalmazást, amely esetben a sörvásárlás otthoni fogyasztási célokat szolgál. Ebbe az ágazatba tartozik a forgalmazó saját márkaneve alatt történő söreladási tevékenység is. A négy érintett söripari vállalkozás közül csak az InBev és a Bavaria tevékeny ebben az ágazatban.

4 E négy söripari vállalkozás tagja a Centraal Brouwerij Kantoornak (a továbbiakban: CBK). Ez egy olyan szövetség, amely alapszabálya szerint tagjai érdekeit képviseli, és közgyűlésből, valamint különböző bizottságokból áll, mint például a horecaforgalmazás kérdéseivel foglalkozó bizottság és a pénzügyi bizottság, amely utóbbi a szövetség irányító bizottságává vált. A CBK-n belül megtartandó találkozókra a szövetség titkársága szerkeszti meg a meghívókat, és készíti el a folyamatos számozással ellátott hivatalos jegyzőkönyveket, valamint küldi meg azokat a részt vevő tagoknak.

A közigazgatási eljárás

5 A 2000. január 28-i, valamint 2000. február 3-i, 25-i és 29-i leveleiben az InBev számos olyan nyilatkozatot tett, amelyek a holland sörpiacon fennálló korlátozó kereskedelmi

gyakorlatra vonatkozó információkat tartalmaztak. E nyilatkozatok az Európai Közösségek Bizottsága által 1999-ben a belga sörpiacon fennálló kartellre és esetleges erőfölényes helyzettel való visszaélésre vonatkozóan folytatott vizsgálat során születtek. E nyilatkozatokkal egy időben az InBev a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről szóló, 1996. július 18-i bizottsági közleménynek (HL 1996. C 207., 4. o.; a továbbiakban: engedékenységi közlemény) megfelelően engedékenységi kérelmet nyújtott be.

6 2000. március 22-én és 23-án, az InBev nyilatkozatait követően, a Bizottság helyszíni vizsgálatokat végzett a felperesek, valamint a többi érintett vállalkozás helyiségeiben. A Bizottság 2001 és 2005 között több kiegészítő információkérést intézett a felperesekhez és a többi érintett vállalkozáshoz.

7 2005. augusztus 30-án a Bizottság kifogásközlést küldött a felpereseknek és az érintett vállalkozásoknak. A felperesek 2005. november 24-i levelükben nyújtották be a kifogásközlésre vonatkozó írásbeli észrevételeiket. Egyik érintett fél sem kért meghallgatást.

8 A 2006. január 26-i és 2006. március 7-i levélben a Bizottság kiegészítő dokumentumokat ismertetett a felperesekkel. Többek között az InBevhez intézett információkérésről és az arra adott válaszokról volt szó.

9 A Bizottság 2007. április 18-án elfogadta az [EK] 81. cikk alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/B/37.766 – „holland sörpiac”-ügy) a C (2007) 1697 határozatot (a továbbiakban: megtámadott határozat), amelynek összefoglalóját az *Európai Unió Hivatalos Lapjában* 2008. május 20-án tették közzé (HL 2008. C 122., 1. o.), és amelyet a felperesek 2007. április 24-én vettek kézhez.

A megtámadott határozat

A szóban forgó jogsértés

10 A megtámadott határozat 1. cikke úgy rendelkezik, hogy a felperesek, valamint az InBev NV, az InBev Nederland, a Koninklijke Grolsch és a Bavaria az 1996. február 27. és 1999. november 3. közötti időszakban az EK 81. cikk (1) bekezdésének olyan egységes és folyamatos megsértésében vettek részt, amely a közös piacon versenykorlátozó célú vagy hatású megállapodásokból és/vagy összehangolt magatartásokból állt.

11 A jogsértés először is a hollandiai sörárak és söráremelések – mind a horecaágazatban, mind az otthoni fogyasztási célú eladások ágazatában történő – összehangolásából, ideértve a saját márkanéven forgalmazott söröket is, másodszor a hollandiai horecaágazatban az egyéni ügyfeleknek nyújtott egyéb kereskedelmi feltételek – mint például létesítményeknek nyújtott kölcsönök – alkalmankénti összehangolásából, harmadszor pedig a hollandiai ügyfélkör mind a horecaágazatban, mind az otthoni fogyasztási célú eladások ágazatában alkalmankénti felosztásának összehangolásából állt (a megtámadott határozat 1. cikke, továbbá (257) és (258) preambulumbekezdése).

12 A söripari vállalkozások versenyellenes magatartása a megtámadott határozat szerint egy többoldalú félhivatalos találkozósorozaton valósult meg, amelyen a holland sörpiac négy fő piaci szereplője rendszeresen részt vett, valamint az ugyanazon söripari vállalkozások közötti további, különböző felek közötti kétoldalú találkozókon került sor. A megtámadott határozat szerint ezek a találkozók szándékosan folytak titokban, mivel a résztvevők tudták, hogy azok tiltottak (a megtámadott határozat (257)–(260) preambulumbekezdése).

13 Először is számos „Catherijne overleg” (Catherijne-tömörülés), vagy „agendacommissie” (napirendi bizottság) nevű többoldalú találkozóra került sor 1996. február 27. és 1999. november 3. között. A megtámadott határozat megállapítja, hogy ezek a főleg a horecaágazatra koncentráló, ám alkalmanként az otthoni fogyasztási célú eladások ágazatot is érintő találkozók lényegében azt a célt szolgálták, hogy azokon összehangolják a sörárakat és áremeléseket, megbeszéljék az árengedmények összegének korlátozását, valamint az ügyfélkör felosztását, illetve hogy megegyezzenek bizonyos egyéb kereskedelmi feltételekben. A saját márkanéven forgalmazott sörök árait ugyancsak megbeszélték e találkozók során (a megtámadott határozat (85), (90), (98), (115)–(127) és (247)–(252) preambulumbekezdése).

14 Másodszor a söripari vállalkozások közötti kétoldalú kapcsolatfelvételek tekintetében a megtámadott határozat azt tartalmazza, hogy az InBev és a Bavaria 1997. május 12-én találkozott, és beszélte meg a saját márkanéven forgalmazott sörökre vonatkozó áremelést (a megtámadott határozat (104) preambulumbekezdése). Egyébiránt a Bizottság szerint a felperesek és a Bavaria 1998-ban találkoztak a horecaágazathoz tartozó eladási pontok kapcsolatos korlátozások megtárgyalása végett (a megtámadott határozat (189) preambulumbekezdése). A Bizottság megjegyzi, hogy 1999. július 5-én a felperesek és a Grolsch között is sor került kétoldalú kapcsolatfelvételre azon, az otthoni fogyasztási célú eladások ágazatában tevékeny ügyfelek részére nyújtott kompenzációk kapcsán, amelyek átmeneti árcsökkentéseket alkalmaztak (a megtámadott határozat (212) és (213) preambulumbekezdése).

15 Végül a megtámadott határozat értelmében az InBev és a Bavaria 1997-ben sörárra vonatkozó általános megbeszélésekkel, valamint a legfőképpen a saját márkanévre vonatkozó megbeszélésekkel kapcsolatosan kétoldalú kapcsolatokat alakított ki és információkat cserélt. Az információcsere formájában megvalósuló és a saját márkanévre vonatkozó kétoldalú kapcsolattartásban 1998 júniusában és júliusában belga söripari vállalkozások is részt vettek. A Bizottság megjegyzi, hogy e megbeszélésekre a felperesek és a Grolsch jelenlétében került sor (a megtámadott határozat (105), (222)–(229) és (232)–(236) preambulumbekezdése).

16 A Heineken NV felelősségének megállapítására azért került sor, mert e társaságnak a jogsértés időtartama alatt a Heineken Nederland közvetlenül, illetve közvetve, 100%-os tulajdonában lévő leányvállalata volt, e körülmény pedig – az ügy egyéb tényezői által megerősítve – azt bizonyítja, hogy a Heineken NV a saját leányvállalatának kereskedelmi politikájára meghatározó befolyást gyakorolt (a megtámadott határozat (400)–(414) preambulumbekezdése).

A felperesekkel szemben kiszabott bírság

17 A megtámadott határozat 3. cikkének a) pontja a felperesekkel szemben egyetemlegesen 219 275 000 euró összegű bírságot szab ki.

18 E bírság összegének kiszámítása során a Bizottság az [EK] 81. cikkben és az [EK] 82. cikkben meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.) 23. cikkének (2) bekezdését, valamint a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló iránymutatásban (HL 1998. C 9., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 171. o.; a továbbiakban: iránymutatás) meghatározott módszert alkalmazta (a megtámadott határozat (436) és (442) preambulumbekezdése). E módszernek megfelelően a felperesekkel szemben kiszabott bírságot a jogsértés súlya és időtartama alapján határozta meg (a megtámadott határozat (437) preambulumbekezdése).

19 A Bizottság a jogsértést pontosabban „különösen súlyosnak” minősítette, mivel az lényegében az árak, az áremelések és egyéb kereskedelmi feltételek rendszeres összehangolásából állt (a megtámadott határozat (440) preambulumbekezdése). A Bizottság figyelembe vette a versenyellenes magatartások titkos és szándékos jellegét, valamint azt, hogy a jogsértés Hollandia egész területét és a sörpiac egészét, vagyis a horecaágazatot és az otthoni fogyasztási célú eladások ágazatot is érintette (a

megtámadott határozat (453) és (455) preambulumbekezdése). Ezen túlmenően a Bizottság rámutatott, hogy a versenyellenes magatartások által a holland piacra gyakorolt tényleges hatást nem vette figyelembe, mivel azt nem lehetett felmérni (a megtámadott határozat (452) preambulumbekezdése).

20 Emellett a Bizottság a felpereseket eltérően kezelte annak érdekében, hogy figyelembe vegye tényleges gazdasági kapacitásukat, és a megállapított egyedi jogsértő magatartásuk súlyát. A Bizottság ehhez felhasználta a felperesek 1998-ban, vagyis a jogsértés utolsó teljes naptári évében Hollandiában elért sörértékesítési adatait. Ennek alapján a Bizottság a felpereseket az első csoportba sorolta, amelynek tekintetében a kiindulási összeget 65 000 000 euróban állapította meg (a megtámadott határozat (462) preambulumbekezdése).

21 A kellő elrettentő hatás biztosítása érdekében – figyelemmel a Heineken jelentős forgalmára – a Bizottság a kiindulási összeg tekintetében 2,5-es szorzót alkalmazott (a megtámadott határozat (464) preambulumbekezdése).

22 Mivel a felperesek 1996. február 27. és 1999. november 3. között, vagyis 3 év 8 hónapon át vettek részt a jogsértésben, a Bizottság ezt a kiindulási összeget 35%-kal növelte (a megtámadott határozat (465) és (466) preambulumbekezdése). Az alapösszeget így 219 375 000 euróban állapította meg.

23 Végül a Bizottság 100 000 euró összeggel csökkentette a bírság összegét, mivel elismerte, hogy a jelen ügyben a közigazgatási eljárás tartama ésszerűtlenül hosszú volt (a megtámadott határozat (495)–(499) preambulumbekezdése).

Az eljárás és a felek kérelmei

24 A Törvényszék Hivatalához 2007. július 4-én benyújtott keresetlevelükkel a felperesek előterjesztették a jelen keresetet.

25 A Törvényszék 2010. február 10-i határozatával úgy határozott, hogy az eljárási szabályzat 14. cikkének 1. §-a és 51. cikkének 1. §-a alkalmazásával az ügyet a kibővített hatodik tanács elé utalja.

26 A Törvényszék a 2010. február 12-i pervezető intézkedések keretében írásbeli kérdéseket intézett a Bizottsághoz, amelyekre az az előírt határidőben válaszolt.

27 A Törvényszék a 2010. március 25-i tárgyaláson meghallgatta a felek szóbeli előterjesztéseit, és a Törvényszék kérdéseire adott válaszaikat.

28 Az előadó bírónak a szóbeli szakasz befejezését követő akadályoztatása miatt az ügyet új előadó bírónak osztották ki, és a jelen ítéletet az eljárási szabályzat 32. cikke értelmében az a három bíró hozta, akik azt aláírásukkal ellátták.

29 A felperesek azt kérik, hogy a Törvényszék:

– a megtámadott határozatot a felpereseket érintő részében teljes egészében vagy részben semmisítse meg;

– a felperesekre kiszabott bírságot semmisítse meg vagy csökkentse;

– a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

30 A Bizottság azt kéri, hogy a Törvényszék:

– a keresetet utasítsa el;

– a felpereseket kötelezze a költségek viselésére.

A jogkérdésről

31 Keresetük alátámasztására a felperesek tizenegy jogalapot terjesztenek elő, amelyeket a következőkre alapoznak: elsőként a gondos ügyintézés elvének és az 1/2003 rendelet 27. cikkének a kifogásközlésre más érintett vállalkozások által adott válaszokba való betekintés lehetővé tételének megtagadása tekintetében történő megsértése, másodszor a gondos és pártatlan vizsgálat állítólagos hiányából következően a gondos ügyintézés elvének, a „gondosság elvének" és a kontradiktórius eljárás elvének megsértése, harmadszor az ártatlanság vélelmének megsértése, negyedszer a közigazgatási eljárásban az ésszerű határidőn belüli eljárás elvének megsértése, ötödször a jogsértés bizonyítékainak elégtelensége, hatodszor az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti megállapodások és/vagy összehangolt magatartások fenn nem állására, hetedszer a jogsértés időtartamának téves meghatározása, nyolcadszor a bírság összegének meghatározását illetően az 1/2003 rendelet 23. cikke (3) bekezdésének, az iránymutatásnak,

az egyenlő bánásmód, a jogbiztonság és az arányosság elvének, valamint az indokolási kötelezettség megsértése, kilencedszer az enyhítő körülmények téves értékelése, tizedszer a közigazgatási eljárás időtartamának a bírság összegére gyakorolt hatása, végül tizenegyedszer a Bizottság által a közigazgatási eljárás túlzott időtartama címén megítélt bírságcsökkentés túlzottan korlátozott mértéke.

32 A Törvényszék úgy ítéli meg, hogy mindenekelőtt az ötödik, a hatodik és a hetedik jogalapot kell megvizsgálni, amelyek lényegében a jogsértés fennállását vitatják, majd azt követően az első, a második, a harmadik és a negyedik jogalap vizsgálandó, amelyek állítólagos eljárási hibákon és a védelemhez való jog megsértésén alapulnak, végül pedig a nyolcadik, a kilencedik, a tizedik és a tizenegyedik jogalap vizsgálatára kerül sor, amelyek a bírság összegének meghatározására vonatkoznak.

A jogsértés bizonyítékainak elégtelenségére alapított ötödik jogalapról, valamint az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti megállapodások és/vagy összehangolt magatartások fenn nem állására alapított hatodik jogalapról

A felek érvei

33 Az ötödik jogalap keretében a felperesek lényegében azt állítják, hogy a Bizottság által a megtámadott határozatban előterjesztett bizonyítékok nem elegendőek az EK 81. cikk megsértése fennállásának minden kétséget kizáró bizonyítására. A Bizottság ilyen értelmű kérelme ezért ellentétes az ártatlanság vélelmével és az indokolási kötelezettséggel.

34 E célból a felperesek az InBev nyilatkozatának – amely a megtámadott határozat fő támaszát adja – bizonyító erejét azzal az indokkal vitatják, hogy e nyilatkozat nagyon homályos és ellentmondásos, valamint hogy részben harmadik személyektől származó információkon alapul. Ráadásul a felperesek kifogásolják azt, hogy a Bizottságnak nem vizsgálta, hogy e nyilatkozatot kellő megfontoltsággal és gondos mérlegelést követően tették-e, valamint hogy nem foglalkozott az e nyilatkozatban szereplő mentő nyilatkozatokkal.

35 A felperesek továbbá úgy vélik, hogy a holland söripari vállalkozások képviselői által a kifogásolt találkozók alkalmával készített jegyzetek – töredezett jellegükre tekintettel – szintén nem elegendőek a versenyellenes magatartás megvalósulásának bizonyítására.

36 A hatodik jogalap keretében a felperesek vitatják, hogy a versenykorlátozó megállapodások és/vagy összehangolt magatartások összességének fennállására vonatkozó következtetést megalapozó bizonyos okirati bizonyítékok relevánsak lennének, valamint vitatják azok Bizottság általi értelmezését.

37 A felperesek vitatják, hogy a söripari vállalkozások közötti kapcsolatfelvételek megállapodáshoz vezettek volna, hiszen soha nem volt közöttük meghatározott piaci magatartási irányvonal rögzítésére vonatkozó akarategység.

38 A felperesek az összehangolt magatartás meglétét is vitatják. E tekintetben azzal érvelnek, hogy a rendelkezésre álló bizonyítékok nem utalnak arra, hogy a söripari vállalkozások közötti kapcsolatfelvételek az e vállalkozások jövőbeli piaci magatartását érintő bizonytalansági tényezőket kiküszöbölték volna, vagy legalábbis jelentősen mérsékelték volna. A felperesek ugyanakkor úgy vélik, ők kellőképpen bizonyították, hogy a söripari vállalkozások piaci magatartásukat önállóan határozták meg.

39 A felperesek továbbá azt állítják, hogy a kifogásolt találkozóknak soha nem volt versenyellenes céljuk. Az e találkozók során folytatott tárgyalások számos jogszerű témát érintettek, így a piaci helyzettel – beleértve az otthoni fogyasztási célú eladások piacán alkalmazott fogyasztói árakat és az egyes horecaügyfeleknek tett ajánlatokat – kapcsolatos megbeszélések csak alkalmi és informális jellegűek voltak.

40 Végül a felperesek visszautasítják, hogy a Bizottság nekik tulajdonítsa az Interbrew és a Bavaria között a saját márkanéven történő söreladás szegmensére vonatkozóan folytatott tárgyalásokat, mivel e szegmensben ők nem tevékenykednek.

41 A Bizottság vitatja a felperesek érveit.

A Törvényszék álláspontja

42 Ötödik jogalapjukban a felperesek lényegében azt kifogásolják, hogy a Bizottság nem bizonyította jogilag megkövetelt módon azon ténymegállapításokat, amelyek alapján a jogsértés megvalósulását kimondta. Hatodik jogalapjukban a felperesek a szóban forgó magatartásnak EK 81. cikk szerinti megállapodásként és/vagy összehangolt magatartásként való minősítését vitatják. Mivel e két jogalap a jogsértés megállapításának vitatására irányul, ezeket együtt kell vizsgálni.

43 Az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében a közös piaccal összeegyeztethetetlen és tilos minden olyan vállalkozások közötti megállapodás, vállalkozások társulásai által hozott döntés és összehangolt magatartás, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és amelynek célja vagy hatása a közös piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása.

44 Az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében vett megállapodás létezéséhez elég az, hogy az érintett vállalkozások kifejezzék az arra irányuló közös akaratukat, hogy meghatározott piaci magatartást tanúsítanak (a Törvényszék T-7/89. sz., Hercules Chemicals kontra Bizottság ügyben 1991. december 17-én hozott ítéletének [EBHT 1991., II-1711. o.] 256. pontja, és T-9/99. sz., HFB és társai kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1487. o.] 199. pontja).

45 Valamely megállapodás az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében létrejöttnek tekinthető, ha akaratközösség áll fenn magának a verseny korlátozásának tekintetében, még akkor is, ha a tervezett versenykorlátozás különös elemei még tárgyalás tárgyát képezik (lásd ebben az értelemben a fenti 44. pontban hivatkozott HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 151–157. és 206. pontját).

46 Az összehangolt magatartás fogalma egyfajta egyeztetést jelent a vállalkozások között, amelyek ugyan nem kötnek kifejezetten megállapodást, ám a kockázatokkal teli versenyt tudatosan helyettesítik az egymás közötti gyakorlati együttműködéssel (a Bíróság C-49/92. P. sz., Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4125. o.] 115. pontja, valamint C-199/92. P. sz., Hüls kontra Bizottság ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4287. o.] 158. pontja).

47 E tekintetben az EK 81. cikk (1) bekezdésével ellentétes a gazdasági szereplők közötti bármely olyan közvetlen vagy közvetett kapcsolatfelvétel, amely jellegénél fogva vagy befolyásolja a tényleges, illetve potenciális versenytárs piaci magatartását, vagy feltárja az ilyen versenytárs előtt, hogy az érintett piaci szereplő saját maga milyen piaci magatartásról döntött, illetve milyen piaci magatartást fontolgat, amennyiben e kapcsolatfelvétel célja vagy hatása a verseny korlátozása (lásd ebben az értelemben a fenti 46. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 116. és 117. pontját).

48 Az EK 81. cikk (1) bekezdésének megsértésére vonatkozó bizonyításfelvételt illetően emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság kötelezettsége bizonyítani az általa megállapított jogsértést, és olyan bizonyítékokat előterjeszteni, amelyek a jogilag megkövetelt módon igazolják a jogsértést megvalósító körülmények fennállását (a Bíróság

C-185/95. P. sz., Baustahlgewebe kontra Bizottság ügyben 1998. december 17-én hozott ítéletének [EBHT 1998., I-8417. o.] 58. pontja és a fenti 46. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítéletének 86. pontja).

49 Így a Bizottságnak pontos és egybevágó bizonyítékokat kell nyújtania annak bizonyítására, hogy a jogsértés megtörtént (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-62/98. sz., Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2000. július 6-án hozott ítéletének [EBHT 2000., II-2707. o.] 43. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

50 Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy nem szükséges a Bizottság által előterjesztett minden egyes bizonyítéknak a jogsértés összes elemét tekintve eleget tennie e feltételeknek. Elegendő, ha az intézmény által hivatkozott bizonyítékok összességükben értékelve megfelelnek e követelménynek (lásd a Törvényszék T-67/00., T-68/00., T-71/00. és T-78/00. sz., JFE Engineering és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 2004., II-2501. o.] 179. és 180. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

51 A versenyellenes megállapodások tilalmának közismert jellegére figyelemmel a Bizottságtól nem várható el, hogy olyan okirati bizonyítékot nyújtson, amely kifejezetten bizonyítja az érintett szereplők kapcsolatfelvételét. A Bizottság rendelkezésére álló töredékes és szórványos elemek mindenesetre kiegészíthetők a releváns körülmények rekonstruálására alkalmas következtetésekkel. A versenyellenes magatartás vagy megállapodás létezésére tehát bizonyos egybeesésekből és jelekből olyan következtetéseket lehet levonni, amelyek együttes vizsgálata egyéb összefüggő magyarázat hiányában a versenyjogi szabályok megsértésének bizonyítékát nyújthatják (a Bíróság C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítéletének [EBHT 2004., I-123. o.] 55–57. pontja).

52 Amikor a Bizottság a versenyellenes megállapodás vagy magatartás létezésének alátámasztásaképpen okirati bizonyítékokra hivatkozott, akkor az e megállapítást a Törvényszék előtt vitató felek feladata, hogy ne csak a Bizottság elméletének hihető alternatíváját mutassák be, hanem hivatkozzanak a megtámadott határozatban a jogsértés létezésének alátámasztására előterjesztett bizonyítékok elégtelen voltára is (a fenti 50. pontban hivatkozott JFE Engineering és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 187. pontja).

53 A bírósági felülvizsgálat terjedelmével kapcsolatban az állandó ítélkezési gyakorlat kimondja, hogy amikor az EK 81. cikk (1) bekezdését alkalmazó határozat megsemmisítése iránti keresetet nyújtanak be, a Törvényszék köteles általában teljes körűen megvizsgálni, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése alkalmazásának feltételei fennállnak-e (lásd a Törvényszék T-41/96. sz., Bayer kontra Bizottság ügyben 2000. október 26-án hozott ítéletének [EBHT 2000., II-3383. o.] 62. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

54 Az ártatlanság vélelmének elvével összhangban – amely mint az uniós jogrendszer egyik általános elve, többek között irányadó a vállalkozásokra vonatkozó versenyszabályok megsértésével kapcsolatos olyan eljárásokra, amelyek pénzbüntetés vagy kényszerítő bírság kiszabásához vezethetnek – a bíróságban felmerülő bármely kételynek annak a vállalkozásnak a javát kell szolgálnia, amely a jogsértést megállapító határozat címzettje (a fenti 46. pontban hivatkozott Hüls kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 149. és 150. pontja, valamint a Törvényszék T-44/02. OP., T-54/02. OP., T-56/02. OP., T-60/02. OP. és T-61/02. OP. sz., Dresdner Bank és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3567. o.] 60. és 61. pontja).

55 E megfontolások tükrében kell tehát megvizsgálni, hogy a jelen ügyben a Bizottság jogilag megkövetelt módon bizonyította-e, hogy a felperesek magatartása az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében jogsértésnek minősül.

– Az InBev nyilatkozatáról

56 Mindenekelőtt meg kell jegyezni, hogy a Bizottság nagymértékben (lásd többek között a megtámadott határozat (40)–(62) preambulumbekezdését) az InBev által az engedékenység iránti kérelme keretében a 2000. január 28-i, illetve február 3-i, 25-i és 29-i leveleiben tett nyilatkozatra támaszkodik, amelyeket kiegészítenek az InBev öt igazgatójának csatolt nyilatkozatai (a megtámadott határozat (34) és (40) preambulumbekezdése, a továbbiakban együtt: az InBev nyilatkozata).

57 A megtámadott határozatból kitűnik, hogy az InBev nyilatkozata utalt „az összehangolás különböző formáinak [meglétére] […] a holland sörpiacon jelen lévő söripari vállalkozások között", különbséget téve a CBK közgyűlésének hivatalos találkozói, a CBK pénzügyi bizottságának informális találkozói, valamint a „Catherijne-tömörülés" néven ismert „egyéb [párhuzamos] találkozók" között, amelyeknek résztvevői változtak, és amelyekkel kapcsolatban az InBev úgy nyilatkozott, hogy azoknak nem találta írásos nyomát. Az „egyéb találkozók" többek között az alábbi alcsoportokra bonthatók: „i. a négy fő söripari vállalkozás (Heineken, Interbrew, Grolsch és Bavaria) horecaigazgatóinak találkozói […]; ii. a horecaigazgatók és az otthoni fogyasztási célú eladások ágazatáért felelős igazgatók közös találkozói (1998-ban kettő), valamint iii. az otthoni fogyasztási célú eladások ágazatáért felelős igazgatók találkozói (1999-ben egy) […]" (a megtámadott határozat (41)–(46) preambulumbekezdése).

58 Az InBev nyilatkozata szerint a pénzügyi bizottság „hivatalos napirenddel működött, ugyanakkor emellett az otthoni fogyasztási célú eladások ágazata és a horecaágazat árai rögzítésének vitafórumaként is szolgált[; e] vitákról semmilyen beszámoló nem készült" (a megtámadott határozat (43) preambulumbekezdése).

59 Ugyanezen nyilatkozat szerint az „egyéb találkozókon" megtárgyalt témák kiterjedtek a horecaágazatra, valamint az otthoni fogyasztási célú eladások ágazatára és a saját márkanéven forgalmazott sörök ágazatára is (a megtámadott határozat (47) preambulumbekezdése).

60 Először is a horecaágazatot illetően két fő téma megvitatására került sor: „létezett egy alapvető megállapodás a mennyiségi árengedmények maximális mértékének rögzítését illetően a horecaágazatban [...], a konzultációk egy másik témája a horecaágazatban eszközölt befektetésekre vonatkozott[; amelynek] célja a *status quónak* az ágazatban való fenntartása, valamint az egyéb söripari vállalkozások ügyfelei átvételének elkerülése volt" (a megtámadott határozat (48) preambulumbekezdése).

61 Az InBev egyik igazgatója kijelenti, hogy nem ismeri az említett megállapodás pontos tartalmát, egy másik igazgató pedig azt úgy írja le, mint „egy nagyon bonyolult és homályos megállapodást a (horecaágazatban nyújtott árengedmények) szintj[é]t illetően, amelyben soha nem működtünk közre", utalva arra, hogy „[a]z összehangolás a horecaágazat igazgatóinak kéthavonta tartott találkozójából állt, amelynek során megvitatták a »szabály« ismert megsértéseit (bár az homályos volt; piaci túllépésről beszéltünk)" (a megtámadott határozat (48) preambulumbekezdése).

62 Másodszor az otthoni fogyasztási célú eladások ágazatát illetően az InBev nyilatkozata szerint a megbeszélések mind az általános értelemben vett árszintre, mind a saját márkanéven forgalmazott sörök ágazatára, mint konkrét témára vonatkoztak.

63 Az általános értelemben vett árszintet illetően az InBev egyik igazgatója kijelentette, hogy „szokás volt, hogy egy söripari vállalkozás azt követően emeli az árait, hogy ezt bejelentette a többi söripari vállalkozásnak […;] a kezdeményezés mindig egy nagy söripari vállalkozástól, általában a Heinekentől származott [; i]lyen esetben a többi söripari vállalkozásnak kellő idő állt rendelkezésre az állásfoglaláshoz [; b]ár a söripari vállalkozások nagy vonalakban összehangolták egymással az áraikat, mindegyikük rendelkezett saját árpolitikával, és fenntartotta azt" (a megtámadott határozat (51) preambulumbekezdése).

64 A saját márkanéven forgalmazott sörök ágazatát illetően az InBev kijelenti, hogy az árakra vonatkozó megbeszélések a piaci ágazat holland szereplői (a Bavaria és az Oranjeboom, amelyet később az Interbrew felvásárolt) között 1987 óta folytak. Ehhez hozzáteszi, hogy „[a] két fél megértette, miután arról megbeszélést is folytattak,

hogy egyik sem fogadja el a saját márkanévhez kapcsolódó ügyfélkörébe való olyan beavatkozást, amely mennyiségi csökkentéssel jár" (a megtámadott határozat (52) preambulumbekezdése).

65 A Heineken és a Grolsch ezen ágazatban való érintettségét illetően az InBev nyilatkozata szerint „[a] holland piacot a saját márkanéven forgalmazott sörök (B-márkanevek) és [az egyéb márkaneveken (A-márkanevek)] forgalmazott sörök ára közötti jelentős különbség jellemzi; a Heineken, amely nincs jelen a saját márkanéven forgalmazott sörök ágazatában, mindig elutasította az A-márkanevek árainak emelését, amennyiben a saját márkanéven forgalmazott sörök ára nem nőtt[, és i]lyen módon közvetett nyomást gyakorolt különösen a saját márkanéven forgalmazó gyártókra, így a Bavariára és az Interbrew-ra" (a megtámadott határozat (53) preambulumbekezdése).

66 Az InBev kijelenti, hogy a forgalmazói márkanevek árait szintén megvitatta a négy söripari vállalkozás, vagyis másként fogalmazva e megbeszélésre a Grolsch jelenlétében került sor egy általánosabb, a sörmárkák árai közötti fenntartandó eltérésekre vonatkozó téma keretében. Az InBev nyilatkozata szerint „a Heineken és a Grolsch évekig nem emelte az árait, és a saját márkanéven forgalmazott sörök, valamint az egyéb söripari vállalkozások saját márkanéven forgalmazott söreinek ára sem nőtt[; a]z utóbbi években a Bavaria és az Interbrew növelte árait, és követte őket a Grolsch is" (a megtámadott határozat (54) preambulumbekezdése). Az is kiderült, hogy „3-4 évvel ezelőtt ezeket az informális konzultációkat integrálták a horecával kapcsolatos Catherijne-tömörülésbe, amelyben a CBK képviselői is részt vettek [; n]éhány találkozó után úgy döntöttek, hogy a találkozókat ismét otthoni fogyasztási ágazati- és horecatalálkozókra bontják" (a megtámadott határozat (54) preambulumbekezdése).

67 Továbbá az InBev kijelenti, hogy a Martens belga söripari vállalkozás 1996–1997-től kezdődő piaci részesedésszerzése „egy, a forgalmazói márkanevek piacán aktív belga és holland söripari vállalkozások közötti megállapodást; [k]ét, 1998-ban Bredában [egy szállodában] tartott találkozót [eredményezett; m]egállapodtak abban, hogy a

saját márkanév alatt forgalmazott sörök tekintetében tiszteletben tartják a hollandiai és belgiumi ügyfelek részére értékesített mennyiségeket" (a megtámadott határozat (55) preambulumbekezdése).

68 Az InBev igazgatóinak nyilatkozatai szerint az „egyéb találkozókat" annak érdekében szervezték, hogy kölcsönösen biztosítsák egymást a piacon tanúsított „korlátozott jellegű agresszivitásról" (a megtámadott határozat (46) preambulumbekezdése).

69 Az információkérésre 2001. december 19-én adott válaszában az InBev kijelenti, hogy „az elmúlt évek napirendjeit és az informális találkozók során készített jegyzeteket 1998 novemberének végén megsemmisítették[; a] holland söripari vállalkozások közötti összehangolás létezése ezen időszak körül vált ismertté a piacon, és ekkor alakult ki a holland versenyhatóság ellenőrzésétől való félelem[; a] napirendeket az ezt követő évek során semmisítették meg" (a megtámadott határozat (61) preambulumbekezdése).

70 Elöljáróban meg kell jegyezni, hogy az uniós jog egyetlen előírása vagy általános elve sem tiltja, hogy a Bizottság valamely vállalkozással szemben más, jogsértés elkövetésével vádolt vállalkozások nyilatkozatára támaszkodjon. Ha ez nem így lenne, az EK 81. cikkbe és EK 82. cikkbe ütköző magatartás bizonyításának a Bizottságra háruló terhe tarthatatlan és ellentétes lenne az EK-Szerződés alapján ráruházott azon feladattal, hogy ezen előírások megfelelő alkalmazását felügyelje (a fenti 50. pontban hivatkozott JFE Engineering és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 192. pontja).

71 A jelen ügyben a felperesek nem vitatják az InBev nyilatkozatában szereplő állításokat, amelyek szerint találkozókra került sor a hollandiai sörgyártók képviselői között. Azt sem vitatják, hogy ők a legtöbb ilyen találkozón képviseltették magukat, illetve hogy e találkozók alkalmával a sörpiac általános helyzetét informális keretek között vitatták meg. A felperesek a keresetlevélben elismerik továbbá, hogy esetenként e találkozókon aggodalmak fogalmazódtak meg a fogyasztói árak színvonalával és egyes ügyfelekkel összefüggő problémákkal kapcsolatban.

72 Ugyanakkor a felperesek tagadják, hogy az e találkozók során folytatott megbeszélések jogellenes megállapodás megkötéséhez vagy összehangolt magatartásra vonatkozó kötelezettségvállaláshoz vezettek volna. Kifejtik, hogy a találkozók alapvetően jogszerű témákra vonatkoztak, és hogy amennyiben a piaci helyzetet vitatták meg, ezt nem versenyellenes célból tették. E tekintetben a felperesek vitatják az InBev nyilatkozatának hitelességét, kifejtve, hogy az nagyon homályos és ellentmondásos, valamint részben olyan megállapításokat tartalmaz, amelyek tárgyáról a nyilatkozatok megfogalmazóinak közvetlenül nem volt tudomásuk, vagyis ennélfogva e nyilatkozat „hallomáson alapuló bizonyítékot" tartalmaz.

73 A felperesek az InBev nyilatkozatának ellentmondásos jellege kapcsán megjegyzik, hogy az több mentő nyilatkozatot tartalmaz.

74 Egyrészt olyan állításokról van szó, amelyeket a megtámadott határozat nem említ, és amelyek szerint „[a] megbeszélés az (egyébként rendkívül homályos) árszintek megsértésének ismert eseteiről folyt[; a] gyakorlatban mindenki saját belátása szerint járt el"; „[p]iaci magatartásunk igen agresszív módon az új ügyfelek megszerzésére irányult – árengedmények révén is"; „[v]agyis teljesen jogszerű módon jártunk el"; „[az InBev] semmilyen megállapodást nem kötött és semmihez nem tartotta magát"; „[a Catherijne]-tömörülés a piacra gyakorolt hatást illetően nem hozott konkrét eredményt […; e] két alkalom közül egyszer sem beszéltünk konkrétan piaci magatartásokról[; a] találkozó inkább informális jellegű volt"; „[n]em létezett megállapodás az élelmiszerágazatot illetően"; „[e]gyszer sem tapasztaltam, hogy a [CBK] találkozóját a piac szempontjából érzékeny kérdések megvitatásával hosszabbították volna meg[; b]ármikor előfordulhat, hogy az ilyen találkozók lehetőséget teremtenek informális kétoldalú beszélgetésekre, de szerintem ennek semmilyen tétje nem volt".

75 „Másrészt a felperesek a megtámadott határozatban idézett nyilatkozatok egyes olyan részleteire hivatkoznak, amelyek szerint »az Interbrew úgy véli, ez az egyeztetés mint olyan sohasem gyakorolt jelentős hatást a piacra, és az utóbbi időben kevésbé

intenzív […; a] megbeszélések nagyon általánosak voltak« (a megtámadott határozat (45) preambulumbekezdésében idézett részletek]; "[f]őként annak érdekében tárgyaltunk, hogy kölcsönösen jelezzük egymásnak, hogy nyugodtak maradunk a piacon[; é]rintőlegesen vagy egyáltalán nem volt szó árszintekről és eladási pontokról [; t]ulajdonképpen mindenki hülyének nézte a másikat[; a]z utolsó években e találkozók egyre inkább értelmüket veszítették, és az összehangolás homályosabb jelleget öltött (a megtámadott határozat (46) preambulumbekezdésében idézett részletek); „[l]étezett egy igen összetett és homályos megállapodás az árszintek (a horecaágazatban nyújtott árengedmények) tárgyában is, amelyben soha nem vettünk részt[; e]gyébként soha semmilyen iratot nem láttam ebben a témában" (a megtámadott határozat (48) preambulumbekezdésében idézett részletek).

76 A felperesek szerint e nyilatkozatok, azon túl, hogy nélkülözik a konkrétumokat, ellentétesek a Bizottságnak a szóban forgó jogsértés fennállására vonatkozó következtetéseivel. Ezekből a felperesek szerint az derül ki, hogy a söripari vállalkozások közötti megbeszélések igen általánosak voltak, hogy semmilyen megállapodás megkötésére nem került sor, hogy az InBev semmilyen összejátszásra irányuló megegyezéshez nem tartotta magát, és hogy az egyeztetés semmilyen hatást nem gyakorolt a piacra.

77 Mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy a felperesek részéről az InBev nyilatkozatának egyes elemei alapján levont következtetések – amelyek a megbeszélések általános jellegére, egyes ágazatok tekintetében a megállapodás, valamint a megbeszéléseknek a söripari vállalkozások piaci magatartására gyakorolt hatásának hiányára utalnak – önmagukban nem alkalmasak a Bizottság jogsértés fennállására vonatkozó megállapításának megkérdőjelezésére.

78 Az említett nyilatkozat állítólagosan általános jellegét illetően ugyanis emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottságnak gyakran kedvezőtlen körülmények mellett kell bebizonyítania a jogsértés fennállását, mivel több év eltelhetett a jogsértést megvalósító események óta, és mivel a vizsgálat alá vont több vállalkozás nem működött vele tevékenyen együtt. Míg szükségszerűen a Bizottság feladata, hogy bebizonyítsa a jogellenes piacfelosztó megállapodás megkötését, túlzás lenne ezenfelül elvárni, hogy

bizonyítékot szolgáltasson e cél elérésének konkrét módjáról is. A jogsértésért felelős vállalkozásnak ugyanis túl könnyű lenne kibújni a büntetés alól, ha hivatkozhatna arra, hogy a jogellenes megállapodás működésével kapcsolatban előterjesztett információk homályosak, olyan helyzetben, amikor a megállapodás létezése és versenyellenes célja mindazonáltal kellőképpen igazolt. A vállalkozások ilyen helyzetben hatékonyan védekezhetnek, feltéve hogy lehetőségük van a Bizottság által velük szemben hivatkozott valamennyi bizonyítékkal kapcsolatban észrevételeket tenni (a fenti 50. pontban hivatkozott JFE Engineering és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 203. pontja; lásd még ebben az értelemben a Bíróság C-403/04. P. és C-405/04. P. sz., Sumitomo Metal Industries és Nippon Steel kontra Bizottság egyesített ügyekben 2007. január 25-én hozott ítéletének [EBHT 2007., I-729. o.] 50. pontját).

79 Továbbá, ami a jogellenes magatartás piacra gyakorolt hatásának hiányára vonatkozó állítólagos kijelentéseket illeti, magából az EK 81. cikkben található rendelkezésből az következik, hogy a vállalkozások közötti megállapodások és összehangolt magatartások a piacra gyakorolt hatástól függetlenül tiltottak, amennyiben azoknak versenyellenes céljuk van (a fenti 46. pontban hivatkozott Hüls kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 163–166. pontja, valamint a Bíróság C-8/08. sz., T-Mobile Netherlands és társai ügyben 2009. június 4-én hozott ítéletének [EBHT 2009., I-4529. o.] 29. pontja).

80 Ennek megfelelően, mivel a Bizottság megállapította, hogy versenyellenes célú megállapodások és összehangolt magatartások álltak fenn, e megállapítást nem cáfolhatják meg az összejátszásra irányuló megegyezések alkalmazásának elmaradásából vagy a piacra gyakorolt hatás hiányából levont következtetések.

81 Az InBev nyilatkozatban szereplő, az otthoni fogyasztási célú eladások ágazatabeli és a horecaágazatbeli megállapodás hiányára vonatkozó állítólagos kijelentéseket illetően meg kell állapítani, hogy a felperesek által hivatkozott szakaszokat összefüggésükben értelmezve semmiképpen sem zárható ki, hogy megállapodás vagy összehangolt magatartás létezett az érintett ágazatokban.

82 Ugyanis az otthoni fogyasztási célú eladások ágazatot illetően (kiskereskedelmi értékesítés) az InBev egyik igazgatójának azon állítását, miszerint „[n]em létezett megállapodás [ezen] ágazatot illetően", a söripari vállalkozások által alkalmazott áregyeztetési mechanizmus konkrét leírása követi. A vonatkozó szakasz így szól (a megtámadott határozat (51) preambulumbekezdése):

„Nem létezett megállapodás a kiskereskedelmi (Food) ágazatot illetően. A sörárak emelését illetően szokásos volt, hogy egy söripari vállalkozás azt követően emeli az árait, hogy ezt bejelentette a többi söripari vállalkozásnak. Amikor valamelyik fél ilyen bejelentést tett, megvitatták az emelés piacra gyakorolt hatását; a sör árának emelésére ugyanakkor mégis sor került. A kezdeményezés mindig egy nagy söripari vállalkozástól, általában a Heinekentől származott. Ilyen esetben a többi söripari vállalkozásnak kellő idő állt rendelkezésre az állásfoglaláshoz. A söripari vállalkozások ugyan nagy vonalakban összehangolták egymással az áraikat, azonban mindegyikük rendelkezett saját árpolitikával, és fenntartotta azt."

83 Ebben az összefüggésben az a puszta tény, hogy az InBev igazgatója a „megállapodás" hiányára utal, nem minősül érvényes érvnek, mivel a Bizottság, illetve adott esetben a Törvényszék feladata az érintett vállalkozások felelősei által tett nyilatkozatokban leírt magatartások jogi minősítése.

84 Ami azt illeti, hogy a horecaágazatban állítólag nem volt megállapodás és megállapodás teljesítése sem, meg kell állapítani, hogy az InBev egyik igazgatójának azon nyilatkozata, miszerint „[az Inbev] semmilyen megállapodást nem kötött, és semmihez nem tartotta magát", nem mond ellent az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti megállapodás meglétére vonatkozó következtetésnek. Az InBev ugyanazon igazgatója ugyanis nyilatkozatában kifejezetten utal egyrészt „egy igen összetett és homályos megállapodás" létezésére „az árszintek (a horecaágazatban juttatott árengedmények) tárgyában", másrészt egy olyan megállapodás létezésére, amelynek célja szerinte „a horecaágazatban a túlzottan nagyszámú változás elkerülése" volt.

85 A fentiekből következik, hogy a felpereseknek az InBev-nyilatkozat ellentmondásos voltára vonatkozó kijelentéseit nem lehet elfogadni. E tekintetben úgyszintén el kell utasítani azt az érvüket, amely azon alapul, hogy a Bizottság e nyilatkozatot állítólagosan szelektív módon használta volna fel annyiban, amennyiben nem vette figyelembe az állítólagos ellentmondásokat.

86 Ennélfogva a felperesek nem bizonyították olyan állítólagos ellentmondások meglétét, amelyek alááshatnák az InBev nyilatkozatának hitelességét.

87 Továbbá a felperesek – megerősítve, hogy „hallomáson alapuló bizonyítékot" tartalmaz – az InBev nyilatkozatának azon szakaszaira hivatkoznak, amelyek szerint „az Interbrew soha nem látott olyan, az árengedményekre vonatkozó megállapodást, amelyre a tárgyalások során utaltak, de az általános szabály ismertnek tűnt" (a megtámadott határozat (45) preambulumbekezdésében idézett részlet], „[é]n magam sem ismerem ezt az (árszintekről szóló) megállapodást, és nem láttam semmilyen iratot sem ebben a tárgyban", továbbá „[n]em ismerem a megállapodás pontos tartalmát […; e]gyébiránt soha semmilyen iratot nem láttam ennek tárgyában".

88 Rá kell mutatni arra, hogy a felperesek által hivatkozott szövegrészek kizárólag arra vonatkoznak, hogy létezik-e („árszint"-)megállapodás a horecaágazatbeli ügyfeleknek nyújtott árengedményekkel kapcsolatban. E konkrét kérdés tekintetében az InBev nyilatkozatának bizonyító ereje közvetlen bizonyíték hiányában kétségtelenül gyengül. Mindazonáltal az „árszint" létezésével összefüggésben közölt állítások megbízhatóságát erősítik azok a körülmények, hogy egyrészt az állítások két külön forrásból származnak, másrészt pedig egy „árszint" – vagyis a maximális árengedmény pontos összege – tekintetében pontos közléseket tartalmaznak (lásd a megtámadott határozat (48) preambulumbekezdését). Az „árszint" létét emellett az InBev-től független két bizonyíték is megerősíti, nevezetesen a Bavaria igazgatótanácsa egyik tagjának az 1997. május 1-jei találkozóról készített kézírásos jegyzetei (a megtámadott határozat (92) preambulumbekezdése) valamint a Bavaria horecaágazatért felelős igazgatójának az 1998. március 12-i találkozóról készített kézírásos jegyzetei (amelyeket a megtámadott határozat (143) preambulumbekezdése idéz).

89 A felpereseknek a „hallomáson alapuló bizonyíték” létezésére vonatkozó érvelése tehát nem kérdőjelezheti meg az InBev nyilatkozatából levont következtetéseket.

90 Végül az InBev nyilatkozata megbízhatóságának általános értékelését illetően meg kell állapítani, hogy a felperesek előadásával ellentétben a Bizottság megalapozottan tulajdoníthatott az InBev nyilatkozatának különösen jelentős bizonyító erőt, mivel egy vállalkozás nevében adott válaszról van szó, amelynek hitelessége meghaladja az alkalmazottai valamelyike által tett nyilatkozat hitelességét, akármilyen tapasztalattal vagy személyes véleménnyel is rendelkezzen az utóbbi. Azt is fontos megjegyezni, hogy az InBev nyilatkozata a vállalkozás által végzett belső vizsgálat eredményét tükrözi, és hogy azt a Bizottsághoz egy ügyvéd terjesztette elő, akinek szakmai kötelessége volt a vállalkozás érdekei alapján eljárni. Így nem vallhatta be könnyelműen a jogsértés létezését anélkül, hogy értékelte volna ennek következményeit (a Törvényszék T-23/99. sz., LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1705. o.] 45. pontja, valamint a fenti 50. pontban hivatkozott JFE Engineering és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 206. pontja).

91 Emellett az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy bár általánosan elfogadott, hogy a jogsértő kartell fő résztvevői által önkéntesen szolgáltatott bizonyítékok bizonyos fenntartással kezelendők, tekintettel annak a felperesek által hivatkozott lehetőségére, hogy e résztvevők hajlamosak kicsinyíteni a jogsértésben való közreműködésük jelentőségét, a többiekét pedig nagyítani, az a tény, hogy valaki a bírság összegének csökkentése érdekében el kívánja érni az engedékenységi közlemény alkalmazását, nem jelent szükségszerűen indítékot arra, hogy a kartell többi tagjának részvételére vonatkozóan elferdített bizonyítékokat terjesszen elő. A Bizottság félrevezetésére irányuló szándék ugyanis megkérdőjelezi a kérelmező együttműködésének őszinteségét és teljességét, következésképpen az engedékenységi közlemény kedvezményéből való részesülést veszélyezteti (a Törvényszék T-120/04. sz., Peróxidos Orgánicos kontra Bizottság ügyben 2006. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2006., II-4441. o.] 70. pontja).

92 Természetesen figyelembe kell venni azt is, hogy egyetlen, kartellben való részvétellel vádolt vállalkozás vallomása, amelynek pontosságát több más, hasonlóan megvádolt vállalkozás vitatja, nem tekinthető az utóbbiak által elkövetett jogsértés megfelelő bizonyítékának, ha más bizonyíték azt nem támasztja alá (lásd ilyen értelemben a Törvényszék T-337/94. sz., Enso-Gutzeit kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1571. o.] 91. pontját, valamint a fenti 50. pontban hivatkozott JFE Engineering és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 219. pontját).

93 Az InBev nyilatkozata tehát önmagában nem elegendő a jogsértés fennállásának bizonyításához, hanem azt más bizonyítékoknak is meg kell erősíteniük.

94 Mindazonáltal a jelen ügyben a megerősítés elvárt mértéke az InBev nyilatkozatának hitelességét tekintve annak pontossága és megbízhatósága vonatkozásában is alacsonyabb, mint abban az esetben volna, ha e nyilatkozat nem lenne különösebben hiteles. Tehát ha úgy ítéljük meg, hogy egybehangzó bizonyítékok csoportja támasztja alá az InBev nyilatkozatában hivatkozott és a megtámadott határozat 1. cikkében említett magatartások létezését és bizonyos konkrét részleteit, akkor az utóbbi nyilatkozat önmagában elegendő lehet a megtámadott határozat más részeinek igazolására is. Amennyiben továbbá valamely dokumentum nem mond nyilvánvalóan ellent az InBev nyilatkozatának a kifogásolt magatartások létezésével vagy alapvető tartalmával kapcsolatban, akkor ahhoz, hogy e dokumentum a terhelő bizonyítékok körében megerősítő bizonyíték gyanánt bizonyos értékkel bírjon, elegendő, ha a benne leírt magatartások lényeges elemeit tanúsítja (lásd ebben az értelemben a fenti 50. pontban hivatkozott JFE Engineering és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 220. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

95 A fentiek tükrében meg kell vizsgálni a felpereseknek a Bizottság által a megtámadott határozatban az InBev nyilatkozatából levont megállapítások alátámasztása érdekében hivatkozott egyéb bizonyítékokra vonatkozó érveit.

– Az egyéb bizonyítékokról

96 A megtámadott határozatban a Bizottság kijelenti, hogy az InBev nyilatkozatát a felperesektől és a többi holland söripari vállalkozástól származó számos belső dokumentum, valamint a helyszíni vizsgálatokat, illetve az információkérést követően szerzett és a találkozókról készült kézzel írott jegyzetek, költségkimutatások és határidőnapló-másolatok is megerősítik.

97 A megtámadott határozat (67) preambulumbekezdésében a Bizottság a Grolsch egyik kereskedelmi igazgatójának az 1996. február 27-én tartott találkozóra vonatkozó kézzel írott jegyzeteire hivatkozik, amelyekben a találkozó a célját a „CBK cie HOR cath" megjegyzés jelöli. E jegyzetek között szerepel a következő szakasz „Kezesség/finanszírozás: a fin[anszírozás] […] céljából történő meghaladják az egyes [eladási] pontok szükségleteit. Vagyis […] millió".

98 A Bizottság szerint e szakaszból kitűnik, hogy a szóban forgó négy söripari vállalkozás egy „Catherijne"-találkozó keretében megvitatta az egyes horecaügyfelekkel szemben alkalmazott vagy alkalmazandó pénzügyi feltételeket (a megtámadott határozat (72) preambulumbekezdése), és konkrétabban egy – számos Hollandiában található horecalétesítménnyel rendelkező – tulajdonos által működtetett létesítményekkel szemben alkalmazott pénzügyi feltételeket.

99 A megtámadott határozat (76) preambulumbekezdésében a Bizottság a Bavaria egy horecaigazgatójának kézzel írott, az 1996. június 19-én tartott találkozóra vonatkozó jegyzeteire hivatkozik. A jegyzetek a következőket tartalmazzák:

„áradaptáció

otthoni fogyasztás magas – alacsony

Bavaria – Interbrew egyeztetés

[…] és […] -> probléma […]

Martens

Schultenbrau !! 89 ct

csak a hordónkénti ár emelése

érvek

csak teljes egészében Hein + Grolsch

Frise US Heit

Interbrew \

| együttesen emelnek

Bavaria /

-> […] szintén

az alsó jobban emelkedik, mint a felső

levegő befújása

megállapodások

egészségesebbé tenni a Heineken hordónkénti 7,5 italárusítási árengedményét

a képviselők felkészítése az esetleges megállapodásokkal kapcsolatban

Interbrew \

| levegőt lehet használni

Grolsch /".

II - 3404

100 A Bizottság szerint e jegyzetek azt mutatják, hogy a jelen lévő söripari vállalkozások részletesen megvitatták az árakat, mind a saját márkanéven, mind a hordókban forgalmazott sör tekintetében, valamint hogy az olcsóbb, az Interbrew és a Bavaria által előállított sörök árának nagyobb mértékben kellett emelkednie, mint a drágább, a Heineken és a Grolsch által értékesített sörök árának (a megtámadott határozat (85) preambulumbekezdése).

101 A megtámadott határozat (89) preambulumbekezdésében a Bizottság egy levélre hivatkozik, amelyet az Interbrew Nederland vezérigazgatója 1997. március 25-én küldött az InBev belgiumi székhelyére:

„Jelenleg konszenzus áll fenn a fő söripari vállalkozások között az árak 1998 előtti emelése tekintetében. Ez lehetővé teszi a söripari vállalkozások számára, hogy növeljék a szükséges kiegészítő promóciós költségvetést érintő árrésüket. Az A-márkák által érintett piaci szereplők arra törekszenek, hogy az A-márkákat (plusz 2 NLG/hl) és a B-márkákat (plusz 4 NLG/hl) érintő áremelés között különbséget tegyenek. Ez számomra igen irreálisnak tűnik – valamennyiünknek egységes 4 NLG emelést kell végrehajtanunk. Kizárom az áremelést a »magukat itató« különleges söreink esetében (DAS, Hoegaarden, Leffe). A tárgyalások megkezdődtek."

102 A Bizottság e levél alapján arra a következtetésre jutott, hogy a fő gyártók az ártárgyalásaikat követően 1998 előtti áremelést irányoztak elő. Ezen túlmenően e levél megerősíti a gyártók, illetve az olcsóbb és drágább sörmárkák közötti különbségtételt (a megtámadott határozat (90) preambulumbekezdése).

103 A megtámadott határozat (92) preambulumbekezdésében a Bizottság a Bavaria igazgatótanácsa egy tagjának kézzel írott, az 1997. május 1-jei találkozóra vonatkozó jegyzeteire hivatkozik. A következő szakaszokat idézi:

„Catherijne klub 1/5 – 97

a csoport »belső« átlépéseinek

szintén tiszteletben kell tartaniuk az »árszintet«

[…] »Hága«

A Monster ZH [Dél-Hollandia] magasabb versengő kínálat".

104 A Bizottság szerint e jegyzetek megerősítik, hogy a söripari vállalkozások az egyes konkrét eladási pontokra alkalmazott kereskedelmi feltételek tekintetében megvitatták az „árszintet", az egyik csoportból a másik csoportba való átlépés esetében, valamint a csoporton belüli átlépés esetében is (a megtámadott határozat (99) preambulumbekezdése).

105 A megtámadott határozat (100) preambulumbekezdésében a Bizottság megállapítja, hogy a fent említett jegyzetek tartalmazzák a „Heineken/Amstel/Brand/Grolsch" neveket az első sorban, valamint az „Interbrew/Bavaria" neveket a második sorban, e két sort pedig egy kapcsos zárójel köti össze, amely után a „nincs áremelés" szöveg áll. A Bizottság ebből arra a következtetet, hogy a Heineken és a Grolsch tulajdonában álló A-márkák és az Interbrew és a Bavaria tulajdonában álló B-márkák közötti megkülönböztetés állt a söripari vállalkozások által a söráremelés tárgyában folytatott megbeszélések középpontjában (a megtámadott határozat (103) preambulumbekezdése).

106 A megtámadott határozat (117) preambulumbekezdésében a Bizottság a Bavaria igazgatótanácsa egyik tagjának az 1997. december 17-i találkozóra vonatkozó kézzel írott jegyzeteire hivatkozik. A következő szakaszt idézi:

„2) Az árak helyzete: március/április

egylépcsős rakéta/kétlépcsős rakéta

a) a Heineken nem kelt túl nagy feltűnést!! Heineken 18.59

b) emelés esetén: teljesen megvitatható; teljes meggyőződéssel; lesz támogatás”.

107 A Bizottság ebből azt a következtetést vonja le, hogy az 1997. november 17-i találkozón jelen lévő söripari vállalkozások – vagyis a Bavaria, a Grolsch és a Heineken – az áremeléseket, valamint az áremelkedésekre adott lehetséges reakciókat vitatták meg (a megtámadott határozat (127) preambulumbekezdése).

108 A megtámadott határozat (129) preambulumbekezdésében a Bizottság a Bavaria egyik horecaigazgatójának az 1998. március 12-i találkozóra vonatkozó kézzel írott jegyzeteire hivatkozik:

„Kevés dolog történt január 1-je óta

A-márkák: nincs pánik az árhoz képest Hein

9,95-re lemenni 11,49-ről nincs sok értelme Int

9,75 9,36 Bavaria

2x 4.95 4.75 }→

forgalmazói márkák

a piac alján lévő ár

[…] március közepe Bavaria valami

az Amstel (17) alatt a Bavaria (15)

9,75-ről 10,75-re, ha semmi

se történik, akkor a Grolsch és a Hein

emelés kis sörfőzőknél

→ megállapodás rögzítése […] és Dick

Ennek »bizonyíthatónak« kell lennie a Nielsen révén, különben

semmi sem történik”.

109 A Bizottság szerint ebből kitűnik, hogy az 1998. március 12-i találkozón jelen lévő söripari vállalkozások megvitatták a holland szupermarketeknek nyújtott engedményeket (a megtámadott határozat (137) preambulumbekezdése), valamint hogy a Bavaria által végzett áremeléseknek a szupermarketek AC Nielsen által gyűjtött pénztári adatai által kimutathatónak kellett lenniük (a megtámadott határozat (133) preambulumbekezdése).

110 A megtámadott határozat (138) preambulumbekezdésében a Bizottság a fent említett kézzel írott jegyzetek egy másik szakaszára hivatkozik:

„Bav kamat 4%? 6 1/2

kivéve

ha reklámtérítés van”.

111 A Bizottság szerint e szakasz azt bizonyítja, hogy megbeszélést folytattak a horeca-eladásipontoknak nyújtott hitelekre alkalmazott kamatok szintjéről (a megtámadott határozat (142) preambulumbekezdése).

112 A megtámadott határozat (143) preambulumbekezdésében a Bizottság továbbá a fent említett kézzel írott jegyzetek harmadik szakaszára hivatkozik:

„Futballklubok Előadótermek Színházak

Diákszervezetek

[…]

Grolsch

Az árszint felett/azon kívül

130

[…] (125) 124,5”.

113 A Bizottság szerint ebből kitűnik, hogy a söripari vállalkozások külön megbeszélést tartottak meghatározott horecaügyfelekről egy „árszinttel” összefüggésben, ami megerősíti az InBev nyilatkozatát az „árszint” kifejezéssel jelölt megállapodás létezése tekintetében (a megtámadott határozat (147) preambulumbekezdése).

114 A megtámadott határozat (156) preambulumbekezdésében a Bizottság a Bavaria igazgatótanácsa egyik tagjának az 1998. július 3-i találkozóra vonatkozó kézzel írott jegyzeteinek egy szakaszára hivatkozik:

„[…] Heineken emelt

[…] >> Heineken hordós sör”.

115 A Bizottság ebből azt a következtetést vonja le, hogy a söripari vállalkozások megvitatták mind az otthoni fogyasztási ágazat ügyfeleivel, mind az egyik horecaügyféllel szemben alkalmazott árakat (a megtámadott határozat (162)–(164) preambulumbekezdése).

116 A megtámadott határozat (165) preambulumbekezdésében a Bizottság a fent említett kézzel írott jegyzetek egy másik szakaszára hivatkozik:

„~~Kávézó~~ […] 1800 […]

[…] 400 […]

60/hl

650.000,- V.B.K.”.

117 A Bizottság szerint ebből a szakaszból kitűnik, hogy a söripari vállalkozások megvitattak egy meghatározott horeca-eladásipontoknak nyújtott árengedményt és/vagy a számukra biztosított vagy biztosítandó árcsökkentést (a megtámadott határozat (171) preambulumbekezdése)

118 A megtámadott határozat (174) preambulumbekezdésében a Bizottság egy 1998. június 30-án kelt dokumentumra, valamint a Heinekennek egy, az új, az üveges és csapolt sörökre (tartályos és hordós sörök) 1998. június 1-jétől alkalmazandó árakat bejelentő árlistájára hivatkozik, amely dokumentumokat a Grolsch egyik kiskereskedelmi értékesítési igazgatójának irodájában találtak meg, és amelyek az „agenda c[ommiss]ie CBK"-ra (a CBK napirendi bizottsága) utalnak. A Bizottság szerint ezek a dokumentumok megerősítik az InBev nyilatkozatát, miszerint az érintett találkozókon mind a kiskereskedelmi árakat, mind a horecapiacon folytatott versenyt megtárgyalták (a megtámadott határozat (175) preambulumbekezdése).

119 A megtámadott határozat (179) preambulumbekezdésében a Bizottság a Heineken egy, a Heineken igazgatóságának címzett 1998. október 14-i belső feljegyzésére hivatkozik, amely a következőképpen szól: „a Bavaria által a CBK keretében ígért áremelés nem tűnik ki egyértelműen a Nielsen [adataiból]". A Bizottság szerint ez a feljegyzés megerősíti azt a következtetést, miszerint a Bavaria az 1998. március 12-én tartott találkozó során bejelentette, hogy elsőként szándékozik emelni árait az otthoni fogyasztási ágazatban, amelyet a többi söripari vállalkozásnak később kellett követnie, és a Bavaria által alkalmazott emeléseknek a Nielsen adatai alapján „bizonyíthatónak" kellett lenniük (a megtámadott határozat (180) preambulumbekezdése).

120 A megtámadott határozat (184) preambulumbekezdésében a Bizottság a Bizottság a Heineken hollandiai horecaágazata egyik igazgatójának a Brand BV Heineken söripari vállalkozás marketingigazgatója, illetve otthoni fogyasztási ágazatának igazgatója által a Bavaria igazgatótanácsának egyik tagjával folytatott találkozóra vonatkozóan küldött levélre hivatkozik:

„Az [1998.] szeptember 9-én Noordwijkban tartott élelmiszeripari kiállításon [a Bavaria igazgatótanácsának egyik tagja] beszélt velem az ügyről […] és a Heineken reakciójáról. Röviden, álláspontja szerint a Heineken sokkal hamarabb is leülhetett volna a tárgyalóasztalhoz a Heineken és a Bavaria felsővezetőivel a hollandiai horecapiacot illetően. Az elveszített hektolitereket így más módon lehetett volna kompenzálni. Emellett hozzátette, hogy a Bavaria akkor talán más olyan potenciális

horecaágazatbeli ügyfelekre volt figyelemmel, akik önkéntesen (a hangsúly szerinte az önkéntesen kifejezésen volt, mint […] esetében) át kívántak lépni a Bavariához [a Heineken egy hollandiai horecaágazatbeli felelősének keresztneve], magától értetődik, hogy e mondatok teljes mértékben illeszkednek a […] jól ismert mondandójába […]. Nem akartalak megfosztani ettől az információtól. Sok sikert a találkozódhoz."

121 A Bizottság úgy véli, hogy ez a levél megerősíti az InBev nyilatkozatát, miszerint a söripari vállalkozások nemcsak az árcsökkentések korlátozásait tárgyalták meg, hanem a másik söripari vállalkozáshoz átpártoló eladási pontokra vonatkozó korlátozásokat is, és nemcsak többoldalú találkozók során, hanem kétoldalú találkozók alkalmával is (a megtámadott határozat (189) preambulumbekezdése).

122 A megtámadott határozat (193) preambulumbekezdésében a Bizottság a Grolsche Bierbrouwerij Nederland egyik ügyvezető igazgatójának az 1999. január 8-i találkozóra szóló meghívóján szereplő kézzel írott jegyzeteire hivatkozik:

„98-as eladások

a sör ára

»pinool« típusú rekeszek	akciók/II. kat.
rekeszek	alacsony
	hordó
	NMA".

123 Ebből a Bizottság szerint az következik, hogy a sör áráról folytatott megbeszélések négy tényezőre összpontosítottak: egyrészt a kiskereskedelmi piacon gyakorolt kedvezményes akciókra, másrészt az alacsonyabb árú és saját márkanéven forgalmazott sörök árára, harmadrészt a hordós – vagyis a holland sörpiac horecaágazatában használt nagy tartályokban tárolt – sörök árára, negyedrészt pedig a holland versenyhatóságra, az NMA-ra (a megtámadott határozat (194) preambulumbekezdése).

124 A megtámadott határozat (197) és (199) preambulumbekezdésében a Bizottság az 1999. január 8-i értekezleten megtárgyalandó témák listájára hivatkozik, amelyen a Grolsch egyik képviselője feljegyezte a „BP" rövidítést, amit a Bizottság úgy értelmez, mint a „sör árát" (bierprijs) vagy „alsó árat" (bodemprijs), valamint azt, hogy „P[rivate] L[abel] 50 ct.-vel több". A Bizottság ezekből az utalásokból arra következtet, hogy a hordós sör tekintetében a söripari vállalkozások részletesen megvitatták az árakat (a megtámadott határozat (203) preambulumbekezdése).

125 A megtámadott határozat (212) és (213) preambulumbekezdésében a Bizottság egy olyan dokumentumra hivatkozik, amely a Heineken és a Grolsch között három igazgatósági szintű kapcsolatfelvételre utal 1999. július 5. körül, utalva a két söripari vállalkozás közötti „árháborúra". A Bizottság ebből azt a következtetést vonja le, hogy a Heineken közvetlenül kapcsolatba lépett a Grolschsal a csökkentések tekintetében, és erre másfél hónappal azelőtt került sor, hogy egy olyan áruházlánc, amellyel szemben a Grolsch elutasította a kompenzáció nyújtását, átmenetileg ténylegesen csökkentette volna az árakat (a megtámadott határozat (213) preambulumbekezdése).

126 A megtámadott határozat (224) preambulumbekezdésében a Bizottság a közigazgatási eljárás iratai között szereplő több dokumentumra hivatkozik, amelyekből kitűnik, hogy milyen kérdéseket vitattak meg a Bavaria és az InBev között 1995. március 8-án, 1997 márciusának második felében, 1997. május 12-én, 1997. június 19-én és 1997. szeptember 8-án tartott kétoldalú találkozókon. Ezek közül a következő szakaszokra hivatkozik:

– az 1995. március 8-án tartott találkozó: „a [Bavaria] és az [Interbrew Nederland] egyaránt megerősítette, hogy súlyos problémái vannak [...] vel Hollandiában” (a megtámadott határozat 491. lábjegyzete);

– az 1997. május 12-én tartott találkozó: úgy hivatkoztak az „áremelésre” és „a saját márkanevekre, mint Damoklész kardjára […] a Grolsch és főként a Heineken által a saját márkanéven forgalmazott sörök árának emelése érdekében gyakorolt pszichológiai nyomás” (a megtámadott határozat 493. lábjegyzete);

– az 1997. június 19-én tartott találkozó: megvitatták „a forgalmazói márkanevek szegmensében követendő magatartást és ehhez kapcsolódóan az Interbrew-nak a Martensszel szembeni helyzetét (amelyet nemkívánatos vendégnek tekintettek a holland sörök világában)” (a megtámadott határozat 494. lábjegyzete);

– az 1997. szeptember 8-án tartott találkozó: hivatkoztak „a saját márkanevek piacának helyzetére Hollandiában, valamint arra, hogy a Bavaria átvett egy ügyfelet az Interbrew-tól […] a Bavaria [ügyfelének] tett alsó ajánlat […] megváltoztatta a *status quót* […]” (a megtámadott határozat 495. lábjegyzete).

127 A Bizottság úgy értelmezi ezeket a dokumentumokat, mint annak bizonyítékát, hogy a Bavaria és az InBev között folyt kétoldalú megbeszélések lehetővé tették a „fegyveres béke” vagy egy „meg nem támadási szerződés” fenntartását a saját márkanéven forgalmazott sörök tekintetében (a megtámadott határozat (223) preambulumbekezdése).

128 A megtámadott határozat (227) preambulumbekezdésében a Bizottság az 1997. szeptember 26-án kelt levélre hivatkozik, amelyet az Interbrew Nederland egyik exportigazgatója intézett az Interbrew székhelyének egyik exportigazgatójához a „németországi sörértékesítések és a forgalmazói márkanevek" tárgyában:

„Nemrégiben tárgyaltam ezzel kapcsolatban fő hollandiai versenytársunkkal, és ebből az alkalomból megtudtam, hogy találkozni fognak […], hogy az 1998-ban értékesítendő TIP sörök mennyiségét tekintve előrelépjenek-e, vagy sem. Érdeklődtem azon árszint felől, amellyel dolgozni kívánnak, és számomra a […] székhelyének járó hozzájárulás levonásával pontosan ugyanezt az árat erősítette meg, valamint azt a tényt, hogy ezen az áron körülbelül 200 000 hl mennyiséget fogadna el."

129 A Bizottság szerint ebből kitűnik, hogy az Interbrew részletes információkat kért és kapott a Bavariától az általa saját márkanéven valamely német nagykereskedelmi lánc számára végzendő esetleges sörszállításra vonatkozó mennyiségeket és árakat illetően. A Bizottság úgy véli, hogy e körülmény megerősíti az InBev nyilatkozatát, miszerint az Interbrew és a Bavaria információkat cserélt a saját márkanéven forgalmazott sörök ügyfeleknek javasolt árszintjeit illetően. A Bizottság ezen túlmenően kifejti, hogy ezt a tényt az Interbrew egy 2006. február 21-én kelt levélben elismerte (a megtámadott határozat (228) preambulumbekezdése).

130 A megtámadott határozat (234) preambulumbekezdésében a Bizottság a Haacht söripari vállalkozásnak az 1998. június 14-én vagy 15-én a Bavaria, az Interbrew Nederland, valamint az Interbrew Belgique, Alken Maes, Haacht és Martens söripari vállalkozások között zajló találkozóra vonatkozó alábbi nyilatkozatára hivatkozik:

„E találkozó során a holland söripari vállalkozásokat tájékoztatták a belga résztvevők között zajló információcsere tartalmáról. A holland söripari vállalkozások hozzájárulásukat adták az adatok cseréjéhez a mennyiségeket, a kiszerelés típusait, a szerződések tartamát és az esetleges lejárati időpontokat, valamint az ügyfeleket illetően. Az

árak tekintetében a felek elvi alapon megállapodtak, hogy azzal kapcsolatban nem cserélnek információkat […]

A találkozó résztvevői úgy vélték, hogy egy semleges felet kell megbízni az információcsere központosításával. Ezt az igényt azért terjesztették elő, mert a holland piacon jelen lévő szereplők nem bíztak a többi félben. A Haachtot kérték fel, hogy központosítsa az információkat, mivel nem volt tevékeny a holland piacon."

131 A Bizottság úgy véli, hogy ez a nyilatkozat a tárgyalt ponton megerősíti az InBev nyilatkozatát (a megtámadott határozat (235) preambulumbekezdése).

132 A megtámadott határozat (236) preambulumbekezdésében a Bizottság a fent említett, 1998. június 14-én vagy 15-én tartott találkozón készített, kézzel írott jegyzetekre hivatkozik, amelyeket a Bavaria igazgatótanácsa egyik elnöke titkárnőjének irodájában találtak:

„Martens → Hollandiában soha semmi nem konkretizálódott

| → alacsony – piac – árletörő

→ árajánlatokat terjesztettek elő

Interbrew Nederland – Martens -> árajánlat előterjesztve valamelyik nagy forgalmazóimárka-ügyfélnek

[…]

7,68 [nagyjából]

Martens – »árcsökkentés Belgium«

jelenleg NL → […]

az Interbrew Belgique megtette az első lépést a P[rivate] L[abel]-t illetően

kizárólag […]

Pilsener […]

/ \ / \

egy többszörös

[…] – »eldöntött« → az Interbrew-nál

KAT I+II”.

133 A Bizottság szerint e jegyzetek megerősítik, hogy az Interbrew Belgique találkozót kezdeményezett a saját márkanéven forgalmazott söröket illetően, amelynek során döntöttek arról, hogy valamely kiskereskedelmi beszerző szervezettel kötött szerződés „a hollandiai Interbrew-hoz kerül” (a megtámadott határozat (237) preambulumbekezdése).

134 Ezen utóbbi találkozót illetően a Bizottság hivatkozik továbbá az InBev egyik kiskereskedelmi igazgatójának alábbi nyilatkozatára, amelyet az InBev 2006. február 21-én az információkérésre válaszul nyújtott be (a megtámadott határozat (238) preambulumbekezdése):

„Egy adott pillanatban […], [...] úr a […]-től szembesített a Martens által neki javasolt alacsony árral. Azt állította, hogy üvegenként 0,32 NLG árat kapott. Ez megfelel a [Bavaria felelőse] jegyzeteiben említett 24 üveges rekeszenkénti 7,68 NLG árnak. E megbeszélések keretében, amelyekre 1998 áprilisától június elejéig került sor, azt javasoltam, hogy lépjenek át a II. kategóriába, és így majd csökkenni fog a jövedéki adójuk. Végül 1998 júniusának elején megállapodást kötöttünk a [...]-val, amely egy új [...] II. kategóriás sör szállítására vonatkozott. A II. kategóriába tartozó sörre való átállásból eredő jövedékiadó-csökkentésnek köszönhetően lehetőségünk volt 6,36 NLG összeget ajánlani (amely tartalmazta a 0,84 NLG jövedékiadó-csökkenést), és így elhárítani a Martens ajánlatát.

[…]

Az 1998. június 14-én vagy 15-én tartott találkozó idején […] az Interbrew […]-val az I. kategóriába […] és II. kategóriába tartozó sörök szállításáról állapodott meg. E találkozó során két okból [...] rögzítettem a megbeszéléseket és a […]-val kötött

megállapodást. Először is szembesíteni szerettem volna a Martenst az általa […]-nak tett ajánlattal, mivel mindig tagadta, hogy ajánlatokat tett volna Hollandiában. Másodszor tájékoztatni kívántam a többi résztvevőt, hogy a továbbiakban ne tegyenek ajánlatokat […]-nak, tekintettel az Interbrew és a […] között kötött megállapodásra. A [megtámadott határozat (236) preambulumbekezdésében szereplő dokumentum] n. sora tanúsítja az I. kategóriába és a II. kategóriába tartozó sörök szállítására vonatkozó szerződés Interbrew és […] közötti megkötésére vonatkozó közlésemet. E szerződés fennállása […] kitűnik az 1998. június 24-i faxból."

135 A megtámadott határozat (240) preambulumbekezdésében a Bizottság a belga Haacht söripari vállalkozásnak az 1998. július 7-én tartott második belga–holland találkozóra vonatkozó nyilatkozatára hivatkozik, miszerint:

„Ez a felek között szervezett utolsó találkozó. Az utolsó találkozó során a Haacht ismertette a holland piacon gyűjtött információkat.

A felek ezt követően témát váltottak annak érdekében, hogy megvitassanak néhány kevésbé fontos kérdést, azonban a Haacht képviselője nem vett részt ezen a megbeszélésen. Mindentől függetlenül semmilyen fontos információt nem cseréltek e témákban. E találkozó olyan benyomást keltett, hogy semmi konkrétumot nem hozott."

136 A Bizottság szerint az Interbrew egyik kiskereskedelmi igazgatójának nyilatkozata megerősítette a Haacht azon nyilatkozatát, miszerint ez volt az utolsó belga–holland találkozó. A Bizottság úgy véli, hogy az e találkozók beszüntetésére vonatkozó döntés konkrét indokon alapult, mégpedig az attól való félelmen, hogy a holland versenyhatóság egy vagy több söripari vállalkozásnál beavatkozik, amit az InBev nyilatkozata is megerősít (a megtámadott határozat (241) preambulumbekezdése)

137 A megtámadott határozat (248) preambulumbekezdésében a Bizottság a Heineken egyik belső nyilatkozatára hivatkozik, miszerint „a belga Martens söripari vállalkozás által ténylegesen alkalmazott rendkívül alacsony árak […] ellentétben állnak azzal a politikával, amely szerint a piac alsó részét magasabb árszintre kell hozni".

138 Végül a megtámadott határozat (249) preambulumbekezdésében a Bizottság a 2000. március 23-án tartott helyszíni vizsgálata során tett és a Grolsche Bierbrouwerij Nederland egyik ügyvezető igazgatója – aki később a Koninklijke Grolsch igazgatótanácsának elnöke lett – által aláírt nyilatkozatra hivatkozik:

„Magával hozta a […] »A nagybani árak nettó 2,00 NLG/hl mértékű emelésén alapuló árak forgatókönyve« című dokumentumot, amelyben szerepel a »CBK – Fie – mindig elhozni [a CBK pénzügyi bizottságának üléseire]« megjegyzés. E dokumentumot arra használta, hogy felhívja az Interbrew és a Bavaria (a saját márkanéven forgalmazott sörök hollandiai gyártói) figyelmét a saját márkanéven forgalmazott sörök árának (rekeszenként kevesebb mint 10 gulden) szerinte elfogadhatatlan rögzítésére."

139 A megtámadott határozat ugyanezen preambulumbekezdésében a Bizottság továbbá a Heineken Nederland egyik ügyvezető igazgatójának alábbi nyilatkozatára hivatkozik:

„Már jelen voltam a CBK egyik találkozóján, amikor a többiek a saját márkanéven forgalmazott sörök árának rögzítéséről beszéltek. Az ilyen megjegyzések egyfajta nyugtalanságot fejeztek ki. Én nem reagáltam, mivel főszabály szerint a Heineken nem tevékeny a saját márkanéven forgalmazott sörök gyártásában."

140 A Bizottság e szakaszokból azt a következtetést vonja le a megtámadott határozat (248) és (249) preambulumbekezdésében, hogy a saját márkanéven forgalmazott sörök gyártói (az Interbrew és a Bavaria) felfedték árstratégiájukat a Heineken és a Grolsch előtt, amelyek nem tevékenyek ebben az ágazatban (a megtámadott határozat (248) preambulumbekezdése). Ebből arra következtet, hogy az Interbrew és a Bavaria között a saját márkanéven forgalmazott sörök árának növelésére irányuló kétoldalúan folytatott megbeszélések, a négy söripari vállalkozás által folytatott általános megbeszélések részét képezték (a megtámadott határozat (252) preambulumbekezdése).

141 Meg kell állapítani, hogy a fent felsorolt bizonyítékok megerősítik az InBev nyilatkozatát, és alátámasztják azt a megállapítást, miszerint a Heineken, a Grolsch, az Interbrew és a Bavaria képviselői rendszeresen találkoztak több informális, „Catherijnetömörülés" vagy „napirendi bizottság" néven ismert találkozó során, amelyek összetétele változott (a megtámadott határozat (45) preambulumbekezdésében hivatkozott InBev-nyilatkozat; a megtámadott határozat (65)–(222) preambulumbekezdésében megvizsgált egyéb bizonyítékok]. A megtámadott határozatban említett, ebbe a körbe tartozó 18 találkozóra 1996. február 27-én, 1996. június 19-én, 1996. október 8-án, 1997. január 8-án, 1997. május 1-jén, 1997. szeptember 2-án, 1997. december 16-án, 1997. december 17-én, 1998. március 12-én, 1998. április 9-én, 1998. július 3-án, 1998. december 15-én, 1999. január 8-án, 1999. március 4-én, 1999. május 10-én, 1999. augusztus 11-én, 1999. augusztus 19-én és 1999. november 3-án került sor.

142 Az említett találkozók keretében folytatott megbeszélések tartalmát illetően a fent említett bizonyítékok megerősítik az InBev nyilatkozatát, és alátámasztják az alábbi körülményeket:

– az otthoni fogyasztási ágazat tekintetében:

– a négy söripari vállalkozás megvitatta az árakat (a megtámadott határozat (51) preambulumbekezdésében hivatkozott InBev-nyilatkozat, valamint a megtámadott határozat (76), (129), (156), (174), (193), (212) és

(213) preambulumbekezdésében hivatkozott bizonyítékok] és a sör árának hollandiai emelését (a megtámadott határozat (51) preambulumbekezdésében hivatkozott InBev-nyilatkozat, valamint a megtámadott határozat (76), (89), (117) és (179) preambulumbekezdésében hivatkozott egyéb bizonyítékok);

– az árakkal kapcsolatos megbeszélések kétoldalú kapcsolatfelvétel révén is folytak, különösen a Grolsch és a Heineken között 1999 júliusában (a megtámadott határozat (212) és (213) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentum);

– megvitatták az árakkal kapcsolatos konkrét javaslatokat [az Interbrew-nak a megtámadott határozat (89) preambulumbekezdésében hivatkozott belső levele], az információcsere pedig néha meglehetősen részletes volt (a megtámadott határozat (129) és (174) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentumok);

– 1997-ben és 1998-ban konszenzus állt fent a söripari vállalkozások között az 1998. évet megelőzően vagy annak során végrehajtandó áremelést illetően (a megtámadott határozat (89), (174) és (179) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentumok);

– az A-márkákat gyártó sörgyártók (a Heineken és a Grolsch) támogatták, a B-márkákat (vagy a saját márkanéven forgalmazott söröket) gyártó sörgyártók (az Interbrew és a Bavaria) pedig ellenezték, hogy az áremelésre „két szakaszban” kerüljön sor, először a B-márkák, majd ezt követően az A-márkák tekintetében, valamint, hogy az emelés mértéke eltérő legyen az A-márkák és a B-márkák tekintetében (a megtámadott határozat (53) preambulumbekezdésében hivatkozott InBev-nyilatkozat; a megtámadott határozat (76), (89), (100), (117) és (193) preambulumbekezdésében hivatkozott egyéb bizonyítékok);

– a Bavaria bejelentette (valószínűleg az 1998. március 12-én tartott találkozó során), hogy szándékában áll emelni árait (a megtámadott határozat (129) és (179) preambulumbekezdésében hivatkozott bizonyítékok, valamint a megtámadott határozat (51) preambulumbekezdésében hivatkozott InBev-nyilatkozat). A többi söripari vállalkozás valószínűleg a Bavariát követte, amikor a későbbiekben emelték áraikat (a megtámadott határozat (51) preambulumbekezdésében hivatkozott InBev-nyilatkozat);

– a nyomon követési mechanizmust illetően megállapodás született, hogy a Bavaria által végrehajtott áremeléseknek a szupermarketek AC Nielsen által összeállított adatbázisában szereplő adatok alapján kimutathatónak kell lenniük (a megtámadott határozat (129) és (179) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentumok);

– semmilyen bizonyíték nincs arra, hogy az 1998. évre előirányzott áremelés megtörtént;

– az árakkal kapcsolatos konzultációk keretében a söripari vállalkozások megvitatták egyes konkrét szupermarketek helyzetét (a megtámadott határozat (76) és (156) preambulumbekezdésében hivatkozott kézzel írt jegyzetek);

– a megbeszélések során a résztvevők számszerűsített konkrét árakra hivatkoztak (a megtámadott határozat (76), (89), (117), (129) és (174) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentumok);

– a saját márkanéven forgalmazott sörök tekintetében:

– 1995-től a két, saját márkanéven forgalmazott sört gyártó holland gyártó (az Interbrew és a Bavaria) több alkalommal kifejezte aggodalmát a belga Martens söripari vállalkozás arra irányuló tervei kapcsán, hogy belép a holland piacra ebben az ágazatban (a megtámadott határozat (55) preambulumbekezdésében

hivatkozott InBev-nyilatkozat; a megtámadott határozat (224), (236), (238) és (248) preambulumbekezdésében hivatkozott egyéb bizonyítékok);

– ezeket az aggodalmakat a Bavaria és az InBev megvitatta a közöttük folytatott kétoldalú konzultációkon (a megtámadott határozat (52) preambulumbekezdésében hivatkozott InBev-nyilatkozat; az InBevnek a megtámadott határozat (227) preambulumbekezdésében hivatkozott belső levele), valamint azon többoldalú találkozók keretében (1995. március 8., 1997 márciusának második fele, 1997. május 12., 1997. június 19. és 1997. szeptember 8.), amelyeket ennek a problémának szenteltek (a megtámadott határozat (224) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentumok);

– Bredában két „belga–holland” találkozóra is sor került 1998. június 14-én vagy 15-én (a megtámadott határozat (234), (236) és (238) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentumok], valamint 1998. július 7-én [a Haachtnak a megtámadott határozat (240) preambulumbekezdésében hivatkozott nyilatkozata] az Interbrew Nederland, a Bavaria, valamint a belga Interbrew Belgique, Alken-Maes, Haacht és Martens söripari vállalkozás között (a megtámadott határozat (55) preambulumbekezdésében hivatkozott InBev-nyilatkozat);

– az általános vita keretében a saját márkanéven forgalmazott sörökhöz kapcsolódó témákat a Heineken és a Grolsch jelenlétében szintén megvitatták (amelyek nem voltak tevékenyek ebben a szegmensben) (a megtámadott határozat (54) preambulumbekezdésében hivatkozott InBev-nyilatkozat; a megtámadott határozat (156), (193), (248) és (249) preambulumbekezdésében hivatkozott egyéb bizonyítékok);

– a söripari vállalkozások megvitatták a saját márkanéven forgalmazott sörök árait (a megtámadott határozat (54) preambulumbekezdésében hivatkozott InBev-nyilatkozat; a megtámadott határozat (193), (199), (227), (236), (238) és (249) preambulumbekezdésében hivatkozott egyéb bizonyítékok);

– a Heineken és a Grolsch „pszichológiai nyomást” gyakorolt a Bavariára és az Interbrew-ra annak érdekében, hogy emeljék a saját márkanéven forgalmazott sörök árait (a megtámadott határozat (224) preambulumbekezdésében, 493. lábjegyzetében és (248) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentumok], elutasítva az A-márkák árainak emelését (a megtámadott határozat (53) preambulumbekezdésében hivatkozott InBev-nyilatkozat);

– mind kétoldalú szinten – az Interbrew Nederland és a Bavaria között –, mind többoldalú szinten – az ágazatban aktív holland és belga söripari vállalkozások között – megállapodás született arról, hogy nem próbálják meg elcsábítani az ügyfeleket, és tiszteletben tartják a saját márkanéven forgalmazott sörök mennyiségeit Hollandiában és Belgiumban, valamint, hogy az egyik kiskereskedelmi beszerző szervezettel kötött szerződés az Interbrew Nederlandhoz kerül (a megtámadott határozat (55) preambulumbekezdésében hivatkozott InBev-nyilatkozat; a megtámadott határozat (224), (236) és (238) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentumok);

– a söripari vállalkozások információkat cseréltek az egyes konkrét ügyfeleknek javasolt kereskedelmi feltételekről (a megtámadott határozat (227) preambulumbekezdésében hivatkozott levél, valamint a megtámadott határozat (236) és (238) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentumok);

– a megbeszélések során a résztvevők számszerűsített konkrét árakat jelöltek meg (a megtámadott határozat (236), (238) és (249) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentumok);

– a horecaágazat tekintetében:

– a négy söripari vállalkozás megvitatta a horecaágazatban gyakorolt árakat (a megtámadott határozat (174), (193), és (197) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentumok) és áremeléseket (a megtámadott határozat (76) preambulumbekezdésében hivatkozott, kézzel írott jegyzetek);

– a söripari vállalkozások között fennállt egy „árszintként” emlegetett megállapodás, amely a horecaügyfeleknek biztosítandó árengedmények összegére vonatkozott (a megtámadott határozat (48) preambulumbekezdésében hivatkozott InBev-nyilatkozat; a megtámadott határozat (92), (143) és (165) preambulumbekezdésében hivatkozott, kézzel írott jegyzetek], és amelyet a söripari vállalkozásoknak „tiszteletben kellett tartaniuk” (a megtámadott határozat (92) preambulumbekezdésében hivatkozott, kézzel írott jegyzetek]; a megállapodás tiszteletben tartását nyomon követték, és a megállapodás megsértésének ismert eseteit a „Catherijne”-találkozók keretében megvitatták (a megtámadott határozat (48) preambulumbekezdésében hivatkozott InBev-nyilatkozat];

– a konzultációk az ágazatbeli *status quo* fenntartását célzó korlátozások bevezetésére is kiterjedtek, elkerülve más söripari vállalkozások ügyfeleinek átvételét (a megtámadott határozat (48) preambulumbekezdésében hivatkozott InBev-nyilatkozat; a Heinekennek a megtámadott határozat (184) preambulumbekezdésében hivatkozott belső levele egy hallgatói szervezet Bavaria általi átcsábítására vonatkozóan];

– az ilyen korlátozásokra vonatkozó megbeszéléseket kétoldalú kapcsolatfelvételek útján is folytatták; ennek megfelelően 1998. szeptember 9-én a Heineken és a Bavaria igazgatói megvitatták azt, hogy a Bavaria átvette a Heineken egyik horecaügyfelét [a Heinekennek a megtámadott határozat (184) preambulumbekezdésében hivatkozott belső levele];

– a söripari vállalkozások információkat cseréltek egyes ügyfelekről és értékesítőhelyekről (a megtámadott határozat (92), (143), (156), (165) és (184) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentumok];

– e megbeszélések keretében a söripari vállalkozások konkrét adatokra utaltak az árengedmények szintje és a csökkentésre irányuló rendelkezések tekintetében (a megtámadott határozat (143) és (165) preambulumbekezdésében hivatkozott, kézzel írt jegyzetek].

143 E bizonyítékok tükrében kell megvizsgálni a felpereseknek a kifogásolt magatartás három összetevőjére vonatkozó érveit, amelyek először a hollandiai sörárak és áremelések – mind a horecaágazatban, mind az otthoni fogyasztási célú eladások ágazatában, ideértve a saját márkanéven forgalmazott söröket is – összehangolására, másodszor a hollandiai horecaágazatban az egyéni ügyfeleknek nyújtott egyéb kereskedelmi feltételek alkalmi összehangolására, harmadszor pedig a hollandiai ügyfélkör mind a horecaágazatban, mind a otthoni fogyasztási célú eladások ágazatában történő alkalmi felosztásának összehangolására vonatkoztak (a megtámadott határozat 1. cikke, valamint (257) és (258) preambulumbekezdése).

– Az egyrészt a sörárak és áremelések összehangolásával összefüggő, másrészt az ügyfélkör alkalmi felosztásának összehangolásával összefüggő megállapításokra vonatkozó ténybeli bizonyítékokról

144 A felperesek lényegében azt állítják, hogy a söripari vállalkozások képviselői által a kifogásolt találkozók keretében szerkesztett, kézzel írott jegyzeteket a Bizottság elfogultan és célzatosan értelmezi.

145 A felperesek rámutatnak arra, hogy a Bavariától és a Grolschtól származó, kézzel írott jegyzetek saját szerzőiken kívül mások számára nehezen érthetők. Észrevételeikben a felperesek arra szorítkoznak, hogy egyes saját irataik relevanciájával és értelmezésével, valamint olyan más iratok relevanciájával és értelmezésével foglalkozzanak, amelyekre a Bizottság előtt adott válaszaik a megtámadott határozat szövegében megjelennek. Ezen túlmenően a felperesek csupán annyit jegyeznek meg, hogy a Bizottság által hivatkozott jegyzetek sokféleképpen értelmezhetők és ennél fogva nem elegendőek a jogsértés fennállásának minden ésszerű kétséget kizáró bizonyításához.

146 A felperesek vitatják többek között a megtámadott határozat (76), (89), (117), (156), (165), (174), (175), (179), (184), (199), (212), (213), (248) és (249) preambulumbekezdésében hivatkozott bizonyítékok értelmezését (lásd a fenti 99., 101., 106., 114., 116., 118–120., 124., 125., 137. és 138. pontot).

147 Mielőtt megvizsgálnánk a felpereseknek a fent említett bizonyítékokra vonatkozó érveit, meg kell jegyezni, hogy a fenti 141. és 142. pontban felsorolt ténybeli megállapítások többsége több bizonyítékon alapul.

148 Ami az 1996. június 19-i és az 1997. december 17-i (a megtámadott határozat (76) és (117) preambulumbekezdésében hivatkozott) jegyzeteket illeti, meg kell állapítani, hogy a felperesek nem azt vitatják, hogy a Bizottság azok tartalmát miként értelmezi, hanem azt, hogy a felpereseknek az e dokumentumokkal kapcsolatos első reakcióit a megtámadott határozat milyen módon jeleníti meg. Továbbá a szóban forgó dokumentumok által alátámasztani kívánt ténybeli megállapítások szempontjából teljességgel irrelevánsak a felperesek azon megjegyzései, amelyek szerint válaszaikban a felperesek egyrészt nem azt állították, hogy volt „tárgyalás", hanem csupán azt, hogy az 1996. június 19-i találkozón folytatott megbeszélések valószínűleg érintették a saját márkanéven forgalmazott sör témáját, másrészt pedig a felperesek az 1997. december 17-i jegyzeteknek a Bizottság általi értelmezését nem amiatt bírálták, hogy a szóban forgó piaci szegmens nem határozható meg, hanem azt állították, hogy ezek a jegyzetek nem tartalmaztak a jogellenes egyeztetésre utaló meggyőző bizonyítékot.

149 Meg kell állapítani továbbá, hogy a megtámadott határozat (76) és (117) preambulumbekezdésében hivatkozott jegyzeteket – mindegyik megállapítás tekintetében – több más, nem vitatott bizonyíték erősíti meg (lásd a fenti 142. pontot). Ugyanez igaz a megtámadott határozat (165), (199), (212) és (213) preambulumbekezdésében említett dokumentumokra. A jelen ügy tényállásának elemzéséhez nem szükséges tehát e dokumentumokat és a felperesek azokkal összefüggésben tett észrevételeit egyenként megvizsgálni.

150 A Bavaria igazgatótanácsának egyik tagja által kézzel írt, 1998. július 3-i jegyzetek, a Heineken belső feljegyzése, valamint a Grolsche Bierbrouwerij Nederland egyik ügyvezető igazgatójának – a Koninklijke Grolsch igazgatótanácsa későbbi elnökének – nyilatkozata és a Heineken Nederland egyik ügyvezető igazgatójának nyilatkozata (amelyekre a megtámadott határozat (156), (248) és (249) preambulumbekezdése hivatkozik) pedig fontos bizonyítékául szolgálnak azon megállapításnak, miszerint a saját márkanéven forgalmazott sörökkel kapcsolatos témák megvitatására a Heineken és a Grolsch jelenlétében került sor (lásd a fenti 142. pontot). Márpedig a felperesek ezt a megállapítást nem cáfolják. Kifogásolják viszont azt a következtetést, amely szerint a Heineken ezekben a Bavaria és az Interbrew között zajló konzultációkban részt vett. Mivel ez az érv a felperesek magatartásának jogi minősítésével függ össze, annak vizsgálatára a megállapodások, illetve összehangolt magatartások fennállásának elemzése keretében kerül majd sor (lásd az alábbi 194–198. pontot).

151 A Heinekennek (a megtámadott határozat (184) preambulumbekezdésében hivatkozott) belső levele, amely arról szól, hogy a Bavaria átcsábított egy hallgatói szervezetet, az egyetlen olyan bizonyíték, amely konkrétan azt tanúsítja, hogy a söripari vállalkozások (ebben az esetben a Heineken és a Bavaria) megbeszéléseket folytattak a horecaügyfelek átvételéről (lásd a fenti 142. pontot). A felperesek nem tagadják, hogy ez alkalommal a Bavaria a Heinekennek a probléma megtárgyalását, sőt, annak kompenzáció révén történő rendezését javasolta. Mindazonáltal a felperesek kijelentik, hogy ez nem történt meg, és hogy a Heineken ezt nem is engedte volna meg. Egyébiránt a felperesek tagadják, hogy a söripari vállalkozások között az ügyfelek átcsábítása esetére kompenzációs rendszer létezett volna.

152 A felperesek ezen állításai nem meggyőzőek. A megtámadott határozatban a Bizottság megalapozottan mutat rá, hogy a szóban forgó levél szövegében „az elveszített hektolitereket más módon lehetett volna kompenzálni” mondat arra utal, hogy nem volt vita a Heineken és a Bavaria között a kompenzáció szükségességét illetően, csak a kompenzáció módjával kapcsolatban (a megtámadott határozat (185) preambulumbekezdése), a „jól ismert mondandó”, a „hangsúly” és az „önkéntesen” kifejezések használata pedig azt jelenti, hogy a Heineken-csoporthoz tartozó szerző gyanítja, hogy a Bavaria nem tartja tiszteletben azt a szabályt, miszerint a

söripari vállalkozások nem próbálják meg aktívan elcsábítani a többi söripari vállalkozás horecaügyfeleit (a megtámadott határozat (188) preambulumbekezdése).

153 Ennélfogva a megtámadott határozat (184)–(188) preambulumbekezdésében hivatkozott bizonyíték megerősíti a megtámadott határozat (48) preambulumbekezdésében hivatkozott InBev-nyilatkozatban szereplő állításokat a horecaügyfelek át nem vételére vonatkozó megállapodás fennállása tekintetében.

154 A Grolsche Bierbrouwerij Nederland egyik kiskereskedelmi értékesítési igazgatójának irodájában megtalált (a megtámadott határozat (174) és (175) preambulumbekezdésében hivatkozott) dokumentumok, valamint a Heinekennek (a megtámadott határozat (179) preambulumbekezdésében hivatkozott) 1998. október 14-i belső feljegyzése, azt látszanak bizonyítani, hogy 1997-ben és 1998-ban konszenzus volt a söripari vállalkozás között arra vonatkozóan, hogy az 1998-as évet megelőzően vagy annak folyamán áremelést hajtsanak végre (lásd a fenti 142. pontot).

155 Ami a megtámadott határozat (174) és (175) preambulumbekezdésében említett dokumentumokban szereplő, „agenda c[ommiss]ie CBK" kifejezést illeti, a felperesek azt állítják, hogy nem tudják, miért jegyezte fel a Grolsch igazgatója e megjegyzést, valamint hogy önmagában egy ilyen személyes feljegyzés nem szolgálhat a kartell létezésének meggyőző bizonyítékául.

156 Ugyanakkor a felperesek nem cáfolják a Bizottság azon következtetését, miszerint e dokumentumokból kitűnik, hogy a CBK napirendi bizottságának ülésein foglalkoztak az otthoni fogyasztási ágazatbeli árakkal és versennyel, továbbá a felperesek semmilyen magyarázattal nem szolgálnak azon ténnyel kapcsolatban, hogy a Grolsch igazgatójának birtokában volt a Heineken egyik árjegyzéke, valamint azon információval kapcsolatban, amely egy ilyen ülés alkalmával a Bavaria árainak emelésére vonatkozóan merült fel.

157 A Heinekennek (a megtámadott határozat (179) preambulumbekezdésében hivatkozott) belső feljegyzésében szereplő azon állítást illetően, miszerint „a Bavaria által a CBK keretében ígért áremelés nem tűnik ki egyértelműen a Nielsen [adataiból]", a felperesek megjegyzik, hogy abban az „ígért" melléknévi igenév használata a Bavaria áremelésre vonatkozó bejelentésének jellemzésére, amely a piacon már hónapok óta ismert volt, nem képezi a kartell meggyőző bizonyítékát. E következtetésnek ezenkívül szerintük ellentmond az a tény, hogy a Heineken végül 2000 februárjáig nem emelte az árait.

158 E tekintetben rá kell mutatni – ahogy a Bizottság is helyesen emeli ki a megtámadott határozat (182) preambulumbekezdésében –, hogy az „ígérni" szó olyan értelmezése, hogy az pusztán egy áremelés „megemlítését" jelenti, eltér annak rendes értelmétől. A Bavaria árai emelésére vonatkozó kötelezettségvállalásának fennállását még valószínűbbé teszi az arra a tényre való utalás, hogy az áremelés „nem tűnik ki egyértelműen a Nielsen [adataiból]". Az már megállapítást nyert, hogy a szupermarketek AC Nielsen által gyűjtött pénztári adatait a nyomon követés eszközeként használták, amelynek segítségével a Bavaria áremelésének „bizonyíthatóvá" kellett válnia (lásd a megtámadott határozat (133) preambulumbekezdését és a fenti 142. pontot). Az ezen adatokra való utalás logikusabban illeszkedik egy kötelezettségvállalás, mint egy puszta utalás ellenőrzésének összefüggésébe.

159 A felperesek azon tényre alapozott érvét illetően, hogy a Heineken 2000 februárjáig nem emelte az árait (miközben a megállapodás szerinti emelés 1998-ra volt előirányozva), elegendő annyit megjegyezni, hogy valamely ármegállapodás puszta végre nem hajtása önmagában nem jelenti azt, hogy maga a megállapodás soha nem is létezett.

160 Végül az árak 1998-ban történő emelésére vonatkozó konszenzus igen egyértelműen kitűnik az Interbrew-nak (a megtámadott határozat (89) preambulumbekezdésében idézett) 1997. március 25-i belső leveléből. A felperesek által előadott azon értelmezés, miszerint e levél az Interbrew-nak a vevőivel (vagyis szupermarketekkel) és nem pedig a többi söripari vállalkozással folytatott tárgyalásairól szól, nem meggyőző,

tekintettel arra, hogy a levél szövege „a fő söripari vállalkozásokat” kifejezetten „a konszenzus” által érintett felekként említi.

161 Az a tény, hogy a levélben vázolt áremelkedésnek „1998 előtt” kellett megtörténnie, míg a fent említett bizonyítékok 1998-ban keletkeztek, szintén nem erősítheti meg a felperesek azon tézisét, amely szerint e dokumentumok között semmilyen kapcsolat nincsen. Elképzelhető, hogy a végrehajtás módjának megtárgyalásával kapcsolatos nehézségek miatt (különösen az A-márkáknak és a B-márkáknak az Interbrew belső levelében említett elkülönülő áremelése kapcsán) az eredetileg 1997-re tervezett áremelést először elhalasztották a következő évre, majd később azt a söripari vállalkozások elvetették.

162 Emellett emlékeztetni kell arra, hogy a felperesek állításával ellentétben az Interbrew 1997. március 25-i belső levelének valóságtartalmát, és konkrétabban a „konszenzus” meglétének említését nem cáfolják sem az InBev igazgatóinak nyilatkozatai (lásd a fenti 82. és 83. pontot), sem az a tény, hogy a Heineken állítólag 2000 februárjáig nem emelte az árait (lásd a fenti 159. pontot).

163 A fentiek összességéből következik, hogy a Bizottság által hivatkozott bizonyítékok csoportja elegendő ahhoz, hogy az árak és az áremelések összehangolásával, valamint az ügyfélkör felosztásával kapcsolatos megállapítások tekintetében megerősítse az InBev nyilatkozatát. E megállapítások érvényességét egyébiránt nem kérdőjelezik meg a felperesek által a fenti 146. pontban hivatkozott bizonyítékok kapcsán kifejtett érvek sem.

164 Ennélfogva a felpereseknek a szóban forgó jogsértés e két elemére vonatkozó azon érvelését, amely ténybeli bizonyítékok hibás értékelésén alapul, el kell utasítani.

– A horecaágazat egyéni ügyfelei részére kínált egyéb kereskedelmi feltételek alkalmi összehangolásának megállapítására vonatkozó ténybeli bizonyítékokról

165 A felperesek azt állítják, hogy a Bizottság nem bizonyította, hogy az érintett vállalkozások összehangolták a horecaágazatbeli ügyfeleknek nyújtott, árakon kívüli egyéb kereskedelmi feltételeket.

166 A Bizottság úgy véli, hogy a megtámadott határozat (67) és (138) preambulumbekezdésében hivatkozott, kézzel írott jegyzetek tartalmazzák a horecaágazatbeli egyes konkrét ügyfelek részére kínált egyes kereskedelmi feltételeknek, mint például a kölcsönök feltételeinek, a négy söripari vállalkozás közötti alkalmankénti összehangolására vonatkozó bizonyítékot (a megtámadott határozat (258) preambulumbekezdése).

167 A megtámadott határozat (67) preambulumbekezdésében hivatkozott, kézzel írott jegyzetek a következőt tartalmazzák: „Kezesség/finanszírozás: fin[anszírozás] […] céljából […] meghaladják az egyes [eladási] pontok szükségleteit. Vagyis […] mil[lió]”.

168 A Bizottság szerint ez az idézet tehát azt jelenti, hogy az 1996. február 27-i találkozón a söripari vállalkozások megvitatták az egy vagy több söripari vállalkozás által konkrét eladási pontoknak nyújtott, illetve nyújtandó kezességeket és finanszírozást (a megtámadott határozat (68) preambulumbekezdése).

169 Márpedig meg kell jegyezni, hogy a felperesek egy másik értelmezését terjesztik elő a Bizottság által hivatkozott szakasznak, utalva arra, hogy az a „kétes adósokkal” kapcsolatos megbeszéléssel függ össze.

170 A megtámadott határozat (138) preambulumbekezdésében a Bizottság a Bavaria egyik horecaigazgatójának az 1998. március 12-i találkozóra vonatkozó, kézzel írott jegyzeteire hivatkozik, amelyek a következő szakaszt tartalmazzák: „Bav kamat […]%? kivéve, ha reklámtérítés van". A Bizottság szerint e szakasz azt bizonyítja, hogy megbeszélést folytattak a horeca-eladásipontoknak nyújtott hiteleknél alkalmazott kamatok szintjéről (a megtámadott határozat (142) preambulumbekezdése).

171 Márpedig, még ha fel is tesszük, hogy a Bizottság helyesen értelmezte a kézzel írott jegyzeteket, az ilyen utalás elszigetelt jellege és szűkszavúsága, valamint a szóban forgó kérdések megvitatásában részt vevő egyéb söripari vállalkozásokra vonatkozó bármilyen konkrét utalás hiánya miatt e jegyzetek nem tekinthetők az egyes kereskedelmi feltételek alkalomszerű összehangolásából álló összejátszás fennállására vonatkozó elegendő bizonyítéknak.

172 A Törvényszék által feltett kérdésekre adott válaszaiban a Bizottság kifejti, hogy a megtámadott határozat (67) és (138) preambulumbekezdésében hivatkozott, kézzel írott jegyzeteket megerősíti az InBev nyilatkozata, amelyből kitűnik egyrészt, hogy az 1998. március 12-én tartott „Catherijne"-találkozót mind a horecaágazathoz, mind az otthoni fogyasztási ágazathoz kapcsolódó kérdéseknek szentelték, másrészt pedig, hogy a „Catherijne"-találkozók résztvevői egyeztettek a horecaágazatbeli befektetéseket illetően annak érdekében, hogy elkerüljék az ügyfelek átvételét.

173 Meg kell ugyanakkor állapítani, hogy a Bizottság által hivatkozott két szakasz, valamint az „InBev nyilatkozatának szellemére" történő utalása nem tartalmaz konkrét bizonyítékot a söripari vállalkozások között a kölcsönfeltételek összehangolása tárgyában folytatott megbeszélések létezésére, és így nem alkalmas a Bizottság ilyen értelmű következtetésének alátámasztására.

174 Ennélfogva meg kell jegyezni, hogy a Bizottság azon megállapítása, amely a horecaágazat egyes egyéni fogyasztóinak kínált árakon kívüli egyéb kereskedelmi feltételek alkalomszerű összehangolására vonatkozó következtetése töredékes és pontatlan bizonyítékokon alapul.

175 Figyelemmel ugyanis egyrészt a megtámadott határozat (67) és (138) preambulumbekezdésében hivatkozott, kézzel írott jegyzetekben szereplő utalások elszigetelt jellegére és szűkszavúságára, valamint a felperesek által előterjesztett, hihető értelmezésre, másrészt pedig az InBev nyilatkozatában az ezzel kapcsolatos konkrét bizonyítékok hiányára, meg kell állapítani, hogy a Bizottság nem bizonyította a jogilag megkövetelt módon, hogy a szóban forgó jogsértés kiterjedt „a hollandiai horecaágazat egyéni fogyasztói részére kínált egyéb kereskedelmi feltételek alkalmi összehangolására".

176 A megtámadott határozat (258) preambulumbekezdésében és 1. cikkében erre vonatkozóan tett megállapítást tehát nem lehet bizonyítottnak tekinteni.

177 Ennélfogva a felperesnek a horecaágazat egyéni fogyasztóinak kínált árakon kívüli egyéb kereskedelmi feltételek alkalomszerű összehangolására vonatkozó tényekkel kapcsolatos értékelési hibára alapított érvelését el kell fogadni.

– Az állítólagos téves jogalkalmazásról és a tények téves minősítéséről

178 A felperesek azt állítják, hogy az a tény, hogy a Bizottság azt állapította meg, hogy az EK 81. cikk értelmében vett, vállalkozások közötti megállapodások és/vagy összehangolt magatartások összessége állt fenn, e rendelkezés téves értelmezésén és alkalmazásán alapul (a megtámadott határozat (337) és (341) preambulumbekezdése).

179 Mindenekelőtt emlékeztetni kell arra, hogy a többoldalú találkozók és kétoldalú kapcsolatfelvételek keretében a négy söripari vállalkozás több alkalommal (az árakra, az árengedmények összegére és bizonyos ügyfeleknek adott konkrét ajánlatokra vonatkozó) érzékeny információkat cserélt a piacról, amelyek néha meglehetősen részletesek voltak (a megtámadott határozat (129) és (174) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentumok), és amelyek konkrét adatokat tartalmaztak az árak (a megtámadott határozat (76), (89), (117), (129) és (174) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentumok), az árengedmények és a csökkentésre vonatkozó rendelkezések (a megtámadott határozat (143) és (165) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentumok] tekintetében, valamint az ügyfelekre és az eladási pontokra vonatkozó állításokat, mind a horecaágazatban (a megtámadott határozat (92), (143), (156), (165) és (184) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentumok), mind az otthoni fogyasztási ágazatban (a megtámadott határozat (76) és (156) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentumok).

180 Megvitattak egyes konkrét, a piaci magatartásra vonatkozó javaslatokat is, így különösen az otthoni fogyasztási ágazatban az árak két részletben történő emelésére vonatkozó javaslatot (a megtámadott határozat (89) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentum).

181 Az a körülmény, miszerint a „Catherijne”-találkozókról sosem született hivatalos jegyzőkönyv, hogy a megbeszélések tartalma szinte soha nem tükröződött belső feljegyzésben, valamint hogy a találkozók napirendjeit és az azokról készült jegyzeteket 1998 novemberében megsemmisítették (a megtámadott határozat (61) preambulumbekezdésében hivatkozott InBev-nyilatkozat), ezen túlmenően arra utal, hogy a felperesek állításával ellentétben a megbeszélések titkos jellegűek voltak, és hogy a résztvevők tudatában voltak magatartásuk jogellenességének, ezért megpróbálták elleplezni azt.

182 A felperesek által közöltekkel ellentétben a Bizottság által megvizsgált okirati bizonyítékokból kitűnik, hogy egyes javaslatokkal kapcsolatban – így a kiskereskedelmi szervezettel kötött szerződésnek az Interbrew részére való odaítélésére (a megtámadott határozat (236) preambulumbekezdésében és 531. lábjegyzetében hivatkozott dokumentum), valamint az árak 1998-ban vagy azt megelőzően végrehajtandó

összehangolt emelésére irányuló javaslatra vonatkozóan (a megtámadott határozat (89) preambulumbekezdésében hivatkozott dokumentum) – akarategység alakult ki.

183 Azt a tényt, hogy az utóbbi esetben az EK 81. cikk értelmében vett megállapodás fennállt, nem kérdőjelezi meg sem az a valószínű körülmény, hogy a söripari vállalkozások közötti akarategység nem terjedt ki az áremelés végrehajtásának konkrét módjára, sem az a tény, hogy arra konkrétan nem került sor a piacon.

184 Ugyanis, még ha fel is tesszük, hogy a tervezett korlátozás konkrét elemeit illetően a söripari vállalkozások között soha nem jött létre megállapodás, a Bizottság megalapozottan állapította meg, hogy a megbeszélések rendszeres megtartásával a söripari vállalkozások egyértelműen kinyilvánították arra irányuló közös szándékukat, hogy versenyellenes megállapodásra jussanak (a megtámadott határozat (341) preambulumbekezdése).

185 Mindent összevetve az olyan érzékeny, a nyilvánosság számára hozzá nem férhető információk folyamatos cseréje, amelyeket a négy söripari vállalkozás képviselői hasznosnak találtak feljegyezni határidőnaplójukban, valamint megemlíteni a belső levelezésükben, mindenképpen azzal a következménnyel járt, hogy csökkentette bennük a versenytársak várható magatartásával kapcsolatos bizonytalanságot.

186 E tekintetben vélelmezni kell – hacsak az érdekelt gazdasági szereplők nem bizonyítják ennek ellenkezőjét –, hogy az egyeztetésben részt vevő és a piacon továbbra is tevékeny vállalkozások piaci magatartásuk meghatározása érdekében figyelembe veszik a versenytársaiktól szerzett információkat. Fokozottan érvényes ez arra az esetre, ha az egyeztetés rendszeres alapon és hosszú távon valósult meg, mint a jelen esetben is (lásd ebben az értelemben a fenti 46. pontban hivatkozott Hüls kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 162. pontját).

187 A felperesek úgy vélik, hogy megdöntötték ezt a vélelmet, mivel bizonyították, hogy a megbeszélések ellenére a négy söripari vállalkozás önálló módon határozta meg piaci magatartását.

188 Ezen érv nem fogadható el. Igaz ugyan, hogy mind az InBev igazgatóinak nyilatkozatai, mind az a körülmény, hogy a Heineken csak 2000 februárjában növelte az árait, azt bizonyítja, hogy a hivatkozott időszakban minden söripari vállalkozás a saját politikáját követte a piacon. Ugyanakkor, még ha az utóbbi megállapítás alkalmas is a söripari vállalkozások közötti formális kötelezettségvállalások vagy a tényleges összehangolás hiányának bizonyítására, nem elegendő annak bizonyításához, hogy soha nem vették figyelembe saját belátásuk szerint a kifogásolt találkozók során cserélt információkat piaci magatartásuk meghatározása érdekében.

189 A felpereseknek nem sikerült tehát cáfolniuk a fenti 186. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat által megállapított vélelmet.

190 Következésképpen meg kell állapítani, hogy az összehangolt magatartásnak a fenti 46. és 47. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatból következő alkotóelemei a jelen esetben együttesen fennálltak.

191 Ilyen körülmények között meg kell jegyezni, hogy a Bizottság jogosult volt a szóban forgó magatartásokat „megállapodások és/vagy összehangolt magatartások összességének” minősíteni, mivel e magatartások egyszerre tartalmaztak „megállapodásnak” és „összehangolt magatartásnak” minősítendő elemeket. Egy összetett ténybeli helyzet esetében ugyanis a Bizottság által a megtámadott határozat 1. cikkében alkalmazott kettős minősítést nem olyan minősítésként kell értelmezni, amely egyidejűleg és együttesen kívánja meg annak bizonyítását, hogy annak minden egyes eleme tartalmazza a megállapodás és az összehangolt magatartás alkotóelemeit, hanem úgy, hogy e minősítés olyan ténybeli elemeket tartalmazó egységes egészet jelöl, amelyek közül egyesek az EK 81. cikk – amely nem ír elő sajátos minősítést az ilyen összetett jogsértésre – értelmében vett megállapodásnak, mások pedig összehangolt magatartásnak

minősülnek (lásd ebben az értelemben a fenti 44. pontban hivatkozott Hercules Chemicals kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 264. pontját).

192 Mindazonáltal a felperesek vitatják, hogy a velük szemben kifogásolt magatartások versenyellenes célúak lennének. Különösen azt állítják, hogy a találkozóknak soha nem volt célja a verseny szempontjából érzékeny magatartás egymás közötti titkos összehangolása. Alkalmanként előfordulhatott, hogy sor került a piaci helyzet megvitatására, ideértve a kiskereskedelmi piac fogyasztói árait és beleértve néhány horecaügyfélnek kínált ajánlatokat. Ugyanakkor a megbeszélések olyan sok, az ágazat szempontjából jelentős témát érintettek, továbbá annyira informális és kötetlen jellegűek voltak, hogy azok nem voltak „egyeztetéseknek" minősíthetők.

193 E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a piac szempontjából érzékeny információkra vonatkozó megbeszélések – még ha feltételezzük is, hogy alkalmiak voltak és párhuzamosan zajlottak a nem érzékeny témákról folyó megbeszélésekkel – egyértelműen olyan jelleggel bírtak, amely a piacon összehangolást eredményezett, és amely csökkentette a versenytársak várható magatartásával kapcsolatos bizonytalanságot. Korábban már bizonyítást nyert, hogy még ha a söripari vállalkozások közötti összehangolás nem is mindig volt nagyon hatékony, az árakról és a konkrét ügyfeleknek kínált feltételekről folytatott megbeszélések e vállalkozások számára lehetővé tették, hogy versenytársaik magatartásának bizonyos elemeit közelről kövessék nyomon, és saját magatartásukat a megszerzett információk ismeretében határozzák meg (lásd a fenti 185–189. pontot). Továbbá az a tény, hogy a söripari vállalkozások képviselői hasznosnak találták ezen információkat határidőnaplójukban feljegyezni és a belső levelezésükben megemlíteni, olyan ténykörülményként szolgál, amely mutatja, milyen különös jelentőséggel bírtak számukra ezek az információk, valamint megerősíti azt, hogy még ha a konzultációk versenyellenes hatása nem is mindig érvényesült, a résztvevők erre a hatásra objektíve törekedtek.

194 Végül a felperesek vitatják a Bizottság azon következtetését, miszerint a Heineken részt vett a saját márkanéven forgalmazott sör ágazata tárgyában az Interbrew és a Bavaria között folyó megbeszélésekben. A felperesek nem vitatják, hogy részt vettek a szóban forgó többoldalú találkozókon, de azt állítják, hogy a Heineken nem tevékenykedett az érintett ágazatban, valamint hogy nem lehet a szóban forgó

megegyezésekben való részvételére következtetni abból, hogy az említett ágazatban szintén jelen nem lévő másik söripari vállalkozás, a Grolsch aggodalmát fejezte ki az érintett ágazatbeli árak miatt, sem abból, hogy a Bavaria és az InBev célul tűzték ki maguknak az ezen ágazaton belüli árak szintjének emelését (a megtámadott határozat (249)–(252) preambulumbekezdése).

195 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint, ha valamely vállalkozás – akár aktív szerep betöltése nélkül – olyan találkozón vett részt, amelynek során a jogellenes egyeztetés felmerült, e vállalkozást az egyeztetésben részt vevőnek kell tekinteni, kivéve, ha bizonyítja, hogy attól nyíltan elhatárolódott, vagy tájékoztatta a többi résztvevőt arról, hogy a tőlük eltérő szándékkal vesz részt e találkozókon (lásd a Törvényszék T-25/95., T-26/95., T-30/95.-T-32/95., T-34/95.-T-39/95., T-42/95.-T-46/95., T-48/95., T-50/95.-T-65/95., T-68/95.-T-71/95., T-87/95., T-88/95., T-103/95. és T-104/95. sz., Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2000. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2000., II-491. o.] 3199. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

196 A jelen esetben mindenekelőtt rá kell mutatni arra, hogy bár a Heineken nem volt tevékeny a saját márkanéven forgalmazott sör ágazatában, az InBev nyilatkozatából (a megtámadott határozat (54) és (247) preambulumbekezdése) kitűnik, hogy az ezen ágazatban alkalmazott árak a négy nagy söripari vállalkozás – köztük a Heineken – közös aggodalmának tárgyát képezték.

197 Ezt követően rá kell mutatni arra, hogy a felperesek nem vitatják, hogy a Heineken részt vett szóban forgó, a saját márkanéven forgalmazott sör ágazatának áraival kapcsolatos jogellenes megbeszélésekben, amely tényt egyébként a megtámadott határozat (247)–(251) preambulumbekezdésében hivatkozott különféle bizonyítékok is tanúsítják. A felperesek azt sem állítják, hogy a Heineken az említett megbeszélésektől nyíltan elhatárolódott volna, vagy hogy a többi söripari vállalkozással közölte volna, hogy az érintett találkozókon való részvételi szándéka eltér az övékétől. Ennélfogva

pusztán az a tény, hogy a Heineken e megbeszélésekben nem játszott aktív szerepet – még ha ezt bizonyítottnak tekintjük is –, nem mentesítheti a Heinekent a felelősség alól.

198 Végül meg kell jegyezni, hogy az ügy irataiból kitűnik, hogy a Heinekennek a saját márkanéven forgalmazott sör árával kapcsolatos megbeszélésekben való érintettsége nem merült ki pusztán abban, hogy bizonyos találkozókon passzívan részt vett és érdeklődést mutatott e megbeszélések eredménye iránt, hanem magában foglalta azt is, hogy tudatosan nyomást gyakorolt az Interbrew-ra és a Bavariára azzal, hogy nem volt hajlandó saját márkáinak árát emelni addig, amíg a forgalmazói márkák árának emelése nem történt meg. E nyomásgyakorlást egyébiránt mind az InBev-nek (a megtámadott határozat (54) preambulumbekezdésében hivatkozott) nyilatkozata, mind az 1997. május 12-i találkozó tartalmával kapcsolatos (a megtámadott határozat (224) preambulumbekezdésében hivatkozott) dokumentum tanúsítja, amelyek értelmezését a felperesek nem vitatják.

199 A fentiek összességére figyelemmel a felperesek téves jogalkalmazásra alapított érvelését nem lehet elfogadni.

200 Végül, mivel a felperesek nem bizonyították, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban tévesen alkalmazta az EK 81. cikk (1) bekezdését, azon – lényegében ugyanerre az előfeltételezésre alapozott – érvét is el kell utasítani, miszerint a Bizottság e rendelkezést tévesen értelmezte, megsértve az ártatlanság vélelmének elvét, ily módon nem nyújtva megfelelő indokolást a jogsértés megállapításának alátámasztására.

– Végkövetkeztetés

201 Az ötödik és a hatodik jogalap fenti vizsgálata alapján meg kell jegyezni, hogy a Bizottság a hollandiai horecaágazat egyéni fogyasztóinak nyújtott – árakon kívüli – egyéb kereskedelmi feltételek alkalmi összehangolásának fennállására vonatkozó

megállapítását nem bizonyította jogilag megkövetelt módon, ezért annak nem lehet helyt adni (lásd a fenti 167–177. pontot).

202 Következésképpen meg kell semmisíteni a megtámadott határozat 1. cikkét annyiban, amennyiben az megállapítja a szóban forgó jogsértést, valamint módosítani kell a felperesekkel szemben annak következményeként kiszabott bírság összegét. E módosítás konkrét következményei az alábbi 435. és 436. pontban kerülnek kifejtésre.

203 Az ötödik és a hatodik jogalapot ezt meghaladóan el kell utasítani.

A jogsértés időtartamára vonatkozó hetedik jogalapról

A felek érvei

204 A felperesek vitatják a velük szemben kifogásolt jogsértés kezdő és befejező időpontjának 1996. február 27-ében és 1999. november 3-ában történő megállapítását. Úgy vélik különösen, hogy a jogsértés kezdetét és befejezését bizonyítékokkal közvetlenül kell alátámasztani, és a Bizottságra a jogsértés kezdetét és befejezését illetően nagyobb bizonyítási teher hárul, amelynek az a jelen ügyben nem tett eleget, hiszen az 1996. február 27-i és az 1999. november 3-i találkozókon folytatott megbeszélések versenyellenes tartalmára vonatkozóan nem rendelkezett közvetlen bizonyítékokkal.

205 Az 1996. február 27-én tartott találkozót illetően a felperesek azt állítják, hogy a Bizottság által a megtámadott határozat (67) preambulumbekezdésében hivatkozott, kézzel írott jegyzetek azon, a horecaágazatbeli „kétes adósokra" vonatkozó általános megbeszélésre vonatkoznak, amely nem tekinthető versenykorlátozónak.

206 Az 1999. november 3-án tartott találkozót illetően a felperesek megállapítják, hogy a találkozó versenyellenes tartalmának bizonyítéka a Bizottság információkérésére az InBev által adott (a megtámadott határozat (221) preambulumbekezdésében hivatkozott) válaszon alapul. Mindazonáltal a felperesek úgy vélik, hogy e válasznak ellentmondanak az InBev azon igazgatóinak pontosabb nyilatkozatai, akik személyesen vettek részt az említett találkozón.

207 A Bizottság vitatja a felperesek érveit.

A Törvényszék álláspontja

208 A jogsértés időtartama a jogsértés EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti fogalmának alkotórésze, amelynek bizonyítása főszabály szerint a Bizottság feladata. E tekintetben az ítélkezési gyakorlat megköveteli, hogy a jogsértés időtartamát közvetlenül megalapozó bizonyítékok hiányában a Bizottság legalábbis egymáshoz időben kellően közeli tényekre vonatkozó bizonyítékokra támaszkodjon, és így ésszerűen elfogadható legyen az, hogy e jogsértés megszakítás nélkül folytatódott a két meghatározott időpont között (a Törvényszék T-43/92. sz., Dunlop Slazenger kontra Bizottság ügyben 1994. július 7-én hozott ítéletének [EBHT 1994., II-441. o.] 79. pontja, valamint a fenti 91. pontban hivatkozott Peróxidos Orgánicos kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 51. pontja).

209 A jelen esetben a felperesek vitatják mind a jogsértés kezdő, mind befejező időpontjának megállapítását.

– A jogsértés kezdő időpontjának megállapításáról

210 A Bizottság 1996. február 27-ében – vagyis az első olyan „Catherijne”-találkozó időpontjában – állapította meg a szóban forgó jogsértés kezdő időpontját, mivel közvetlen bizonyítékokkal rendelkezett a négy söripari vállalkozás ezen a találkozón való jelenlétére.

211 Ahogy a fenti 167–177. pontban megállapítottuk, a megtámadott határozat (67) preambulumbekezdésében hivatkozott, erre a találkozóra vonatkozó kézzel írott jegyzetek önmagukban nem alkotják a bizonyítékok olyan csoportját, amely alkalmas lenne a jogilag megkövetelt módon alátámasztani a horecaágazat egyéni fogyasztóinak kínált egyéb kereskedelmi feltételek alkalmi összehangolására vonatkozó jogsértéssel kapcsolatos megállapítást.

212 Ugyanakkor ez a megállapítás önmagában nem zárja ki ugyanezen bizonyítékoknak a felhasználását a jogsértés egésze kezdő időpontjának meghatározására.

213 Meg kell állapítani ugyanis, hogy az 1996. február 27-én tartott találkozó olyan rendszeres találkozók sorába illeszkedett, amelyek azonos résztvevőkkel és hasonló körülmények között zajlottak. Ezek „Catherijne-tömörülés”, vagy „napirendi bizottság” név alatt négy holland söripari vállalkozás, a Heineken, az InBev, a Grolsch és a Bavaria képviselőinek találkozására adtak alkamat, e találkozókat párhuzamosan szervezték a CBK hivatalos találkozóival, és a kereteik között folytatott megbeszélések a jegyzőkönyvekben soha nem, és a belső feljegyzésekben is alig szerepeltek. Az InBev-nyilatkozatban e találkozók szintén úgy szerepelnek, mint amelyek egy sorozat részét képezik, továbbá e nyilatkozat magában foglal egy olyan táblázatot, amely a találkozók nagy részének tekintetében – beleértve az 1996. február 27-én tartott találkozót is – tartalmazza a neveket, a címeket, az időpontokat és a helyszíneket (a megtámadott határozat (44) preambulumbekezdése).

214 Az InBev-nyilatkozat és számos egyéb bizonyíték alapján már megállapítást nyert, hogy az ebbe a sorozatba tartozó találkozóknak versenyellenes céljuk volt (a fenti 179–184. pont). Ennek megfelelően egyrészt a bizonyítékoknak a találkozók rendszeres jellegét, illetve versenyellenes tartalmát bizonyító csoportja, másrészt a jelentős bizonyító erővel rendelkező InBev-nyilatkozat alapján, az ellenkező bizonyításáig megállapítható, hogy a versenykorlátozó cél a rendszerbe illeszkedő találkozók összességét érinti, még ha a találkozók egy része esetében nincs is ilyen értelmű konkrét bizonyíték.

215 A felperesek lényegében úgy vélik, hogy e logikát nem lehet alkalmazni a jogsértés kezdő és befejező időpontja megállapítására, és azzal érvelnek, hogy bár főszabály szerint megengedett annak feltételezése, hogy a jogsértés két konkrét időpont között megszakítás nélkül valósult meg, a jogsértés kezdete és befejezése tekintetében nagyobb a bizonyítási teher, és e kezdetet és befejezést közvetlenül kell bizonyítékokkal alátámasztani.

216 E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a jogsértés kezdő időpontjának meghatározása érdekében a Bizottság nem csupán az 1996. február 27-i találkozóra vonatkozó bizonyítékokra hivatkozott.

217 A Bizottság ugyanis a megtámadott határozat (466)–(469) preambulumbekezdésében valamennyi érintett söripari vállalkozással kapcsolatban – beleértve a felpereseket is – kijelenti, hogy azok mindegyike „legalább 1996. február 27. és 1999. november 3." között részt vett a jogsértésben. A megtámadott határozat (56) preambulumbekezdésében a Bizottság ezen túlmenően kiemeli, hogy az InBev nyilatkozata szerint a jogsértés jóval 1996 előtt kezdődött, vagyis:

– a horecaárak növelésére vonatkozó megbeszélések tekintetében „1990-ben vagy még korábban";

– az árengedményekre és a horeca-eladásipontok söripari vállalkozások közötti átruházására vonatkozó megbeszélések tekintetében „1993–1994-ben";

– az Oranjeboom-Interbrew és a Bavaria között a saját márkanéven forgalmazott sörökkel kapcsolatosan folytatott megbeszélések tekintetében pedig „1987-ben”.

218 Figyelemmel az InBev nyilatkozatának jelentős bizonyító erejére, a Bizottság jogosan állapíthatta meg, hogy a szóban forgó jogsértés legalább az InBev nyilatkozatához csatolt táblázatban szereplő első, 1996-ban tartott találkozók időpontjában kezdődött, amelyeken az InBev azt követően képviseltette magát, hogy 1995-ben megszerezte az Oranjeboomot.

219 Emlékeztetni kell arra, hogy az InBev nyilatkozatából kiderül, hogy a Heineken a kezdetektől, vagyis 1993-ban, illetve 1994-ben szerepet játszott a „Catherijne”-találkozók megszervezésében. Ezen túlmenően megállapítást nyert egyrészt az, hogy a Heineken képviseltette magát az 1996. február 27-i találkozón, másrészt pedig az, hogy a következő, 1996. június 19-i találkozón a söripari vállalkozások versenyellenes jellegű megbeszéléseket folytattak (lásd a megtámadott határozat (67) preambulumbekezdésében, valamint a fenti 99. és 100. pontban hivatkozott, kézzel írott jegyzeteket). Jóllehet a Heineken e találkozón való részvétele nem nyert bizonyítást, az e találkozóval kapcsolatos bizonyítékok azt mutatják, hogy megbeszélés tárgyát képezte a Heinekennek egy esetleges, kétszakaszos áremelésben való részvétele.

220 E megfontolásokra tekintettel a Bizottság megalapozottan állapíthatta meg, hogy a felperesek a szóban forgó jogsértésben legalább 1996. február 27-től részt vettek.

221 Az a tény ugyanis, hogy a megtámadott határozat nem állapította meg a jogsértés fennállását ezen időpontot megelőzően, engedményt jelent a megtámadott határozat címzettjei felé. E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Törvényszéknek nem feladata, hogy határozzon ezen engedmény jogszerűségéről vagy célszerűségéről (lásd ebben az értelemben a fenti 50. pontban hivatkozott JFE Engineering és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 340. és 341. pontját).

222 Ilyen körülmények között – mivel olyan találkozóról van szó, amely olyan találkozók rendszerébe illeszkedik, amelyek versenyellenes jellegét a Bizottság jogilag megkövetelt módon bizonyította – a jogsértés kezdő időpontjának megállapítását nem cáfolja meg a felpereseknek az 1996. február 27-i találkozó tartalmára vonatkozó konkrét bizonyíték elégtelenségére hivatkozó érvelése.

223 Következésképpen a jogsértés kezdő időpontjának megállapítására vonatkozó kifogást el kell utasítani.

– A jogsértés befejező időpontjának megállapításáról

224 A Bizottság valamennyi érintett söripari vállalkozás tekintetében 1999. november 3-ában állapította meg a jogsértés befejező időpontját, vagyis az utolsó olyan „Catherijne"-találkozó időpontjában, amelynek tekintetében a Bizottság közvetlen bizonyítékokkal rendelkezik a négy söripari vállalkozás részvételéről (a megtámadott határozat (466)–(469) preambulumbekezdése). E találkozó az InBev nyilatkozatához csatolt időrendi táblázat végén szerepel. Az InBev által a Bizottság információkérésére adott válasz szerint az 1999. november 3-i találkozó egy „Catherijne-találkozó volt (horecakérdések/napirendi bizottság) [; m]int a Catherijne-megbeszéléseken mindig, főként túlzó megállapodásokról, valamint a békés egymás mellett élésről beszéltünk" (a megtámadott határozat (221) preambulumbekezdése).

225 A felperesek úgy vélik, hogy e nyilatkozatnak ellentmondanak az InBev azon igazgatóinak konkrétabb nyilatkozatai, akik részt vettek az 1999. november 3-án tartott találkozón, és amelyekből a felperesek a következő szakaszokra hivatkoznak:

– „1999. augusztus 19-én volt egy egyeztetés, amelyen részt vettem. 1999. november 3-án volt egy találkozó, amelyen […] és én vettünk részt. Egyik esetben sem beszéltünk konkrétan piaci magatartásokról. A találkozó inkább informális jellegű volt";

– „A négy horecaigazgató között léteznek találkozók (Heineken, Grolsch, Bavaria és Interbrew). Én csak egy ilyen találkozón vettem részt, 1999. november 3-án Enschedében. […] vitt magával, hogy bemutasson. E találkozó nem volt túl tartalmas. Inkább egy kellemes találkozóról volt szó, konkrét napirend nélkül. Általános észrevételek hangzottak el az árengedményekkel kapcsolatban. Olyan benyomásom volt, hogy már évek óta létezik egyfajta, az árszintekkel kapcsolatos rendszer, vagy az árengedményekre vonatkozó szabály, de ezt konkrétan sosem mondták ki. Csak az árengedmények összesített összegéről beszéltünk nagy általánosságban, amire egyes incidensek kiemelése érdekében került sor. Az én benyomásom az, hogy az árszintekre vonatkozó rendszer nem működött. Minden piaci szereplő maga határozta meg stratégiáját. Lehet, hogy volt bizonyos próbálkozás a megfélemlítésre, azonban mindenki belátása szerint járt el".

226 Meg kell állapítani, hogy a felperesek állításával szemben e szakaszok nem mondanak ellent a Bizottság által hivatkozott bizonyítékoknak. A „túlzó megállapodásokra", a „békés egymás mellett élésre", valamint az „árszintre" és az „árengedményekre vonatkozó szabályra" való utalások egyértelműen a horecaügyfelekkel szemben alkalmazott árengedmények mértékére vonatkoznak. Az InBev igazgatóinak nyilatkozatai által nyújtott egyetlen pontosítás e megbeszélések részletességének mértékére vonatkozik, amelyek állítólag „általános észrevételekre", valamint azok piacra gyakorolt hatásának hiányára korlátozódtak, valamint azok piacra gyakorolt hatásának hiányára vonatkozik, vagyis arra, hogy „az árszintekre vonatkozó rendszer nem működött". Márpedig arra már rámutattunk, hogy sem a megbeszélések általános jellege, sem a piacra gyakorolt hatás hiánya nem alkalmas arra, hogy megkérdőjelezze az érintett találkozó jogellenes jellegét (lásd a fenti 78. és 79. pontot).

227 Az a körülmény, hogy az 1999. november 3-i találkozó a versenyellenes találkozók rendszerébe illeszkedik (lásd a fenti 213. és 214. pontot), valamint, hogy a tárgyalt témák a korábbi, versenykorlátozó megbeszélésekhez kapcsolódtak, arra utal emellett, hogy már a találkozó összehívásának is az volt a célja, hogy biztosítsák az e megbeszélések folytatásához szükséges feltételeket.

228 Mindenesetre, még ha fel is tételezzük, hogy fennáll bizonyos fokú ellentmondás egyrészt az InBev alkalmazottainak a felperes által hivatkozott nyilatkozatai, másrészt az InBev által az információkérésre adott válasz között, azt úgy kell tekinteni, hogy az utóbbi bizonyító ereje jelentősebb, figyelemmel arra az ítélkezési gyakorlatra, miszerint egy vállalkozás nevében adott válasz megbízhatósága meghaladja az alkalmazottai valamelyike által tett nyilatkozat hitelességét, akármilyen tapasztalattal vagy személyes véleménnyel is rendelkezzen az utóbbi (a fenti 90. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 45. pontja).

229 Következésképpen a jogsértés befejező időpontjának megállapítására vonatkozó kifogást, és ebből következően a hetedik jogalapot teljes egészében el kell utasítani.

A kifogásközlésre más érintett vállalkozások által adott válaszokba való betekintés lehetővé tételének megtagadása tekintetében a gondos ügyintézés elvének megsértésére, valamint az 1/2003 rendelet 27. cikkének megsértésére alapított első jogalapról

A felek érvei

230 A felperesek azt kifogásolják, hogy a Bizottság elutasította azon kérelmüket, amely az eljárásban érintett többi fél által a kifogásközlésre adott válaszokba történő betekintésre irányult, és ezáltal a Bizottság a védelemhez való jogukat érintette. A felperesek úgy ítélik meg, hogy a megtámadott határozatból kitűnik, hogy a Bizottság az említett válaszokból bizonyítékokat merített a jogsértés fennállásának megállapításához és a bírság végső összegének indokolásához, valamint, hogy e válaszok olyan mentő körülményeket tartalmaztak, amelyeket a felperesek a maguk javára felhasználhattak volna. A felperesek ezért azt állítják, hogy a fegyveregyenlőség elvének tükrében alkalmat kellett volna teremteni számukra ahhoz, hogy e körülményeket a védelmük önálló megfogalmazása céljából megvizsgálhassák.

231 A felperesek úgy vélik különösen, hogy betekintést kellett volna engedni számukra a Bavaria és a Grolsch válaszaiba, mivel – amint a megtámadott határozatból kitűnik – e söripari vállalkozások hiteles értelmezését adták azon okiratoknak, amelyeknek később a felperesek vonatkozásában terhelő vagy mentő bizonyítékként való felhasználására került sor. Különösen, a felperesek felhívják a figyelmet arra, hogy a megtámadott határozat (75) preambulumbekezdésében a Bizottság a Bavariának a kifogásközlésre adott válaszaira abból a célból hivatkozik, hogy bizonyítsa a felpereseknek az 1996. június 19-i találkozón való részvételét. A megtámadott határozat (124)–(126) preambulumbekezdésében a Bizottság ezenkívül a Bavaria válaszaiból levezetett érvelést használt fel annak bizonyítására, hogy az 1997. december 17-i találkozón a sör árának megvitatására került sor. Végül, a felperesek kitérnek arra, hogy a megtámadott határozat (135) preambulumbekezdésében a Bizottság a Bavaria válaszában szereplő állításokra akként utal, mint a felperesek által az 1998. március 12-i találkozó alkalmával tett bizonyos terhelő nyilatkozatok bizonyítékára.

232 A felperesek hangsúlyozzák az InBev kifogásközlésre adott válaszába történő betekintés fontosságát, tekintettel arra, hogy szerintük a Bizottság a megtámadott határozat elfogadásakor alapvetően az InBev nyilatkozataira támaszkodott. A felperesek példálózó jelleggel felhívják a figyelmet arra, hogy a megtámadott határozat (476) preambulumbekezdéséből, valamint a Bizottság és az InBev között 2006 februárjában zajlott levélváltásból levezethető, hogy az InBev-nek a kifogásközlésre adott válaszai mentő körülményeket tartalmaztak.

233 A Bizottság vitatja a felperesek érveit.

A Törvényszék álláspontja

234 Az 1/2003 rendelet 27. cikkének (2) bekezdése szerint „[a]z érintett felek védekezéshez való jogát az eljárás során teljes mértékben tiszteletben kell tartani [; j]ogukban áll a Bizottság irataiba a vállalkozások üzleti titkaik védelmére irányuló jogos érdekének figyelembevételével betekinteni […]”.

235 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint iratbetekintés joga a védelemhez való jog tiszteletben tartása elvének velejárója, és magában foglalja azt, hogy a Bizottság lehetőséget biztosít az érintett vállalkozás számára a vizsgálat iratai között található valamennyi olyan dokumentum vizsgálatára, amely releváns lehet a védelme szempontjából (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-199/99. P. sz., Corus UK kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítéletének [EBHT 2003., I-11177. o.] 125–128. pontját és a Törvényszék T-30/91. sz., Solvay kontra Bizottság ügyben 1995. június 29-én hozott ítéletének [EBHT 1995., II-1775. o.] 81. pontját).

236 Ezek magukban foglalják mind a terhelő, mind a mentő okiratokat, kivéve más vállalkozások üzleti titkait, a Bizottság belső iratait és egyéb bizalmas jellegű információkat (a fenti 51. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 68. pontja).

237 A terhelő okiratok kapcsán meg kell jegyezni, hogy valamely dokumentum közlésének elmulasztása csak abban az esetben sérti a védelemhez való jogot, ha az érintett vállalkozás bizonyítja egyrészről, hogy a Bizottság e dokumentummal támasztotta alá a jogsértéssel kapcsolatos kifogását, másrészről pedig azt, hogy e kifogás csak az említett dokumentumra történő hivatkozással bizonyítható. Az érintett vállalkozás kötelezettsége tehát annak bizonyítása, hogy azon eredmény, amelyre a Bizottság a határozatában jutott, eltérő lett volna, ha ezt a nem közölt dokumentumot terhelő bizonyítékként nem kellett volna figyelembe venni (a fenti 51. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 71–73. pontja).

238 Ezzel szemben valamely mentő irat közlésének elmaradását illetően az érintett vállalkozásnak csak azt kell bizonyítania, hogy az irat hozzáférhetővé tételének hiánya a hátrányára befolyásolhatta az eljárás lefolyását és a Bizottság határozatának tartalmát. Elegendő tehát, ha a vállalkozás bebizonyítja, hogy az említett mentő dokumentumokat fel tudta volna használni a védelméhez (a fenti 44. pontban hivatkozott Hercules Chemicals kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 81. pontja), bizonyítva különösen azt, hogy olyan tényezőkre tudott volna hivatkozni, amelyek nem egyeztek a Bizottságnak a kifogásközlés szakaszában levont következtetéseivel, tehát valamilyen módon befolyásolhatta volna a Bizottság által a határozatban elfogadott értékelést (lásd ebben az értelemben a fenti 51. pontban hivatkozott, Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 75. pontját).

239 Egyébiránt emlékeztetni kell arra, hogy a kifogásközlés olyan jogi aktus, amelynek célja, hogy körülhatárolja a vállalkozással szemben kezdeményezett eljárás tárgyát, és hogy biztosítsa a védelemhez való jog hatékony gyakorlását (lásd a Törvényszék T-69/04. sz., Schunk és Schunk Kohlenstoff-Technik kontra Bizottság ügyben 2008. október 8-án hozott ítéletének [EBHT 2008., II-2567. o.] 80. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

240 A védelemhez való jog tiszteletben tartásának elvét alkalmazva ezért a kifogásközlésre is vonatkoznak az eljárási garanciák, amelyeknek részét képezi a Bizottság előtti ügy irataiba való betekintéshez való jog is.

241 A kifogásközlésre adott válaszok nem képezik magának a vizsgálati aktának a részét (lásd ebben az értelemben a fenti 195. pontban hivatkozott Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 380. pontját).

242 A kifogásközlés kézbesítésekor az akta részét nem képező dokumentumokkal kapcsolatosan meg kell jegyezni, hogy a Bizottság csak akkor köteles ismertetni a szóban forgó válaszokat a többi érintett féllel, ha kiderül, hogy azok új terhelő vagy mentő bizonyítékokat tartalmaznak.

243 Továbbá a[z EK 81. és EK 82. cikk], az EGT-Megállapodás 53., 54. és 57. cikke, valamint a 139/2004/EK tanácsi rendelet alapján folytatott eljárásokban a Bizottság aktájába való betekintés szabályairól szóló bizottsági közlemény (HL 2005. C 325., 7. o.) 27. pontja alapján főszabály szerint a feleknek nem biztosított az iratbetekintés vizsgálat által érintett más felek által a kifogásközlésre adott válaszokba. A fél csak akkor tekinthet be ezekbe a dokumentumokba, amennyiben az ilyen dokumentumok új, akár terhelő, akár mentő bizonyítékot képezhetnek az illető féllel kapcsolatos, a Bizottság kifogásközlésében szereplő állításokkal kapcsolatban.

244 E tekintetben egyrészt az új terhelő bizonyítékokkal kapcsolatosan az állandó ítélkezési gyakorlat kimondja, hogy ha a Bizottság a jogsértés megállapítása érdekében a kifogásközlésre adott valamely válaszból származó bizonyítékra kíván támaszkodni, az ezen eljárásban érintett többi vállalkozásnak is lehetőséget kell biztosítani, hogy az ilyen új bizonyítékkal kapcsolatos álláspontjukat kifejthessék (a Törvényszék fenti 195. pontban hivatkozott Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletének 386. pontja, valamint T-314/01. sz., Avebe kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3085. o.] 50. pontja).

245 Valamely irat csak akkor minősül terhelő dokumentumnak, ha azt a Bizottság valamely vállalkozás által elkövetett jogsértés megállapításának alátámasztására használja fel. Annak megállapításához, hogy a vállalkozás védelemhez való jogát megsértették, nem elégséges, hogy a kérdéses vállalkozás bizonyítsa, hogy a közigazgatási eljárás során a megtámadott határozat valamely részében felhasznált dokumentummal kapcsolatban nem fejthette ki véleményét. Azt kell bizonyítania, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban e dokumentumot azon jogsértés kiegészítő bizonyítékaként használta fel, amelyben a vállalkozás részt vett (a Törvényszék T-5/00. és T-6/00. sz., Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied és Technische Unie kontra Bizottság egyesített ügyekben 2003. december 16-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-5761. o.] 35. pontja).

246 A jelen esetben a felperesek azt állítják, hogy a kifogásközlésre a Bavaria és a Grolsch által adott válaszokból származó bizonyítékokat a Bizottság új terhelő bizonyítékokként használta fel. E tekintetben a felperesek a megtámadott határozat (75), (124)–(126) és (135) preambulumbekezdésére hivatkoznak.

247 Először is a megtámadott határozat (75) preambulumbekezdése a Bavariának a kifogásközlésre adott válaszából kiemelt szövegrészre utal, amely szerint „nagyon valószínű", hogy a Heineken képviseltette magát az 1996. június 19-i találkozón. Márpedig, jóllehet a Bizottság kiemelte ezt az idézetet, ettől függetlenül igaz, hogy a Bizottság azt is kimondta, hogy az ügy iratai e tényt egyáltalán nem bizonyítják. A szóban forgó preambulumbekezdésből nem derül ki, hogy a Heineken ténylegesen képviseltette magát a kérdéses találkozón, csupán az, hogy mindenesetre a Heineken részt vett a kérdéses találkozót megelőző találkozón és az azt követő találkozókon is.

248 E körülmények között a Bavaria kifogásközlésre adott válaszából származó érintett szövegrész idézése nem tekinthető új terhelő bizonyíték felhasználásának.

249 Továbbá a megtámadott határozat (124) és (126) preambulumbekezdését illetően az 1997. december 17-i találkozóra vonatkozóan meg kell állapítani, hogy a megtámadott határozat (117)–(121) preambulumbekezdéséből egyértelműen kitűnik, hogy a Bizottság e találkozó célját a vizsgálati aktában szereplő bizonyítékok alapján állapította meg.

250 E tekintetben a Bizottság csak az érintett vállalkozás érveire való válaszadás céljából utal a megtámadott határozat (124) és (126) preambulumbekezdésében arra az alternatív értelmezésre, amely a Bavariának a kifogásközlésre adott válaszában e bizonyítékokra vonatkozóan szerepel. E preambulumbekezdésekből továbbá kitűnik, hogy a Bavaria által előterjesztett értelmezést a Bizottság nem tartotta meggyőzőnek, és nem fogadta el.

251 Végül a megtámadott határozat (135) preambulumbekezdését illetően – amely egy másik, a Bavaria által az 1998. március 12-i találkozóra vonatkozó iratok bizonyítékai tekintetében előterjesztett értelmezést foglal össze – rá kell mutatni arra, hogy ezt az értelmezést a megtámadott határozat (136) preambulumbekezdése kifejezetten elutasítja, így tehát azt a Bizottság nem fogadhatta el kiegészítő terhelő bizonyítékként.

252 E megfontolások tükrében meg kell állapítani, hogy a felperesek nem bizonyították, hogy a Bizottság a többi érintett félnek a kifogásközlésre adott válaszából származó kiegészítő terhelő bizonyítékokat használt volna fel.

253 Másrészt az új mentő bizonyítékokkal kapcsolatosan az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy a Bizottság nem köteles ezen iratokat saját kezdeményezésére hozzáférhetővé tenni. Amennyiben a Bizottság a közigazgatási eljárás során elutasította egy felperesnek az ügy vizsgálati aktájának részét nem képező dokumentumokba való

betekintés iránti kérelmét, a védelemhez való jog megsértése csak akkor állapítható meg, ha bizonyított, hogy a közigazgatási eljárás más eredményre jutott volna, ha a felperes betekinthetett volna a szóban forgó dokumentumokba az eljárás során (a fenti 195. pontban hivatkozott Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 383. pontja).

254 Továbbá a felperesek nem hivatkozhatnak a fenti 51. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 126. pontjából eredő megállapításra, miszerint a Bizottság nem határozhat egyedül arról, hogy melyek az érintett vállalkozás védelme szempontjából hasznos iratok. A Bizottság vizsgálati aktájának részét képező dokumentumokra vonatkozó fenti megállapítás nem alkalmazható a többi érintett vállalkozás által a Bizottság kifogásközlésére adott válaszokra.

255 Ennélfogva a felperesek állításával ellentétben a védelemhez való jog tiszteletben tartása főszabály szerint nem eredményezheti azt, hogy a Bizottság köteles legyen más felekkel közölni a szóban forgó válaszokat azért, hogy azok az esetleges mentő bizonyítékok hiányáról meggyőződhessenek.

256 Mivel a felperesek arra hivatkoznak, hogy a nem közölt válaszok állítólag mentő bizonyítékokat tartalmaznak, az ő feladata először is annak bizonyítása, hogy e dokumentumok hasznosak lehetnek a védelme szempontjából.

257 Különösen azt kell feltüntetniük, melyek az esetleges mentő tényezők, vagy olyan bizonyítékot kell nyújtania, amely valószínűsíti létezésüket és ennélfogva a bírósági eljárásban való hasznosságukat (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-43/02. sz., Jungbunzlauer kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3435. o.] 351–359. pontját).

258 A jelen esetben a felperesek azzal érvelnek, hogy a megtámadott határozat (476) preambulumbekezdéséből, valamint a Bizottság és az InBev között a kifogásközlésre adott választ követően folytatott levélváltásból arra lehet következtetni, hogy az InBev tett olyan utalásokat, amelyek érthetők akként, hogy az utóbbi vitatja egyrészt az összejátszó megállapodások teljesítését, másrészt a szóban forgó jogsértés fennállását, illetve időtartamát.

259 E tekintetben egyrészt, a szóban forgó összejátszó megállapodások tényleges teljesítésének elmaradásával összefüggő állítólagos utalást illetően emlékeztetni kell arra, hogy az a tény, hogy a többi érintett fél a kifogásközlésre adott válaszában lényegében ugyanazon érveket adta elő, mint amelyeket a felperesek előadtak annak alátámasztására, hogy a kartellt nem valósították meg, nem tekinthető mentő bizonyítéknak (lásd ebben az értelemben a fenti 257. pontban hivatkozott Jungbunzlauer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 353. pontját).

260 Másrészt a jogsértés fennállásának, illetve időtartamának vitatására vonatkozó állítólagos ténykörülményt illetően rá kell mutatni arra, hogy a felperesek ezen érv alátámasztása végett az InBev ügyvédjének 2006. február 21-én kelt, a Bizottság bizonyos kérdéseire adott választ tartalmazó levelére hivatkoznak, amelyben az szerepel, hogy „[ügyfeleinek] […] egyáltalán nem állt szándékukban a hivatkozott tények tekintetében játszott szerepüket bármiféleképpen is kicsinyíteni, sem a jogsértés fennállását vagy időtartamát érdemben vitatni". Márpedig a felperesek állításával ellentétben önmagában véve ebből a pontosításból nem következik, hogy az InBevnek a kifogásközlésre adott válasza olyan utalásokat tartalmazhatott, amelyek mentő bizonyítéknak lennének tekinthetők.

261 A fentiekből következik, hogy a felperesek nem tártak fel olyan mentő bizonyítékokat, amelyek a más érintett felek által a kifogásközlésre adott válaszokból következhettek volna, és ebből következően semmilyen arra utaló ténykörülményt nem terjesztettek elő, hogy e válaszok a védelmük szempontjából hasznosak lehetnének.

262 Következésképpen a szóban forgó válaszokban található mentő bizonyítékok állítólagos meglétére alapozott kifogást el kell utasítani.

263 A fentiek összességére tekintettel az első jogalapot mint megalapozatlant el kell utasítani.

A gondos és pártatlan vizsgálat állítólagos hiányából következően a gondos ügyintézés elvének, a „gondosság elvének" és a kontradiktórius eljárás elvének megsértésére alapított második jogalapról

A felek érvei

264 A felperesek kifogásolják, hogy a Bizottság nem vizsgálta meg gondosan és pártatlanul a jelen esetben releváns valamennyi körülményt, és az ügy irataiban szereplő körülményeket szelektíven használta fel azon elméletének alátámasztására, miszerint a felperesek megsértették az EK 81. cikket.

265 A felperesek különösen azt állítják, hogy a Bizottság a terhelő bizonyítékot azon nyilatkozatokra alapozta, amelyeket az InBev az engedékenység iránti kérelmében tett, miközben e nyilatkozatok homályosak és ellentmondásosak voltak, továbbá nem kizárólag a nyilatkozatok megfogalmazóinak megállapításain alapultak, ennélfogva részben „hallomáson alapuló bizonyítékot" tartalmaztak.

266 Egyébiránt a felperesek előadják, hogy a vizsgálati eljárás során a Bizottság megsértette a gondos ügyintézés elvét azzal, hogy figyelmen kívül hagyta érveiket és elutasította többek között az általuk annak bizonyítása végett előterjesztett bizonyítékokat, hogy a holland sörpiac a szóban forgó időszakban nem úgy változott, hogy az ármegállapodások meglétére utalt volna.

267 A Bizottság vitatja a felperesek érveit.

A Törvényszék álláspontja

268 Az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy az uniós jogrend által a közigazgatási eljárásokban biztosított garanciák közé tartozik többek között a hatáskörrel rendelkező intézmény azon kötelezettsége, hogy gondosan és pártatlanul vizsgálja meg az adott eset összes lényeges körülményét (a Bíróság C-269/90. sz. Technische Universität München ügyben 1991. november 21-én hozott ítéletének [EBHT 1991., I-5469. o.] 14. pontja).

269 A jelen ügyben azon állítást illetően, miszerint a Bizottság nem vizsgálta meg gondosan és pártatlanul a bizonyítékokat, emlékeztetni kell arra, hogy – ahogy azt már az ötödik és a hatodik jogalap fenti vizsgálata során is megállapítottuk – a Bizottság elegendő bizonyítékot tárt fel a szóban forgó jogsértés két összetevője tekintetében az EK 81. cikk megsértésére nézve (lásd a fenti 163. pontot). E jogalapok vizsgálatának keretében a Törvényszék már értékelte a felperesnek az InBev-nyilatkozat értékelésével kapcsolatos kifogásait, valamint a közigazgatási eljárás során az ennek ellenkezője bizonyítására előterjesztett bizonyítékokat is.

270 Pontosabban annyiban, amennyiben a felperesek érvei az InBev-nyilatkozat bizonyító erejének megkérdőjelezésére irányulnak – mivel e nyilatkozat homályos, ellentmondásos és „hallomáson alapuló bizonyítékot” tartalmaz –, azokat az ötödik és a hatodik jogalap vizsgálata keretében a fenti 70–90. pontban kifejtett okokból el kell utasítani.

271 Ilyen körülmények között úgy kell tekinteni, hogy a felpereseknek a teljes, alapos és pártatlan vizsgálat állítólagos hiányára alapított érvelése egybeesik az ötödik és a hatodik jogalap keretében fent vizsgált érvekkel, és nem igényel önálló vizsgálatot.

272 Következésképpen ezt a jogalapot nem lehet elfogadni.

Az ártatlanság vélelmének megsértésére alapított harmadik jogalapról

A felek érvei

273 A felperesek lényegében azt állítják, hogy az ártatlanság vélelmének elve sérült azzal, hogy a versenypolitikáért felelős biztos egy holland televízióműsorban azt nyilatkozta, hogy a „fogyasztók túl drágán vették meg a sörüket", és ily módon a holland sörpiacon belüli kartell meglétére vonatkozóan idő előtt ítélkezett.

274 A felperesek tehát úgy vélik, hogy versenypolitikáért felelős biztos a jogsértést úgy ábrázolta, mint egy, jóval a közigazgatási eljárás lezárultát megelőzően, sőt már az előtt megállapított tényt, hogy a felpereseknek válaszolni tudtak volna a kifogásközlésre.

275 Ezenfelül az érintett biztos nyilvánosság előtt tett nyilatkozata nem teszi lehetővé, hogy a Bizottság a felperesek által a kifogásközlésre válaszul előterjesztett érveket objektíven és kellő távolságtartással vizsgálja.

276 A Bizottság vitatja a felperesek érveit.

A Törvényszék álláspontja

277 Meg kell állapítani, hogy a felperesek által az ártatlanság vélelme elvének megsértésére alapozott érvelés irreleváns a jelen jogvita eldöntése szempontjából.

278 A jogsértés fennállását ugyanis kizárólag a Bizottság által összegyűjtött bizonyítékok alapján kell értékelni. Amennyiben a Bizottság a jogsértés tényállását ténylegesen bizonyítja a közigazgatási eljárás végén, az arra vonatkozó bizonyíték, hogy a Bizottság – még ezen eljárás során – idő előtt kinyilvánította azon meggyőződését, miszerint az állítólagos jogsértés fennállt, nem alkalmas arra, hogy megfossza a jogsértésre vonatkozó bizonyítékot annak valós jellegétől (a fenti 195. pontban hivatkozott Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 726. pontja).

279 Mindenesetre egy biztos által egy holland televízióadásban mondottak, amelyek a Bizottság beavatkozásának példájaként utaltak arra, hogy a holland fogyasztók a söripari vállalkozások magatartásának következményeként „túl drágán vették meg a sörüket" – még ha a szóhasználat szerencsétlen is – nem alkalmasak annak bizonyítására, hogy a Bizottság idő előtt ítélkezett volna.

280 Ki kell emelni, hogy a Bizottság mint testület egy határozattervezet alapján dönt. E tekintetben – a felperesek állításával ellentétben – az érintett biztos által a Bizottság fellépésével kapcsolatban kifejtettek semmiképpen nem utaltak arra, hogy a Bizottság már bizonyítottnak tekintette a söripari vállalkozások felelősségét.

281 Tekintettel arra, hogy az érintett biztos által alkalmazott szóhasználat a felperesek felelősségét illetően semmilyen megállapítást nem foglalt magában, e megfontolásokat nem cáfolhatja az a – felperesek által említett – körülmény, hogy a szóban forgó megszólalásra azt megelőzően került sor, hogy a felperesek a kifogásközlésre válaszolhattak volna. E körülmény alapján tehát arra a következtetésre sem lehet jutni, hogy a Bizottság a felperesek által a kifogásközlésre adott válaszokat nem objektíven és nem kellő távolságtartással vizsgálta.

282 A fenti megfontolások tükrében a harmadik jogalapot mint megalapozatlant el kell utasítani.

Az ésszerű határidőn belüli eljárás elvének megsértésére alapított negyedik jogalapról

A felek érvei

283 A felperesek azt állítják, hogy a megtámadott határozatot meg kell semmisíteni, mert az eljárás teljes időtartama, valamint az egyes eljárási szakaszok időtartama különkülön is jóval meghaladta az ésszerűnek tekinthető mértéket. A felperesek különösen azzal érvelnek, hogy nem volt módjuk védekezésüket előkészíteni, mert a kifogásközlés kézbesítését megelőző időszakban a vizsgálat pontos tárgya nem volt egyértelmű. Azt is hangsúlyozzák, hogy az évek múltával a Bizottság által kifogásolt tények emléke elhalványult.

284 A Bizottság rámutat, hogy a megtámadott határozat (497)–(500) preambulumbekezdésében kifejezetten elismerte, hogy az eljárás időtartama túlzott mértékű volt, és ezért kivételesen csökkentette a felperesekkel szemben kiszabott bírságot. Ezen túlmenően a Bizottság megjegyzi, hogy bár az állandó ítélkezési gyakorlat elismeri az ésszerű eljárási határidő betartását a közigazgatási eljárás során, ennek túllépése csak akkor alapozhatja meg a jogsértést megállapító határozat megsemmisítését, ha bizonyított, hogy ezen elv megsértése sérti az érintett vállalkozások védelemhez való jogát.

285 E tekintetben a Bizottság kifejti, hogy állításukkal ellentétben a felpereseknek címzett, vizsgálatot elrendelő 2000. március 17-i határozat lehetővé tette számukra, hogy tudomást szerezzenek a jogsértés nagyobb részéről, valamint azokról a piacokról és időtartamról, amelyekre e határozat vonatkozott. A Bizottság szerint a határozat már utalt a holland sörágazatban – mind a kiskereskedelmi, mind a horecaágazatban – történt árrögzítésre, piacfelosztásra és/vagy információcserére vonatkozó versenyellenes magatartásokra. A felperesek érve emellett a 2001-től kezdve hozzájuk intézett kérdések részletes jellege miatt sem elfogadható.

A Törvényszék álláspontja

286 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a versenypolitika terén folytatott közigazgatási eljárásokban az ésszerű határidő tiszteletben tartása uniós jogi alapelv, amelynek a betartását az uniós bíróságok biztosítják (a Bíróság C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99. P.–C-252/99. P. és C-254/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2002. október 15-én hozott ítéletének [EBHT 2002., I-8375. o.] 167–171. pontja, valamint C-113/04. P. sz., Technische Unie kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 21-én hozott ítéletének [EBHT 2006., I-8831. o.] 40. pontja).

287 Ezen elv alkalmazásakor különbséget kell tenni a közigazgatási eljárás két szakasza, vagyis a közigazgatási eljárás kifogásközlést megelőző első szakasza, valamint az eljárás további részének megfelelő szakasza között, amelyek mindegyike saját belső logikát követ (a fenti 286. pontban hivatkozott Technische Unie kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 42. pontja).

288 A kifogásközléssel záruló első szakasz kezdete az az időpont, amikor a Bizottság – a jogalkotó által ráruházott hatáskörében eljárva – a jogsértés elkövetésével kapcsolatos kifogásra utaló intézkedést tesz, és e szakasz lehetővé teszi számára, hogy az eljárás alakulását illetően állást foglaljon. A második szakasz a kifogásközléstől a végleges határozat elfogadásáig tart. Ez teszi lehetővé a Bizottság számára, hogy a kifogásolt jogsértés tekintetében végleges határozatot hozzon (a fenti 286. pontban hivatkozott Technische Unie kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 43. pontja).

– A közigazgatási eljárás időtartamáról

289 A jelen ügyben elöljáróban meg kell jegyezni, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (498) preambulumbekezdésében elismerte, hogy a közigazgatási eljárás időtartama túlzott volt, és e tény neki volt betudható.

290 Meg kell ugyanis állapítani, hogy a közigazgatási eljárás első, vagyis azon szakasza, amely a vizsgálatot elrendelő határozatnak a felperesek részére 2000 márciusában történő kézbesítésétől a kifogásközlés 2005 augusztusában történő kézbesítéséig tartott, 65 hónapnyi ideig húzódott.

291 Mivel a Bizottság a vizsgálat során a vizsgálati cselekményeket 2000 márciusában és áprilisában folytatta, a közigazgatási eljárás e szakaszának teljes tartamát nem igazolhatja az a puszta tény, hogy a Bizottság a felekhez több információkérést is intézett 2001 és 2005 között.

292 Ezért a Bizottság részéről az ezen időszak alatt folytatott eljárási cselekményekre vonatkozó kiegészítő információk vagy kiegészítő indokolás hiányában az eljárás első szakaszának időtartamát túlzottnak kell tekinteni (lásd ebben az értelemben a fenti 245. pontban hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied és Technische Unie kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 77. pontját).

293 A közigazgatási eljárás második szakasza, amely a kifogásközlés kézbesítésétől a megtámadott határozat 2007 áprilisában történő elfogadásáig terjed, 20 hónapig tartott, kiegészítő indokolás nélkül túllépve ezzel a határozat elfogadásához általában szükséges időtartamot.

294 Következésképpen meg kell állapítani, hogy a szóban forgó közigazgatási eljárás tartama túlzott volt, és az a Bizottság mulasztásának volt betudható, amivel megsértette az ésszerű határidőn belüli eljárás elvét.

– A közigazgatási eljárás túlzott tartamának a megtámadott határozat jogszerűségére gyakorolt hatásáról

295 Az állandó ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy az ésszerű határidőn belüli eljárás elvének megsértése csak akkor járhat a jogsértést megállapító határozat megsemmisítésével, ha az eljárás időtartama kihatott az eljárás kimenetelére (lásd ebben az értelemben a fenti 286. pontban hivatkozott Technische Unie kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 48. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

296 A jelen ügyben a felperesek először is azt állítják, hogy a közigazgatási eljárás első szakaszának túlzott időtartama megsértette a védelemhez való jogukat azáltal, hogy a kifogásközlés kézbesítéséig nem ismerhették meg pontosan a Bizottság által folytatott vizsgálat tárgyát, és ez a mentő bizonyítékok összegyűjtésére vonatkozó lehetőségeiket hátrányosan érintette.

297 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a felperesek tévesen állítják, hogy a kifogásközlés kézbesítéséig nem ismerhették meg a vizsgálat tárgyát.

298 Egyrészt ugyanis a Heineken NV és a Heineken Holding NV részére 2000. március 17-én küldött, vizsgálatot elrendelő határozat jelezte, hogy a Bizottság vizsgálata olyan konkrét versenyellenes magatartásokra irányul, mint „a holland sörágazatban – mind a kiskereskedelmi, mind a horecaágazatban – történő árrögzítés, piacfelosztás és/vagy információcsere". Másrészt a Heineken NV-nek 2001 októberében küldött információkérések pontosan megjelölték a Bizottság által folytatott vizsgálat tárgyát képező találkozók típusait, időpontjait, valamint helyszíneit.

299 A felperesek állításával ellentétben e közlések lehetővé tették számukra, hogy kellően pontosan megismerjék a vizsgálat tárgyát, a velük szemben kifogásolt jogsértéseket, valamint az érintett piaci szegmenseket, azok tehát lehetővé tették számukra, hogy azonosítsák és összegyűjtsék az esetleges mentő bizonyítékokat.

300 Egyebekben a felperesek, bár hivatkoznak egy, a bizonyos mentő bizonyítékok összegyűjtésének nehézségeivel kapcsolatos érvre, megemlítve, hogy az érintett személyek személyes emlékei elhalványultak, ezt az állítást nem támasztották alá konkrét bizonyítékokkal, és különösen nem nevezték meg az érintett alkalmazottakat és azon indokokat, amelyek miatt létfontosságú lett volna e személyek emlékeire hagyatkozni;

sem azokat a körülményeket, amelyek tekintetében már nem lehetett más módon információkat szerezni (lásd ebben az értelemben a fenti 286. pontban hivatkozott Technische Unie kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 64. pontját).

301 Ráadásul a valamennyi vállalkozásra és a vállalkozások társulásaira háruló általános gondosság kötelezettsége alapján a felperesek kötelesek a tevékenységük nyomonkövethetőségét lehetővé tevő tényezők könyveikben és archivált irataikban történő gondos megőrzéséről gondoskodni, többek között annak érdekében, hogy esetleges bírósági vagy közigazgatási eljárások esetében a szükséges bizonyítékok a rendelkezésükre álljanak. Amennyiben a Bizottság a felperesekhez az [EK 81.] és [EK 82.] cikk végrehajtásáról szóló, 1962. február 6-i 17. számú első tanácsi rendelet (HL 1962. 13., 204. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) 11. cikke alapján információkérést intézett, a felpereseknek még inkább fokozott körültekintéssel kellett eljárniuk és minden szükséges intézkedést meg kellett tenniük annak érdekében, hogy megőrizzék azon bizonyítékokat, amelyek ésszerűen rendelkezésükre állhattak (lásd ebben az értelemben a fenti 245. pontban említett Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied és Technische Unie kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 87. pontját).

302 E körülmények között nem elfogadható a felperesek azon állítása, miszerint a Bizottság nem tájékoztatta őket a vizsgálat kezdetétől fogva annak tárgyáról, valamint a Bizottság esetleges kifogásairól, így nem tudták előkészíteni védekezésüket és összegyűjteni a rendelkezésükre álló mentő bizonyítékokat.

303 A fentiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy a felperesek nem bizonyították, hogy a közigazgatási eljárás túlzott időtartama megsértette volna a védelemhez való jogukat.

304 Következésképpen a negyedik jogalapot mint megalapozatlant el kell utasítani.

A bírság összegének meghatározását illetően az 1/2003 rendelet 23. cikke (3) bekezdésének, az iránymutatásnak, az egyenlő bánásmód, a jogbiztonság, az arányosság és az „ésszerű jelleg" elvének, valamint az indokolási kötelezettségnek a megsértésére alapított nyolcadik jogalapról

A felek érvei

305 A felperesek kifogásolják azt a módot, ahogyan a Bizottság a jelen ügyben kiszámította a bírság alapösszegét, és különösen a Bizottságnak a jogsértés súlyával, az egyedi bánásmóddal, az elrettentés céljából alkalmazott szorzóval és a jogsértés időtartama miatt alkalmazott bírságnöveléssel kapcsolatban kifejtett elemzését. A felperesek lényegében úgy vélik, hogy a jogsértést nem kellett volna különösen súlyosnak minősíteni, és hogy a Bizottság megsértette indokolási kötelezettségét azzal, hogy nem szolgáltatott elegendő indokot a végösszeg megállapítása bizonyos szakaszainak – így különösen a piacra gyakorolt hatásra vonatkozó szakasznak – az igazolására. Ezen túlmenően a felperesek azt állítják, hogy a Bizottság jelentősen eltávolodott korábbi határozathozatali gyakorlatától, különösen az [EK] 81. cikk alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/37.614/F3 PO – „Interbrew és Alken-Maes"-ügy) 2001. december 5-én hozott 2003/569/EK határozatát (HL 2003. L 200., 1. o.) illetően. Végül a felperesek szerint, mivel a Bizottság a jogsértés időtartamát nem helyesen határozta meg, az alapösszeget csökkenteni kell.

306 A Bizottság vitatja a felperesek érveit.

A Törvényszék álláspontja

307 Előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése szerint a Bizottság határozattal bírságot szabhat ki a vállalkozásokra vagy vállalkozások társulásaira, amennyiben azok akár szándékosan, akár gondatlanságból megsértik az EK 81. cikket. Ugyanezen rendelkezés szerint a jogsértésben részt vevő vállalkozások és vállalkozások társulásai tekintetében a bírság egyenként nem haladhatja meg az előző üzleti év teljes forgalmának 10%-át.

308 Emellett az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottság széles mérlegelési jogkörrel rendelkezik a bírságkiszámítás módszerének terén. Az iránymutatásban meghatározott számítási módszer számos rugalmassági tényezőt tartalmaz, ami lehetővé teszi a Bizottság számára, hogy a mérlegelési jogkörét az 1/2003 rendelet szabályai szerint gyakorolhassa (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-322/07. P., C-327/07. P. és C-338/07. P. sz., Papierfabrik August Koehler és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2009. szeptember 3-án hozott ítéletének [EBHT 2009., I-7191. o.] 112. pontját).

309 Továbbá az olyan területeken, mint az 1/2003 rendelet alapján a bírság összegének meghatározása, amelyek tekintetében a Bizottság e mérlegelési mozgástérrel rendelkezik, a mérlegelésére vonatkozó jogszerűségi vizsgálat csupán a nyilvánvaló értékelési hiba fennállására vagy hiányára korlátozódik (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-241/01. sz., Scandinavian Airlines System kontra Bizottság ügyben 2005. július 18-án hozott ítéletének [EBHT 2005., II-2917. o.] 79. pontját).

310 Mindazonáltal a Bizottság mérlegelési mozgástere az azzal kapcsolatban meghatározott korlátok nem kötik az uniós bíróságot korlátlan felülvizsgálati jogkörének gyakorlásában (a fenti 50. pontban hivatkozott JFE Engineering és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 538. pontja), és az uniós bíróság jogosult a Bizottság által bírságot megsemmisíteni, csökkenteni, illetve növelni (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-3/06. P. sz., Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2007. február 8-án hozott ítéletének [EBHT 2007., I-1331. o.] 60–62. pontját).

311 A jelen jogalap lényegében négy részből áll, amelyek közül az első a jogsértés súlyának értékelésére, a második az egyedi bánásmód alkalmazására és a kiinduló összeg meghatározására, a harmadik a kiindulási összeg elrettentő hatás céljából történő növelésére, a negyedik pedig a jogsértés időtartama címén történő növelésre vonatkozik.

312 Nagy általánosságban a felperesek a jogbiztonság elvének megsértésére alapított kifogásra is hivatkoznak, tekintettel arra, hogy a megtámadott határozatban velük szemben kiszabott bírság nem volt előrelátható.

– A jogsértés súlyának értékelésére vonatkozó első részről

313 Az 1/2003 rendelet 23. cikkének (3) bekezdése értelmében a bírság mértékének meghatározásakor tekintetbe kell venni mind a jogsértés súlyát, mind annak időtartamát.

314 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a jogsértés súlyát számos tényező alapján kell meghatározni, mint például az ügy sajátos körülményei, háttere és a bírságok elrettentő hatása, amelyekre vonatkozóan a Bizottság mérlegelési jogkörrel rendelkezik (a Bíróság C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P.-C-208/02. P. és C-213/02. P. sz., Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítéletének [EBHT 2005., I-5425. o.] 241. pontja, valamint C-125/07. P., C-133/07. P., C-135/07. P. és C-137/07. P. sz., Erste Group Bank és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2009. szeptember 24-én hozott ítéletének [EBHT 2009., I-8681. o.] 91. pontja).

315 Így különösen az iránymutatás 1.A. pontjának első bekezdése szerint a jogsértés súlyának megállapításánál figyelembe kell venni a jogsértés jellegét, a piacra gyakorolt tényleges hatását, ha ez a hatás mérhető, valamint az érintett földrajzi piac méretét.

316 Korlátlan felülvizsgálati jogköre keretében a Törvényszéknek értékelnie kell, hogy a kiszabott bírság összege arányos-e a jogsértés súlyával, valamint mérlegelnie kell a jogsértés súlyát és a felperesek által hivatkozott körülményeket (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-38/02. sz., Group Danone kontra Bizottság ügyben 2005. október 25-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-4407. o.] 136. pontját).

317 A felperesek három, a jogsértés Bizottság által megállapított súlyának vitatására irányuló kifogást terjesztenek elő. Először is az összejátszás jellegére és céljára tekintettel a jogsértés különösen súlyosnak minősítését kifogásolják. Másodszor azt róják fel a Bizottságnak, hogy nem vizsgálta meg a kartell piacra gyakorolt hatását, és e tekintetben megszegte indokolási kötelezettségét. Harmadszor úgy vélik, hogy a Bizottság következtetéseivel ellentétben a szóban forgó piac földrajzi méretét mérséklő tényezőként kellett volna figyelembe venni a jogsértés súlyának meghatározása során.

318 Első kifogásuk keretében a felperesek előadják, hogy mivel a felrótt magatartás a piaci körülményekre vonatkozó általános eszmecserére korlátozódott és nem valósított meg konkrét magatartással kapcsolatos egyeztetést, a jogsértés csak enyhének vagy súlyosnak minősíthető. Egyébiránt a felperesek hangsúlyozzák, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban a kifogásközléshez képest a jogsértés több elemét elhagyta.

319 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az iránymutatás 1.A. pontja második bekezdésének harmadik francia bekezdése értelmében különösen súlyos jogsértések rendszerint „az olyan horizontális korlátozások […], mint az árkartell vagy a piacfelosztó kvóták alkalmazása”.

320 Ezen túlmenően az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az ilyen típusú kartellek a verseny megsértésének legsúlyosabb formái, mivel céljuknál fogva a verseny egyértelmű megszüntetésére irányulnak az azt végrehajtó vállalkozások között, ennélfogva ellentétesek az Unió alapvető céljaival (lásd ebben az értelemben a fenti 316. pontban hivatkozott Groupe Danone kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 147. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

321 Mivel a Bizottság megalapozottan állapította meg, hogy a felperesek egy olyan, megállapodásokból és/vagy összehangolt magatartások összességéből álló jogsértésben vettek részt, amelyek célja a verseny – különösen az árak és áremelések összehangolása, valamint az ügyfélkör felosztása révén történő – korlátozása volt a közös piacon, a felperesek azon érve, miszerint a jogsértés nem tekinthető különösen súlyosnak, nem fogadható el.

322 A megtámadott határozat (442) preambulumbekezdésében szereplő azon megállapítás, miszerint az ügyben szereplő jogsértést az iránymutatásnak megfelelően jellegénél fogva különösen súlyosnak kell minősíteni, nem téves. E következtetést nem cáfolja az a tény, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban a jogsértésnek a kifogásközlésben szereplő bizonyos elemeire nem hivatkozott, mivel a megtámadott határozat ismerteti azokat a körülményeket, amelyek igazolják a jogsértés különösen súlyosként történő minősítését.

323 A második kifogás keretében, amely a kartell piacra gyakorolt hatásával kapcsolatos, a felperesek azt állítják, hogy a Bizottság tévesen minősítette különösen súlyosnak a jogsértést, hiszen az a piacra nem gyakorolt érzékelhető hatást. A felperesek kifogásolják, hogy a Bizottság nem vette figyelembe azokat az ilyen tartalmú megállapításokat, amelyek a felperesek által a közigazgatási vizsgálat során a Bizottság elé terjesztett szakértői gazdasági jelentésben szerepeltek, amelynek eredményeit egyébként egy másik szakértői jelentés is megerősítette, amelyet a felperesek a megtámadott határozat elfogadását követően rendeltek meg. Továbbá a felperesek előadják, hogy a Bizottság megszegte indokolási kötelezettségét azzal, hogy csupán annyit jelentett ki,

hogy a jogsértés hatása nem mérhető fel. Ezenkívül a megtámadott határozat (453) és (457) preambulumbekezdése ellenkező következtetést tartalmaz.

324 Emlékeztetni kell arra, hogy jóllehet a jogsértés piacra gyakorolt tényleges hatása az elkövetett jogsértés súlyának értékelése során olyan elem, amelyet figyelembe kell venni, ám ez csak egy a többi – azaz a jogsértés jellege, valamint az érintett földrajzi piac mérete – mellett. Az iránymutatás 1.A. pontjának első bekezdése továbbá kimondja, hogy a piacra gyakorolt tényleges hatást csupán akkor kell figyelembe venni, ha az mérhető.

325 Meg kell továbbá jegyezni, hogy a horizontális árkartelleket, illetve a piac megosztására irányuló horizontális kartelleket – mint amilyen a jelen ügyben érintett jogsértés – önmagukban is jellegüknél fogva különösen súlyos jogsértéseknek lehet minősíteni, anélkül hogy a Bizottság köteles lenne bizonyítani a jogsértés által a piacra gyakorolt tényleges hatást. A jogsértés által gyakorolt tényleges hatás csak a figyelembe veendő tényezők egyikét jelenti, amely – ha mérhető – lehetővé teheti a Bizottság számára, hogy a bírság kiindulási összegét a 20 millió euró lehetséges legalacsonyabb összeghez képest növelje (a Bíróság C-534/07. P. sz., Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 3-án hozott ítéletének [EBHT 2009., I-7415. o.] 74. és 75. pontja).

326 A jelen ügyben a megtámadott határozat (452) preambulumbekezdésében a Bizottság megállapítja:

„A jelen eljárás keretében lehetetlen azon megállapodások összessége tényleges hatásának mérése a holland piacon, amelyekből a jogsértés összetevődik, így a Bizottság az iránymutatásnak megfelelően – miszerint a tényleges hatást csupán akkor kell figyelembe venni, ha az mérhető […] – nem támaszkodik a tényleges hatásra. Ennélfogva a Bizottság nem veszi figyelembe a piacra gyakorolt hatást a jelen ügyben alkalmazandó bírságok meghatározásakor."

327 Ezt követően a megtámadott határozat (455) preambulumbekezdésében – amely a jogsértés súlyosságára vonatkozó következtetését tartalmazza – a Bizottság a következőket fejti ki:

„Figyelemmel a jogsértés jellegére, valamint arra, hogy az Hollandia egész területére kiterjedt, a jelen határozatban címzettként szereplő vállalkozások az [EK] 81. cikk különösen súlyos megsértését követték el."

328 E szakaszokból kitűnik, hogy a jogsértés súlyának meghatározása érdekében a Bizottság nem a jogsértés piaci hatására, hanem a jogsértés jellegére és a szóban forgó földrajzi piac terjedelmére támaszkodott.

329 E tekintetben meg kell állapítani, hogy figyelemmel a megállapított jogsértés jellegére, amelynek célja különösen az árak és az áremelések összehangolása, valamint az ügyfélkör felosztásának alkalmi összehangolása volt, a Bizottság jogszerűen nem vette figyelembe a jogsértés piacra gyakorolt hatását.

330 Ilyen körülmények között a felperesek nem kifogásolhatják, hogy a Bizottság nem vette figyelembe az általuk a közigazgatási eljárás során elé terjesztett szakértői jelentést azon érvük alátámasztása végett, hogy a jogsértés nem gyakorolt hatást a piacra.

331 Egyébiránt, mivel olyan tényezőről van szó, amelynek a bírság meghatározásakor való figyelembevétele nem kötelező – és amelyet a Bizottság egyébként a jelen esetben nem is vett figyelembe –, a felperesek nem kifogásolhatják érvényesen azt, hogy a Bizottság nem fejtette ki annak indokait, hogy miért jelentette ki, hogy a jogsértés tényleges hatása nem mérhető.

332 Ezenkívül a felperesek tévesen állítják azt, hogy a megtámadott határozat (453) és (457) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság a bírság összegének meghatározása során mégis figyelembe vett bizonyos piacra gyakorolt hatást.

333 A megtámadott határozat (452) preambulumbekezdéséből ugyanis egyértelműen következik, hogy a Bizottság nem vette figyelembe a szóban forgó hatást. E megállapításnak egyáltalán nem mond ellent a megtámadott határozat (453) és (457) preambulumbekezdésében szereplő, a felperesek által hivatkozott indokolás. Vagyis a megtámadott határozat (453) preambulumbekezdésében a Bizottság az érintett piac méretének megítélésére szorítkozott, anélkül hogy a jogsértés piacra gyakorolt hatását értékelte volna. A megtámadott határozat (457) preambulumbekezdésében pedig csupán annak szükségességére emlékeztetett, hogy a kiindulási összegeket valamennyi érintett vállalkozás magatartásának egyéni súlyára tekintettel az egyedi bánásmód jegyében egyedileg kell megállapítani.

334 Következésképpen a felperesek második kifogása nem megalapozott.

335 Az érintett földrajzi piac méretére vonatkozó harmadik kifogásukban a felperesek Hollandia kis területére és egész gazdaságán belül a sörpiac korlátozott jelentőségére utalnak. Továbbá arra hivatkoznak, hogy azon tény, miszerint az érintett söripari vállalkozások a holland piacon összesen több mint 90%-os részesedéssel rendelkeznek, még nem zárja ki – különösen a Bizottság korábbi határozatainak fényében –, hogy a jogsértés enyhének vagy súlyosnak minősüljön.

336 A megtámadott határozat (453) preambulumbekezdésében a Bizottság a jogsértés súlyának meghatározásakor figyelembe vette, hogy „[a] vizsgált vállalkozások a holland piacon fennálló összesített részesedése meghaladta a 90%-ot". A Bizottság azt is megállapította, hogy a jogsértés egyaránt érintette a horecaágazatot és az otthoni fogyasztási ágazatot. Ily módon arra a következtetésre jutott, hogy „a holland sörpiac egészének 90%-a kartell tárgyát képezte".

337 E tekintetben az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy egy tagállam teljes területe a közös piac jelentős részének minősül (a Bíróság 322/81. sz., Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin kontra Bizottság ügyben 1983. november 9-én hozott ítéletének [EBHT 1981., 3461. o.] 28. pontja).

338 Ennélfogva, mivel a Bizottság megállapította, hogy a jogsértés a holland sörpiac 90%-ára terjedt ki, és e piacon mindegyik fő forgalmazási ágazatot érintette, a Bizottság megalapozottan vehette figyelembe az érintett földrajzi piac méretét a jogsértés különösen súlyosnak minősítése céljából.

339 Ráadásul emlékeztetni kell arra, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint különösen az olyan jogsértések, mint az árrögzítésre és ügyfélkör-felosztásra irányuló megállapodások vagy összehangolt magatartások pusztán jellegük alapján is minősülhetnek különösen súlyos jogsértésnek, anélkül, hogy az ilyen magatartásokat konkrét földrajzi kiterjedésük jellemezné.

340 E következtetést továbbá az is megerősíti, hogy míg a súlyos jogsértéseknek az iránymutatásban szereplő példálózó leírása megemlíti, hogy „[e]zek többnyire […] horizontális vagy vertikális, […] szigorúbban alkalmazott, szélesebb piaci kihatással bíró, a közös piac kiterjedt területeit befolyásoló korlátozások”, addig a különösen súlyos jogsértések példálózó leírása egyáltalán nem tesz említést sem a piacra gyakorolt tényleges hatás követelményéről, sem valamely konkrét földrajzi területen keletkező hatások követelményéről (a fenti 316. pontban hivatkozott Group Danone kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 150. pontja).

341 Ebből következően az a tény, hogy az érintett földrajzi piac mérete egy teljes országnak felel meg, mindenesetre nem zárja ki a jelen ügyben elkövetett jogsértés különösen súlyosnak minősítését.

342 Ez a megoldás még inkább irányadó a sörpiac holland gazdaságon belüli állítólagosan korlátozott jelentősége esetén, mivel az érintett termék piacának méretét a jogsértés súlyának értékelése és a bírság összegének meghatározása szempontjából nem kell kötelezően figyelembe venni, az csupán egyike a releváns tényezőknek (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-407/04. P. sz., Dalmine kontra Bizottság ügyben 2007. január 25-én hozott ítéletének [EBHT 2007., I-829. o.] 132. pontját).

343 E megfontolások összességének tükrében a harmadik kifogás, valamint a jelen jogalap első részének egésze nem elfogadható.

– A kiindulási összeg meghatározására és az egyedi bánásmód alkalmazására vonatkozó második részről

344 A felperesek vitatják a velük szemben kiszabott bírság kiindulási összegét, arra hivatkozva először is, hogy a Bizottság döntéshozatali gyakorlatára – és különösen a belga söripari vállalkozásokkal szemben a 2003/569/EK határozatban kiszabott bírságokra tekintettel – a Bizottság megsértette az egyenlő bánásmód elvét. Ugyanezen elv megsértésére hivatkozva a felperesek a Bizottság egyes olyan határozatait is megemlítik, amelyek egyes tagállamok nemzeti piacát érintő jogsértésekre vonatkoztak, és amelyekben a Bizottság a jogsértést „súlyosnak" minősítette, illetve a jelen ügyben megállapítottaknál kisebb összegeket állapított meg.

345 Elöljáróban hangsúlyozni kell egyrészt, hogy a Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlata nem szolgál jogi háttérként a versenyjogi bírságok tekintetében (a Törvényszék T-203/01. sz., Michelin kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-4071. o.] 292. pontja), másrészt pedig, hogy a Bizottság a 17. rendelet és az 1/2003 rendelet keretében mérlegelési mozgástérrel rendelkezik a bírságok megállapítása terén annak érdekében, hogy a vállalkozások

magatartását a versenyszabályok tiszteletben tartásának irányába terelje (a Törvényszék T-236/01., T-239/01., T-244/01.-T-246/01., T-251/01. és T-252/01. sz., Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. április 29-én hozott ítéletének [EBHT 2004., II-1181. o.] 216. pontja), illetve, hogy Bizottság a bírságok mértékét bármikor e politika igényeihez tudja igazítani (a fenti 314. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 169. pontja).

346 A jelen ügyben a felperesekkel szemben kiszabott bírság összegét a Bizottság az 1/2003 rendelet 23. cikke (3) bekezdésének megfelelően a jogsértés súlyára és időtartamára tekintettel állapította meg. E tekintetben a felperesek nem hivatkozhatnak érvényesen pusztán arra a tényre, hogy a korábbi határozathozatali gyakorlatában a Bizottság hasonló magatartásokat alacsonyabb összegű bírságokkal szankcionált, mint amekkora bírságok kiszabására a jelen ügyben velük szemben sor került.

347 Ilyen körülmények között a felperesek nem hivatkozhatnak az egyenlő bánásmód elvének megsértésére sem. A Bíróság ugyanis többször is kimondta, hogy a Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlata nem szolgálhat a versenyjogi bírságok rögzítésének jogi hátteréként, és a más ügyekre vonatkozó határozatok csak jelezhetik az esetleges hátrányos megkülönböztetés fennállását, figyelemmel arra, hogy kevéssé valószínű, hogy azok körülményei, így az érintett piacok, termékek, vállalkozások és azok időpontjai azonosak lennének (lásd a fenti 314. pontban hivatkozott Erste Group Bank és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 233. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

348 E tekintetben a felperesek azon érvelését illetően, amely a jogsértésnek az egyetlen tagállam területére korlátozódó bizonyos jogsértésekkel kapcsolatos határozatokban történő minősítésére, és az ilyen határozatokban kiszabott bírságok mértékére hivatkozik, meg kell jegyezni, hogy ez utóbbi körülményen kívül a felperesek nem jelölik meg konkrétan – különösen az érintett termékek, vállalkozások és időszakok

tekintetében – a hivatkozott jogsértéseket. Így tehát ez az érvelés nem elegendő az állítólagos hátrányosan megkülönböztető bánásmód bizonyítására.

349 A felperesek a 2003/569/EK határozat tekintetében az egyenlő bánásmód elvének megsértését azon tényre alapozzák, hogy az ügyben szereplő belga söripari vállalkozásokkal szemben kiszabott bírságok lényegesen alacsonyabbak voltak, mint a megtámadott határozatban kiszabottak, annak ellenére, hogy sem a jogsértések jellege, sem az érintett piacok körülményei nem mutattak olyan különbséget, amely igazolná ezt az eltérést.

350 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság a jogsértések súlyát számos olyan tényező alapján értékeli, amelyek nem a figyelembe veendő körülmények kötelező vagy kimerítő felsorolásából következnek, és hogy ezen túlmenően nem köteles pontos matematikai képlet alkalmazására sem a kiszabott bírság teljes összegét, sem annak különböző elemekre tagolását illetően (lásd a Törvényszék T-67/01. sz., JCB Service kontra Bizottság ügyben 2004. január 13-án hozott ítéletének [EBHT 2004., II-0049. o.] 187. és 188. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

351 Ilyen körülmények között a különböző jogsértésekre vonatkozó határozatok címzettjeivel szemben kiszabott két bírság közvetlen összehasonlítása azzal a veszéllyel jár, hogy elferdíti a bírságkiszámítás egyes szakaszainak sajátos funkcióit. A bírságok végső összegei ugyanis az egyes kartellek sajátos körülményeit, valamint az adott ügyre jellemző egyedi értékelést tükrözik.

352 A fentiek összességéből következően a felperesek helyzete a kiszabott bírságok mértékét illetően nem hasonlítható össze a hivatkozott korábbi határozatok által érintett vállalkozásokéval.

353 E megfontolások tükrében az egyenlő bánásmód elvének a Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlatához képest történő megsértésére vonatkozó kifogást el kell utasítani.

354 Másodszor a felperesek azt állítják, hogy a Bizottság téves előfeltevésekből kiindulva az „ésszerű jelleg", az egyenlő bánásmód és az arányosság elvének megsértésével alkalmazott egyedi bánásmódot, és e tekintetben nem megfelelő mértékben indokolta döntését.

355 E tekintetben egyrészt a felperesek tévesen állítják, hogy a Bizottság az egyedi bánásmódot a jogsértés piacra gyakorolt tényleges hatása alapján alkalmazta, ami ellentmond a megtámadott határozat (452) preambulumbekezdésében szereplő azon következtetésnek, miszerint az említett hatás figyelembevételére nem került sor.

356 A felperesek érve ugyanis a megtámadott határozat (457) preambulumbekezdésének téves értelmezéséből indul ki, amely preambulumbekezdés csupán az iránymutatás 1.A. pontjának hatodik bekezdésében kifejtett azon megfontolásra emlékeztet, miszerint egy adott súlyú jogsértést illetően, ha több vállalkozás is érintett, mint például a kartellek esetében, az általános kiindulási összeg súlyozható olyan egyedi kiindulási összeg megállapítása érdekében, amely figyelembe veszi az egyes vállalkozások jogsértő magatartásának egyéni súlyát és ebből következően a versenyre gyakorolt tényleges hatását, különösen, ha az azonos típusú jogsértéseket elkövető vállalkozások mérete között jelentős különbség áll fenn.

357 A felperesek állításával ellentétben az „egyes vállalkozások jogsértő magatartás[a] egyéni súlyá[nak] és ebből következően a versenyre gyakorolt tényleges hatásá[nak]" figyelembevétele a kartell tagjainak – egy referencia-időszak folyamán tapasztalt piaci méretük szerinti – csoportokba sorolására vonatkozik, és nem feltételezi a jogsértés egésze piacra gyakorolt hatásának figyelembevételét.

358 A felperesek kijelentésével ellentétben az eltérő bánásmódnak e rendelkezés alapján történő alkalmazása nem teszi szükségessé a jogsértés piacra gyakorolt tényleges hatásának figyelembevételét, ennélfogva pedig nem jelenti azt, hogy a Bizottság megállapította volna, hogy a szóban forgó jogsértésnek ilyen hatása volt.

359 Másrészt, amikor a felperesek arra hivatkoznak, hogy a Bizottság megsértette az „észszerű jelleg" és az egyenlő bánásmód elvét, figyelemmel arra a tényre, hogy a Bizottság az InBev bírságmentességet nyújtott, annak – a fenti 70–90. pontban már elutasított – érvelésnek az előterjesztésére szorítkoznak, amely szerint az InBev nyilatkozata állítólag homályos és ellentmondásos.

360 Az egyedi bánásmód alkalmazására vonatkozó indokolás állítólagos nem megfelelő volta kapcsán meg kell jegyezni, hogy a bírságszámítási módszerre vonatkozó indokolási kötelezettséggel járó alapvető alaki követelmények az állandó ítélkezési gyakorlat szerint akkor teljesülnek, amikor a Bizottság a határozatában megjelöli az értékelés azon elemeit, amelyek lehetővé tették számára a jogsértés súlyának és időtartamának felmérését (lásd a fenti 286. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 463. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

361 A jelen esetben a megtámadott határozat (458) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a felperesekhez igazított, egyedi kiindulási összeg megállapítása céljából a Bizottság a felperesek által Hollandiában a jogsértés utolsó teljes naptári évében, vagyis az 1998-as évben elért sörértékesítési adatokból indult ki. A Bizottság a felpereseket relatív piaci súlyuk alapján az első csoportba sorolta, abból az okból, hogy az általuk elért sörértékesítési volumen jóval meghaladta a többi söripari vállalkozását.

362 Mivel a Bizottság a felperesek által 1998-ban elért értékesítési adatokra hivatkozott a felperesek első csoportba történő besorolásának indokaként, a felpereseknek az indokolási kötelezettség megszegésére alapított állítását nem lehet elfogadni. E tekintetben a megtámadott határozatnak különösen a (458) preambulumbekezdésében kifejtett megfontolások elegendőek ahhoz, hogy lehetővé tegyék a felperesek számára

a megtámadott határozat ilyen tárgyú indokainak megismerését, a Törvényszék számára pedig azt, hogy felülvizsgálati jogkörének gyakorlásához kellő ismerettel rendelkezzék (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-266/06. P. sz., Evonik Degussa kontra Bizottság és Tanács ügyben 2008. május 22-én hozott ítéletének [EBHT 2008., I-81. o.] 103. pontját).

363 Végül meg kell jegyezni, hogy a Bizottság által e tekintetben alkalmazott megközelítés teljes mértékben összeegyeztethető az iránymutatásban és a hivatkozott ítélkezési gyakorlatban megállapított kritériumokkal, tekintve, hogy a jogsértésben részt vevő vállalkozásoknak adott referenciaidőszakban elért értékesítési adatai hatékonyan mutatják e vállalkozások egyéni piaci súlyát. Következésképpen a kiindulási összeg e megközelítésből eredő meghatározása önmagában nem eredményezi az arányosság elvének megsértését.

364 A fentiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy a Bizottság a kiindulási összeg meghatározása és az egyedi bánásmód alkalmazása során nem sértette meg a felperesek által hivatkozott elveket, és nem hagyta figyelmen kívül az erre vonatkozó indokolási kötelezettségét.

365 Következésképpen a jelen jogalap második részét el kell utasítani.

– Az elrettentő hatás céljából történő bírságnövelésre vonatkozó harmadik részről

366 A felperesek azt állítják, hogy a Bizottság a szóban forgó szorzó alkalmazásával megsértette az egyenlő bánásmód, az arányosság és a jogbiztonság elvét.

367 Emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottságnak a bírság összegének meghatározása során biztosítania kell annak elrettentő jellegét (a Bíróság 100/80-103/80. sz., Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1983. június 7-én hozott ítéletének [EBHT 1983., 1825. o.] 106. pontja, valamint a Törvényszék T-329/01. sz., Archer Daniels Midland kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3255. o.] 63. pontja).

368 E tekintetben a Bizottság többek között figyelembe veheti a szóban forgó vállalkozás méretét és gazdasági erejét (lásd ebben az értelemben a fenti 367. pontban hivatkozott Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 120. pontját, valamint a fenti 314. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 243. pontját).

369 Továbbá az iránymutatás 1.A. pontjának negyedik bekezdése úgy rendelkezik, hogy figyelembe kell venni, hogy a jogsértők milyen tényleges gazdasági lehetőségekkel rendelkeznek ahhoz, hogy más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak jelentős kárt okozzanak, és a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellően elrettentő erővel bír.

370 A jelen esetben a fenti megfontolásokkal összhangban, a Bizottság kijelentette, hogy a bírságok összegét az egyes vállalkozások méretét figyelembe véve kellő elrettentő hatást biztosító nagyságrendben kell rögzíteni (a megtámadott határozat (463) preambulumbekezdése).

371 A Bizottság ugyanebben a preambulumbekezdésben megállapította, hogy a felperesekt illetően a kiindulási összegre 2,5-es szorzót alkalmaz, figyelemmel a Heineken jelentős méretére, amely a megtámadott határozat elfogadásának időpontját megelőző utolsó üzleti évben elért jelentős világméretű forgalmából következik, amely forgalomra vonatkozóan az adatok elérhetők voltak.

372 E tekintetben a felpereseknek a Bizottság korábbi határozataiban alkalmazott szorzókra vonatkozó állításával kapcsolatban emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság mérlegelési mozgástérrel rendelkezik a bírságok megállapítása terén annak érdekében, hogy a vállalkozások magatartását a versenyszabályok tiszteletben tartásának irányába terelje. Az a tény, hogy a Bizottság a múltban bizonyos jogsértéstípusok esetében bizonyos szintű bírságokat szabott ki, z a tény, hogy a Bizottság a múltban bizonyos típusú jogsértésekre bizonyos mértékű bírságokat alkalmazott, nem fosztja meg a Bizottságot attól a lehetőségtől, hogy bármikor megemelje ezt a mértéket, amennyiben ez szükséges ahhoz, hogy biztosítsa a versenypolitika végrehajtását és fokozza a bírságok elrettentő hatását (lásd a Törvényszék T-68/04. sz., SGL Carbon kontra Bizottság ügyben 2008. október 8-án hozott ítéletének [EBHT 2008., II-2511. o.] 49. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

373 Ennélfogva az a tény, hogy a Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlatában a Heinekenhez hasonló méretű vállalkozások esetében alacsonyabb szorzókat alkalmazott, nem jelenti azt, hogy a szóban forgó növelés aránytalan és hátrányosan megkülönböztető lenne, és nem eredményezi a jogbiztonság elvének megsértését sem.

374 Az indokolási kötelezettség megsértését illetően meg kell állapítani, hogy a Bizottság azzal, hogy egyrészt a bírságok kellő elrettentő hatást biztosító szinten történő megállapításának szükségességére, másrészt pedig a Heinekennek a jelentős világméretű forgalmából következő jelentős méretére utalt (a megtámadott határozat (463) preambulumbekezdése), jogilag megkövetelt módon fejtette ki azon tényezőket, amelyeket a kiindulási összegnek a felperesek vonatkozásában elrettentő céllal történő növeléséhez figyelembe vett, és ezáltal lehetővé tette a felperesek számára, hogy a bírság összegének sajátos helyzetükre tekintettel történő növelésének indokolását megismerjék és jogaikat érvényesítsék, valamint a bíróság számára lehetővé tette, hogy felülvizsgálati jogkörét gyakorolja.

375 A Bizottság a bírság mértékét igazoló indokolás kifejtése során ugyanis a nem köteles azon számszerű tényezőket feltüntetni, amelyek – különösen az elrettentő hatás elérése érdekében – mérlegelési jogkörének gyakorlása során vezették (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-279/98. P. sz., Cascades kontra Bizottság ügyben 2000.

november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-9693. o.] 39–48. pontját és a Törvényszék T-330/01. sz., Akzo Nobel kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3389. o.] 125. pontját).

376 Egyébiránt az érintett vállalkozás méretéből és gazdasági erejéből megalapozottan kiinduló értékelést illetően a felperesek tévesen állítják, hogy a Bizottság a kérdéses szorzó meghatározásakor köteles lett volna figyelembe venni olyan egyéb körülményeket is, mint amilyen a jogsértés jellege, a jogsértés piaci hatásának állítólagos hiánya, az a tény, hogy a jogsértést már a vizsgálat kezdete előtt beszüntették, illetve hogy a közigazgatási eljárás időtartama túlzott volt.

377 A fentiekre tekintettel a jelen jogalap harmadik részét el kell utasítani.

– A jogsértés időtartama címén történő bírságnövelésre vonatkozó negyedik részről

378 A megtámadott határozat (466) preambulumbekezdésében a Bizottság megállapítja, hogy a Heineken legalább 1996. február 27. és 1999. november 3. között, vagyis három éven és nyolc hónapon át vett részt a jogsértésben. Következésképpen a Bizottság a felperesekkel szemben kiszabott bírság kiindulási összegét 35%-kal, vagyis a jogsértésben való részvétel minden teljes éve tekintetében 10%-kal, és a fennmaradó hat vagy több hónapos időtartam tekintetében 5%-kal növelte.

379 A felperesek – vitatva a Bizottságnak a szóban forgó jogsértés kezdő és befejező időpontjára vonatkozó megállapításait – kétségbe vonják ezt az értékelést.

380 Rá kell mutatni arra, hogy – amint az a hetedik jogalap fenti 210–229. pontban történő vizsgálata keretében már megállapítást nyert – a Bizottság megalapozottan ítélte úgy, hogy a jogsértés időtartama a felperesek esetében az 1996. február 27. és 1999. november 3. közötti időszaknak felelt meg. E tekintetben a bírság kiindulási összegének a Bizottság általi 35%-os növelése nem vonható kétségbe.

381 Ennélfogva a jogsértés időtartamára vonatkozó negyedik rész nem fogadható el.

– A jogbiztonság elvének állítólagos megsértéséről

382 A felperesek azzal érvelnek, hogy a bírság Bizottság által meghatározott összege még hozzávetőlegesen sem volt előrelátható.

383 Emlékeztetni kell arra, hogy a jogbiztonság az uniós jog alapelve, amely különösen azt követeli meg, hogy a jogalanyok számára hátrányos következményeket kiváltó szabályozás egyértelmű és pontos legyen, és a jogalanyok annak alkalmazását előre láthassák (lásd a Törvényszék T-279/02. sz., Degussa kontra Bizottság ügyben 2006. április 5-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-897. o.] 66. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

384 Ezen elv velejárója a bűncselekmények és büntetések jogszerűségének elve, amely megköveteli, hogy a törvény a jogsértéseket és az azokat szankcionáló büntetéseket egyértelműen határozza meg (a fenti 362. pontban hivatkozott Evonik Degussa kontra Bizottság és Tanács ügyben hozott ítélet 39. pontja).

385 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) és (3) bekezdése, noha a Bizottságnak széles mérlegelési mozgásteret enged, a Bizottság által tiszteletben tartandó, objektív kritériumok megállapításával korlátozza annak gyakorlását. Így egyrészről a kiszabható bírság összegének számszerűsíthető és abszolút felső határa van, ily módon az adott vállalkozással szemben kiszabható bírság maximális összege előre meghatározható. Másrészről e mérlegelési jogkör gyakorlását a Bizottság által az iránymutatásban saját magával szemben felállított szabályok is korlátozzák, a Bizottság közigazgatási gyakorlata pedig az uniós bíróság korlátlan felülvizsgálatának van alávetve. Így egy körültekintő – szükség esetén jogi tanácsokkal ellátott – gazdasági szereplő kellő pontossággal előre láthatja az adott magatartásért járó bírság kiszámításának módját és nagyságrendjét, és azon tény, hogy e gazdasági szereplő nem ismerheti előre pontosan a Bizottság által az egyes esetekben kiszabandó bírságok mértékét, nem jelenti a büntetések jogszerűsége elvének megsértését (lásd ebben az értelemben a fenti 362. pontban hivatkozott Evonik Degussa kontra Bizottság és Tanács ügyben hozott ítélet 50–55. pontját).

386 Ezenfelül az esetlegesen bírság kiszabásához vezető közigazgatási eljárásban részt vevő vállalkozásoknak mindig számolniuk kell azzal a lehetőséggel, hogy a Bizottság úgy dönt, hogy a korábbihoz képest felemeli a bírságok összegének szintjét (a fenti 314. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 229. és 230. pontja). Az a tény, hogy a Bizottság a bírságok mértékét valamely más versenyjogi politika végrehajtásának keretében bármikor újraértékelheti, az érintett vállalkozások számára ésszerűen előrelátható (lásd ebben az értelemben a fenti 367. pontban hivatkozott Archer Daniels Midland kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 48. pontját).

387 E megállapítások még inkább érvényesek a jelen ügyben, hiszen egy jellegénél fogva olyan különösen súlyos jogsértésről van szó, amely olyan magatartásokból tevődik össze, amelyek jogellenességét a Bizottság számos alkalommal kimondta.

388 Ennek megfelelően, még ha a felpereseknek nem is volt módjuk előre pontos tudomást szerezni arról, hogy a Bizottság a jelen ügyben milyen szintű bírságokat fog alkalmazni – tekintettel különösen arra, hogy a jogsértő tényállás megvalósulását követően a Bizottság a bírságok szintjét általános emelte –, e körülmény nem utal a jogbiztonság elvének és a büntetések jogszerűsége elvének megsértésére, mivel – amint az a jelen jogalap vizsgálata során megállapítást nyert – a Bizottság mérlegelési jogkörét úgy gyakorolta, hogy mind az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) és (3) bekezdésében felvázolt, a Bíróság és a Törvényszék ítélkezési gyakorlatában pontosított szabályozási keretet, mind pedig a saját magával szemben az iránymutatásban felállított magatartási szabályokat tiszteletben tartotta.

389 Következésképpen a jelen kifogást, valamint a nyolcadik jogalapot teljes egészében mint megalapozatlant el kell utasítani.

Az enyhítő körülmények figyelembevételének hiányára alapított kilencedik jogalapról

A felek érvei

390 Először is a felperesek azt állítják, hogy azon tényt, hogy a Bizottság a jogsértés befejező időpontját 1999. november 3-ában állapította meg, miközben a vizsgálatokat csak 2000. március 22-én és 23-án végezte el, a Bizottságnak figyelembe kellett volna vennie a bírság alapösszegének mérséklése céljából.

391 Másodszor a felperesek azzal érvelnek, hogy a jogsértés időszakában egyszer sem emelték áraikat az otthoni fogyasztási ágazatban. Ily módon a velük szemben kifogásolt

összehangolás soha nem valósult meg. Tekintve, hogy körülbelül a sör 62%-át a kiskereskedelmi csatornán értékesítik, a felperesek forgalmának túlnyomó része tekintetében bizonyított a végrehajtás hiánya. Ezen túlmenően a horecaágazat bonyolultsága és kevéssé átlátható jellege miatt lehetetlen valódi versenykorlátozó megállapodás, illetve valódi versenykorlátozó összehangolás megvalósítása.

392 A Bizottság vitatja a felperesek érveit.

A Törvényszék álláspontja

393 A jelen jogalap keretében a felperesek lényegében azt állítják, hogy a Bizottság megsértette az iránymutatást azzal, hogy nem kellőképpen vette figyelembe azon enyhítő körülményeket, amelyek először is azon alapultak, hogy a jogsértést a Bizottság első beavatkozását megelőzően megszüntették, másodszor pedig azon, hogy a szóban forgó jogellenes megállapodásokat ténylegesen nem alkalmazták.

394 Először is a hivatkozott első körülményt illetően emlékeztetni kell arra, hogy az iránymutatás 3. pontjával összhangban a Bizottság által rögzített alapösszeg olyan enyhítő körülmények hatására csökken, mint például a jogsértésnek az érintett vállalkozás által a Bizottság első beavatkozásával egy időben történő megszüntetése.

395 A bírság alapösszegének ily módon történő csökkentése szükségszerűen az adott ügy körülményeitől függ, amelyből következően a Bizottság akár úgy is dönthet, hogy a valamely jogellenes megállapodásban részt vevő vállalkozással szemben nem csökkenti az alapösszeget. Különösen, amennyiben a Bizottság olyan vállalkozást részesítene az enyhítő körülményekkel járó jogkövetkezményekben, amely olyan

nyilvánvalóan jogellenes megállapodásban vesz részt, amelynek jogellenességéről tudott, vagy amelyről tudnia kellett, hogy jogsértésnek minősül, arra ösztönözhetné a vállalkozásokat, hogy a lehető legtovább fenntartsák titkos megállapodásukat annak reményében, hogy magatartásukat úgysem fedezik fel, miközben tisztában vannak azzal, hogy még ha jogellenes magatartásukat fel is fedezik, a velük szemben kiszabandó bírságot a Bizottság csökkentheti, amennyiben jogsértésüket a felfedezés időpontjában megszakítják. Ennek elismerése a kiszabott bírságot teljesen megfosztaná elrettentő hatásától, továbbá veszélyeztetné az EK 81. cikk (1) bekezdésének hatékony érvényesülését (a Bíróság C-511/06. P. sz., Archer Daniels Midland kontra Bizottság ügyben 2009. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2009., I-5843. o.] 104. és 105. pontja).

396 Ugyanis olyan enyhítő körülményről van szó, amely – az EK 81. cikk (1) bekezdésének hatékony érvényesülésére tekintettel – megszorítóan értelmezendő, és annak figyelembevételét csak az adott ügy sajátos körülményei indokolhatják (a Törvényszék T-59/02. sz., Archer Daniels Midland kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3627. o.] 337. és 338. pontja).

397 Így különösen, a szándékosan elkövetett jogsértés megszüntetése nem tekinthető enyhítő körülménynek abban az esetben, ha arra a Bizottság beavatkozása következtében került sor (lásd a fenti 396. pontban hivatkozott Archer Daniels Midland kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 341. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

398 A felperesek tehát téves előfeltevés alapján terjesztenek elő egy, *„a fortiori”* érvet azt állítva, hogy az érintett enyhítő körülményt még inkább el kell ismerni akkor, ha a jogsértés megszüntetése még a Bizottság első beavatkozása előtt megtörténik.

399 Ezen túlmenően, még ha feltételezzük is, hogy e megfontolások nem azonos súllyal érvényesülnek abban az esetben, ha a Bizottság első beavatkozása előtt a jogsértő saját kezdeményezésére szünteti meg a jogsértést, akkor is igaz, hogy a szóban forgó

enyhítő körülmény elismerése főszabály szerint nem lenne helyénvaló azon, szándékosan elkövetett magatartásokra tekintettel, amelyek jogellenességét a Bizottság számos alkalommal kimondta.

400 Ennélfogva a Bizottság a megtámadott határozat (475) preambulumbekezdésében megalapozottan jelenthette ki, hogy mivel a jelen esetben jellegénél fogva olyan különösen súlyos jogsértésről van szó, amelynek jogellenessége nyilvánvaló, az a tény, hogy a vállalkozás még a Bizottság bármiféle beavatkozását megelőzően véget vet a kifogásolt magatartásnak, nem érdemes arra, hogy azt a Bizottság enyhítő körülményként vegye figyelembe.

401 Egyébiránt – mivel a felperesek azzal érvelnek, hogy a Bizottság a múltban a kérdéses enyhítő körülményt illetően más álláspontot képviselt – emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat alapján önmagában az a tény, hogy a Bizottság a korábbi határozathozatali gyakorlatában megállapította, hogy bizonyos tényezők a bírság összegének meghatározásánál enyhítő körülménynek minősülnek, nem jelenti azt, hogy köteles a későbbi határozataiban ugyanezt az értékelést alkalmazni (a fenti 316. pontban hivatkozott Group Danone kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 395. pontja).

402 A fenti megfontolásokra tekintettel a felperesek azon érvelése, amely arra irányul, hogy a Bizottság ismerje el enyhítő körülményként azt, hogy jogsértő magatartásukat a Bizottság első beavatkozását megelőzően megszüntették, nem fogadható el.

403 Másodszor a megállapodások tényleges nemteljesítésére alapozott állítólagos enyhítő körülményt illetően azt kell megvizsgálni, hogy a felperesek által előadott körülmények alapján megállapítható-e, hogy az alatt az idő alatt, amíg a felperesek a jogsértő megállapodásokban részt vettek, a piacon versenyző magatartást folytatva ténylegesen kivonták-e magukat a végrehajtásuk alól, vagy legalább egyértelműen és nagymértékben megszegték-e a kartell végrehajtására irányuló kötelezettségeiket olyannyira, hogy ezáltal magát a kartell működését is megzavarták (lásd ebben az értelemben

a Törvényszék T-26/02. sz., Daiichi Pharmaceutical kontra Bizottság ügyben 2006. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-713. o.] 113. pontját).

404 E tekintetben a Bizottság a megtámadott határozat (477) preambulumbekezdésében megállapította, hogy egyik résztvevő sem bizonyította, hogy a szóban forgó megállapodások végrehajtása alól kivonta volna magát, mivel a teljesítés alkalmi elmulasztása nem tekinthető „a megkötött megállapodások teljes körű és abszolút elutasításának".

405 A felperesek kifogásolják e megfontolásokat, és megjegyzik, hogy a kiskereskedelmi szegmensben a Heineken a jogsértés időszakában egyáltalán nem emelte az árait, továbbá pedig hogy a horecaágazat esetében a piac szerkezete annyira bonyolult, hogy lehetetlen volt valódi megállapodásra jutni, illetve még kevésbé lehetett ilyen megállapodást végrehajtani.

406 A felperesek e tekintetben a keresetlevélhez csatolt gazdasági jelentésekre támaszkodnak, amelyekből szerintük kitűnik többek között, hogy áraik a kiskereskedelmi szegmensben a jogsértés időszakában nem emelkedtek, hogy az említett ágazatot a söripari vállalkozások közötti verseny, a piaci részesedések jelentős változása, a vásárlók nagy vásárlóereje, és az árengedmények mértékének növekedése jellemezte, valamint hogy a horecaágazat esetében az áraik 1996-ban és 1997-ben nem nőttek, egyébként pedig a jogsértés ideje alatt ezen ágazat áremeléseinek összessége nem érte el az áremelések hosszú távú átlagát, és a piac szerkezete az új, „felszabadított" horecahelyekért folytatott versenyhez vezetett, miközben a söripari vállalkozások a piaci részesedéseinek változása jelentős volt.

407 Ezen túlmenően a felperesek kifogásolják, hogy a Bizottság az árakra vonatkozóan nem a helytálló adatokat vizsgálta meg, és különösen hogy nem értékelte mindegyik vállalkozás esetében egyenként a megállapodások nemteljesítését.

408 A Bizottság tagadja, hogy a megtámadott határozatban azt állapította volna meg, hogy a szóban forgó összejátszás tényleges áremelésekhez vezetett. A Bizottság úgy tekinti, hogy az, hogy a felpereseknek az árak összehangolásában való részvétele bizonyítást nyert, elegendő ahhoz, hogy a felpereseknek a szóban forgó megegyezések nemteljesítésére alapozott érvét el lehessen utasítani.

409 Rá kell mutatni arra, hogy a Bizottságnak ezt az érvét nem lehet elfogadni. Ugyanis, bár önmagában az a körülmény, hogy egy vállalkozás nem a jogellenes megállapodások szerint jár el, nem alkalmas arra, hogy mentesítse e vállalkozást a felelősség alól, azonban mégis olyan körülményről van szó, amelyet a bírság összegének meghatározásakor enyhítő körülményként kell figyelembe venni.

410 Mindazonáltal a jelen esetben meg kell jegyezni, hogy – amint az a megtámadott határozat (349)–(354) preambulumbekezdéséből kitűnik, és amint az az ötödik és a hatodik jogalap fenti vizsgálatának keretében megerősítést nyert – a szóban forgó jogsértés összetett kartell formájában nyilvánult meg, amelyet egy hosszú ideig alkalmazott közös kartellterv keretébe illeszkedő megállapodások és összehangolt magatartások révén valósítottak meg, azzal a céllal, hogy a *status quót* fenntartsák és a versenyt csökkentsék. A kartell résztvevői a hollandiai sörárakat és söráremeléseket összehangolták, különösen a horecaszegmensben az árengedmények korlátozása révén, és a kiskereskedelmi szegmensben, valamint összehangolták a saját márkanéven forgalmazott sör árát. Az összejátszás az ügyfélkör felosztására irányuló egyeztetésekre is kiterjedt, a horecaszegmensben csakúgy, mint a saját márkanéven forgalmazott sör tekintetében a kiskereskedelmi szegmensben. A résztvevők az ügyfeleik – vagyis a kiskereskedelmi szegmensben a szupermarketek, a horecaszegmensben pedig az értékesítőhelyek – irányában megerősítették pozíciójukat azáltal, hogy egymással rendszeresen és részletekbemenően egyeztettek, valamint azáltal, hogy a versenyparaméterek

minden érzékeny aspektusáról megbeszéléseket folytattak, amelyek arra irányultak, hogy árnövekedéseket vagy legalább árstabilitást érjenek el, valamint hogy a otthoni fogyasztási ágazatban korlátozzák azon esetek számát és hatásait, amikor a vásárlók más söripari vállalkozáshoz pártolnak.

411 Az említett átfogó terv létezésére tekintettel – amely titkosan megtartott, szándékos találkozókban öltött formát hosszabb időn keresztül – a felperesek által előterjesztett azon tényezők, amelyek elsődlegesen azt hivatottak alátámasztani, hogy nem került sor tényleges áremelésekre, nem elegendőek annak bizonyítására, hogy a felperesek kivonták volna magukat a szóban forgó megállapodások együttesének végrehajtása alól, vagy legalábbis egyértelműen és nagymértékben megszegték volna az ezek végrehajtására irányuló kötelezettségeket olyannyira, hogy magát a kartell működését is megzavarták.

412 Az érintett ágazatokbeli versenymagatartásra utaló, a keresetlevélhez csatolt gazdasági elemzésekből származó állítólagos – nevezetesen a piaci részesedésekben bekövetkező mozgásokat, az árengedmények volumenének növekedését, valamint a horecaágazat piaci szerkezetét jellemző sajátos körülményeket, mint például a hosszú távú szerződések meglétét – ténykörülményeket illetően meg kell állapítani, hogy e tények – még ha azokat bizonyítottnak is tekintjük – nem tekinthetők olyan versenycselekményekre utaló konkrét ténykörülményeknek, amelyek alkalmasak arra, hogy magát a fenti 410. pontban ismertetett összejátszásra irányuló megegyezések működését megzavarják, következésképpen pedig e minőségükben nem cáfolják a szóban forgó kartell megvalósítását.

413 Végül annyiban, amennyiben a felperesek az InBev bizonyos igazgatóinak nyilatkozataiban tett, a szóban forgó megállapodások végrehajtását cáfoló bizonyos kijelentésekre utalnak, elegendő rámutatni arra, hogy e kijelentések pusztán olyan állításokra szorítkoznak, amelyek önmagukban nem elegendőek annak bizonyítására, hogy a kartell megvalósítására nem került sor, vagy hogy annak működésében zavar keletkezett.

414 A fenti megfontolásokra tekintettel meg kell állapítani, hogy a felperesek nem bizonyították olyan körülmények fennállását, amelyek indokolhatnák a szóban forgó összejátszásra irányuló megegyezések nemteljesítésére alapozott enyhítő körülmény figyelembevételét.

415 Következésképpen a kilencedik jogalapot el kell utasítani.

A közigazgatási eljárás túlzott időtartamának a bírság összegére gyakorolt hatására alapozott tizedik jogalapról

A felek érvei

416 A felperesek azt állítják, hogy a közigazgatási eljárás elhúzódása nagyobb összegű bírság kiszabását idézte elő, ami közvetlenül arra vezethető vissza, hogy a Bizottság által kiszabott bírságok mértéke nőtt a korábbi időszakokhoz képest. A felperesek rámutatnak különösen arra, hogy ha a Bizottság ésszerű időn belül határozatot hozott volna, a bírság összege kisebb lett volna.

417 A Bizottság vitatja a felperesek érveit.

A Törvényszék álláspontja

418 Az állandó ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy az a tény, hogy a Bizottság a múltban bizonyos típusú jogsértésekre bizonyos mértékű bírságokat alkalmazott, nem fosztja meg a Bizottságot attól a lehetőségtől, hogy az 1/2003 rendeletben meghatározott

korlátok között megemelje ezt a mértéket, amennyiben ez szükséges ahhoz, hogy biztosítsa a versenypolitika végrehajtását; éppen ellenkezőleg: a versenyszabályok hatékony alkalmazása megkívánja, hogy a Bizottság a bírságok mértékét bármikor e politika igényeihez tudja igazítani (a fenti 367. pontban hivatkozott Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 109. pontja, valamint a fenti 314. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 169. pontja).

419 Ezen ítélkezési gyakorlatot figyelembe véve, egy felperes nem érvelhet érvényesen azzal, hogy az vele szemben kiszabott szankció enyhébb lehetett volna, ha a Bizottság a közigazgatási eljárást hamarabb befejezte volna volna, tekintve, hogy a Bizottság a közigazgatási eljárás ideje alatt a szankciók általános mértékét megemelte (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-52/03. sz., Knauf Gips kontra Bizottság ügyben 2008. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 2008., I-81. o.] 486. pontját).

420 E megfontolásokra tekintettel nem tekinthető úgy, hogy a közigazgatási eljárás időtartama – amely ugyan túlzott mértékű volt – befolyásolta a megtámadott határozat tartalmát pusztán amiatt, hogy a Bizottság időközben megemelte a bírságok mértékét.

421 Ennélfogva a jelen ügyben ugyan igaz, hogy a Bizottság a tárgyalás folyamán elismerte, hogy 2005 körül, vagyis a szóban forgó közigazgatási eljárás során megemelte a bírságok általános mértékét, e tényt nem lehet figyelembe venni annak értékelése során, hogy az ésszerű határidőn belüli eljárás elvének be nem tartása milyen hatást gyakorolt a megtámadott határozat tartalmára.

422 Következésképpen a tizedik jogalapnak nem lehet helyt adni.

A közigazgatási eljárás túlzott időtartama címén nyújtott bírságcsökkentés mértékére vonatkozó tizenegyedik jogalapról

A felek érvei

423 A felperesek azt állítják, hogy a 100 000 euró összegű bírságcsökkentés, amelyet a Bizottság a közigazgatási eljárás túlzott időtartama címén nyújtott, a kiszabott bírság összegéhez képest túl korlátozott.

424 A Bizottság kiejelenti, hogy egyik előjogát gyakorolva hivatalból élt a bírságcsökkentés nyújtásának lehetőségével, amelyre vonatkozóan széles mérlegelési jogkörrel rendelkezik. A felperesek szerinte egy olyan érvet sem terjesztettek elő, amely további csökkentést indokolna.

A Törvényszék álláspontja

425 Meg kell jegyezni, hogy valamely eljárási szabálytalanság, ha nem is eredményezheti a határozat megsemmisítését, indokolhatja a bírság csökkentését (lásd ebben az értelemben a fenti 48. pontban hivatkozott Baustahlgewebe kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 26–48. pontját, valamint a fenti 245. pontban hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied és Technische Unie kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 436–438. pontját).

426 Az ésszerű eljárási határidő túllépése alkalmas a Bizottság arra irányuló határozatának megalapozására, hogy méltányosságból csökkentse a bírság összegét, mivel e csökkentésről saját előjogai gyakorlásának keretében határozhat (lásd ebben az értelemben a fenti 286. pontban hivatkozott Technische Unie kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 202–204. pontját).

427 A jelen ügyben a Bizottság úgy határozott, hogy a közigazgatási eljárás „ésszerűtlen" időtartama miatt csökkenti a felperesekkel szemben kiszabott bírság összegét (a megtámadott határozat (498) és (499) preambulumbekezdése).

428 A Bizottság ezen előjogának gyakorlása nem akadályozza meg a Törvényszéket abban, hogy korlátlan felülvizsgálati jogkörének gyakorlása keretében tovább csökkentse a bírság összegét.

429 Márpedig meg kell állapítani, hogy a Bizottság által alkalmazott 100 000 eurós átalánycsökkentés egyáltalán nem veszi figyelembe a jelen esetben kiszabott bírság összegét – amely e csökkentés előtt 219 375 000 euró volt –, és ennélfogva nem tekinthető a szankció olyan mértékű csökkentésének, amely alkalmas megfelelő módon orvosolni a közigazgatási eljárás ésszerű időtartamának túllépéséből eredő jogsértést.

430 E tekintetben a felperesek megalapozottan hivatkoznak arra, hogy az ésszerű határidőn belüli eljárás elve megsértésének következményeit a Bizottság nem vette megfelelően figyelembe a bírság összegének csökkentésekor.

431 A szankció enyhítésének megfelelő mértékét illetően mindazonáltal el kell utasítani a felperesek azon – első alkalommal a válaszban hivatkozott – érvét, amely szerint mivel az ésszerű határidőn belüli eljárás elvének megsértése az EK 288. cikk második

bekezdése alapján káreseménynek minősül, e kár összegét a bírság csökkentése során figyelembe kell venni.

432 A jelen esetben a szankció enyhítésének ugyanis az a célja, hogy orvosolja az ésszerű határidőn belüli eljárás elvének megsértését, és ennélfogva azt a felperesekkel szemben kiszabott szankcióra tekintettel megfelelő mértékben kell megállapítani. Ettől függetlenül igaz, hogy a felperesek állításával ellentétben ez az enyhítés méltányosság alapján alkalmazandó, és azt nem kell megelőznie azon feltételek vizsgálatának, amelyek az Uniónak az EK 288. cikk második bekezdése értelmében fennálló szerződésen kívüli felelőssége megállapításával kapcsolatosak.

433 Ennélfogva, mivel a felperesek sem a keresetlevélben, sem pedig a válaszban nem éltek kártérítési kérelemmel, nem kell határozni az állítólagos kár összegére alapozott azon érvükről, amelyben annak hipotetikus értékelésére hivatkoznak, hogy milyen összegű bírságot szabott volna ki rájuk a Bizottság, ha az eljárást ésszerű határidőn belül befejezte volna, és illetve azon érvük tárgyában sem, amely az ésszerű határidőn belüli eljárás elvének megsértése, és az említett kár közötti okozati összefüggés fennállására vonatkozik.

434 Figyelemmel a jelen ügy körülményeire, a Törvényszék úgy ítéli meg, hogy korlátlan felülvizsgálati jogkörének gyakorlása keretében a bírság összegét 5%-kal kell csökkenteni annak érdekében, hogy a felperesek jogainak az eljárás túlzott időtartama miatti sérelme megfelelően orvoslásra kerüljön.

A bírsággal kapcsolatos végkövetkeztetés

435 A felperesek által előterjesztett jogalapok vizsgálata alapján és a Törvényszék korlátlan felülvizsgálati jogkörének gyakorlása keretében a felperesekkel szemben együttesen és egyetemlegesen kiszabott bírság összegét módosítja egyrészt oly módon, hogy

a megtámadott határozat 1. cikkének annyiban történő megsemmisítése következtében, amennyiben e cikk megállapítja a jogsértés azon alkotóelemét, amely a hollandiai horecaágazat egyéni fogyasztói részére kínált, árakon kívüli egyéb kereskedelmi feltételek alkalmi összehangolásában állt, a kiindulási összeget 65 000 000 euró helyett 61 750 000 euróban rögzíti, (lásd a fenti 201. és 202. pontot), másrészt pedig oly módon, hogy a bírságösszegnek az ésszerű eljárási határidő túllépése címén történő csökkentését 100 000 euró helyett a bírság végleges összegének 5%-ában rögzíti (lásd a fenti 434. pontot).

436 E módosítás következtében a bírság összegét úgy kell kiszámítani, hogy a módosított kiindulási összeget az elrettentő hatás érdekében 2,5-del kell szorozni, majd ezt a jogsértés időtartama címén 35%-kal kell növelni, és az így kapott összeget az ésszerű eljárási határidő túllépése címén 5%-kal kell csökkenteni. Következésképpen a Törvényszék a felperesekkel szemben egyetemlegesen kiszabott bírság összegét 197 985 937,5 euróban állapítja meg.

A költségekről

437 Az eljárási szabályzat 87. cikkének 3. §-a alapján a Törvényszék részleges pernyertesség esetén elrendelheti a költségeknek a felek közötti megosztását vagy azt, hogy a felek mindegyike maga viselje saját költségeit.

438 Mivel a jelen esetben a felperesek keresetének részben helyt adott, a Törvényszék úgy véli, hogy a jelen eset körülményeit igazságosan értékeli, ha úgy dönt, a felperesek viseljék saját költségeiknek, illetve a Bizottság költségeinek kétharmadát, illetve a Bizottság viselje saját költségeinek, valamint a felperesek költségeinek egyharmadát.

A fenti indokok alapján

A TÖRVÉNYSZÉK (kibővített hatodik tanács)

a következőképpen határozott:

1) A Törvényszék megsemmisíti az [EK] 81. cikk alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/B/37.766 – „holland sörpiac”-ügy) 2007. április 18-án hozott C (2007) 1697 bizottsági határozat 1. cikkét annyiban, amennyiben az Európai Bizottság abban azt állapította meg, hogy a Heineken NV és a Heineken Nederland BV olyan jogsértésben vett részt, amely a hollandiai horecaágazatban az egyéni fogyasztók részére – az árakon kívül – kínált kereskedelmi feltételek alkalmi összehangolásában nyilvánult meg.

2) A Törvényszék a C (2007) 1697 határozat 3. cikkének a) pontjában a Heinekennel és a Heineken Nederlanddal szemben kiszabott bírság összegét 197 985 937,5 euróban állapítja meg.

3) A Törvényszék a keresetet ezt meghaladó részében elutasítja.

4) A Törvényszék a Heinekent és a Heineken Nederlandot kötelezi saját költségei kétharmadának, valamint az Európai Bizottság költségei kétharmadának viselésére.

5) A Törvényszék a Bizottságot kötelezi saját költségei egyharmadának, valamint a Heineken és a Heineken Nederland költségei egyharmadának viselésére.

Vadapalas Dittrich Truchot

Kihirdetve Luxembourgban, a 2011. június 16-i nyilvános ülésen.

Aláírások

Tartalomjegyzék

A jogvita alapjául szolgáló tényállás ..... II - 3376

A közigazgatási eljárás ..... II - 3377

A megtámadott határozat ..... II - 3379

A szóban forgó jogsértés ..... II - 3379

A felperesekkel szemben kiszabott bírság ..... II - 3381

Az eljárás és a felek kérelmei ..... II - 3383

A jogkérdésről ..... II - 3384

A jogsértés bizonyítékainak elégtelenségére alapított ötödik jogalapról, valamint az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti megállapodások és/vagy összehangolt magatartások fenn nem állására alapított hatodik jogalapról ..... II - 3385

A felek érvei ..... II - 3385

A Törvényszék álláspontja ..... II - 3387

– Az InBev nyilatkozatáról ..... II - 3391

– Az egyéb bizonyítékokról ..... II - 3402

– Az egyrészt a sörárak és áremelések összehangolásával összefüggő, másrészt az ügyfélkör alkalmi felosztásának összehangolásával összefüggő megállapításokra vonatkozó ténybeli bizonyítékokról ..... II - 3428

– A horecaágazat egyéni ügyfelei részére kínált egyéb kereskedelmi feltételek alkalmi összehangolásának megállapítására vonatkozó ténybeli bizonyítékokról ..... II - 3434

– Az állítólagos téves jogalkalmazásról és a tények téves minősítéséről .... II - 3436

– Végkövetkeztetés ..... II - 3442

A jogsértés időtartamára vonatkozó hetedik jogalapról ..... II - 3443

A felek érvei ..... II - 3443

A Törvényszék álláspontja ..... II - 3444

– A jogsértés kezdő időpontjának megállapításáról ..... II - 3445

– A jogsértés befejező időpontjának megállapításáról ..... II - 3448

A kifogásközlésre más érintett vállalkozások által adott válaszokba való betekintés lehetővé tételének megtagadása tekintetében a gondos ügyintézés elvének megsértésére, valamint az 1/2003 rendelet 27. cikkének megsértésére alapított első jogalapról ..... II - 3450

A felek érvei ..... II - 3450

A Törvényszék álláspontja ..... II - 3451

A gondos és pártatlan vizsgálat állítólagos hiányából következően a gondos ügyintézés elvének, a „gondosság elvének" és a kontradiktórius eljárás elvének megsértésére alapított második jogalapról ..... II - 3458

A felek érvei ..... II - 3458

A Törvényszék álláspontja ..... II - 3459

Az ártatlanság vélelmének megsértésére alapított harmadik jogalapról ..... II - 3460

A felek érvei ..... II - 3460

A Törvényszék álláspontja ..... II - 3461

Az ésszerű határidőn belüli eljárás elvének megsértésére alapított negyedik jogalapról II - 3462

A felek érvei ..... II - 3462

A Törvényszék álláspontja ..... II - 3463

– A közigazgatási eljárás időtartamáról ..... II - 3464

– A közigazgatási eljárás túlzott tartamának a megtámadott határozat jogszerűségére gyakorolt hatásáról ..... II - 3465

A bírság összegének meghatározását illetően az 1/2003 rendelet 23. cikke (3) bekezdésének, az iránymutatásnak, az egyenlő bánásmód, a jogbiztonság, az arányosság és az „ésszerű jelleg” elvének, valamint az indokolási kötelezettségnek a megsértésére alapított nyolcadik jogalapról ..... II - 3468

A felek érvei ..... II - 3468

A Törvényszék álláspontja ..... II - 3469

– A jogsértés súlyának értékelésére vonatkozó első részről ..... II - 3470

– A kiindulási összeg meghatározására és az egyedi bánásmód alkalmazására vonatkozó második részről ..... II - 3477

– Az elrettentő hatás céljából történő bírságnövelésre vonatkozó harmadik részről ..... II - 3482

– A jogsértés időtartama címén történő bírságnövelésre vonatkozó negyedik részről ..... II - 3485

– A jogbiztonság elvének állítólagos megsértéséről ..... II - 3486

Az enyhítő körülmények figyelembevételének hiányára alapított kilencedik jogalapról .. II - 3488

A felek érvei ..... II - 3488

A Törvényszék álláspontja ..... II - 3489

A közigazgatási eljárás túlzott időtartamának a bírság összegére gyakorolt hatására alapozott tizedik jogalapról ..... II - 3495

A felek érvei ..... II - 3495

A Törvényszék álláspontja ..... II - 3495

A közigazgatási eljárás túlzott időtartama címén nyújtott bírságcsökkentés mértékére vonatkozó tizenegyedik jogalapról . . . . . II - 3497

A felek érvei . . . . . II - 3497

A Törvényszék álláspontja . . . . . II - 3497

A bírsággal kapcsolatos végkövetkeztetés . . . . . II - 3499

A költségekről . . . . . II - 3500